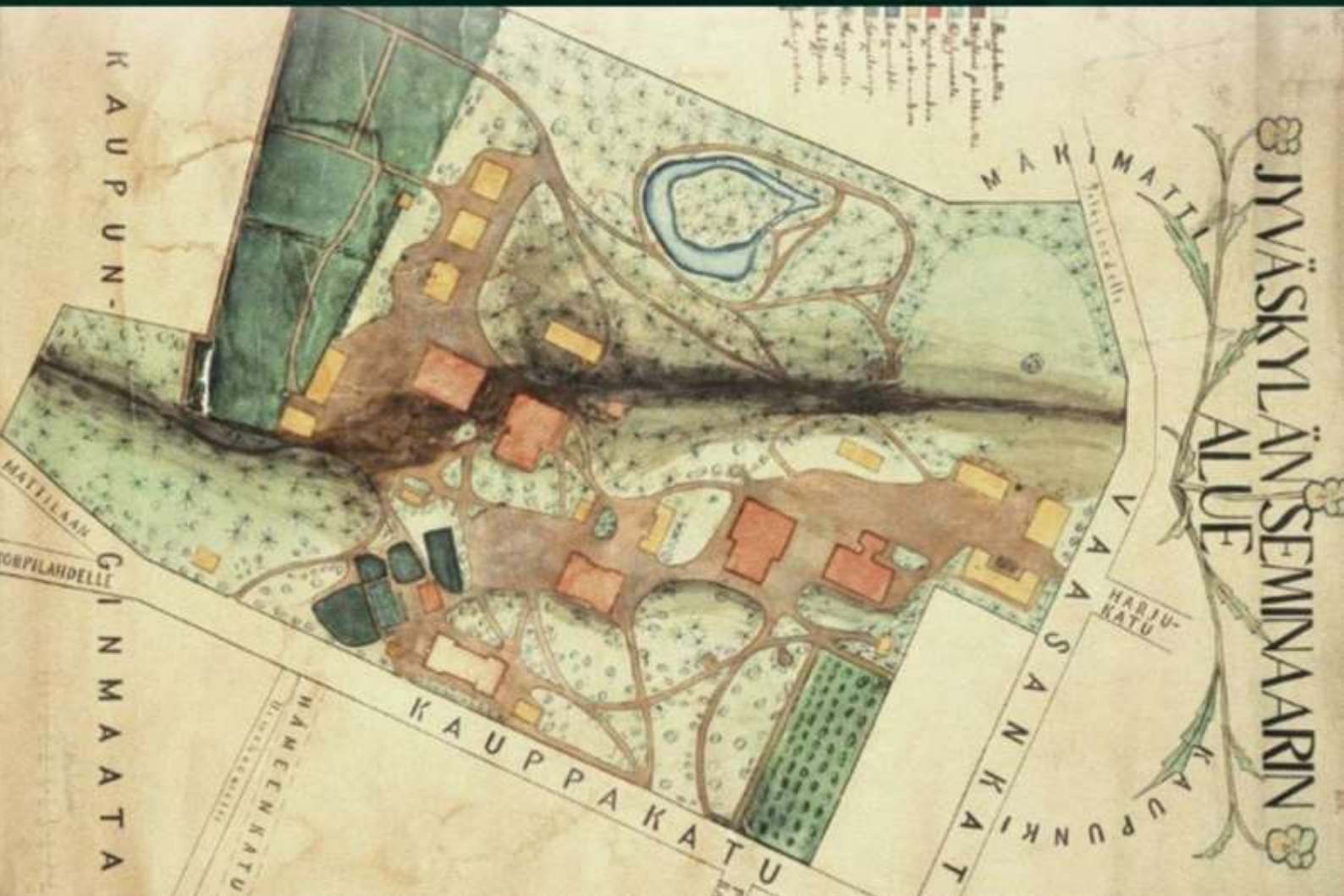

Jyväskylän opettajaseminaarin kampusalue kulttuurihistoriallisena perintönä

Selvitystyö pienoismallia varten & Moirislammen ennallistaminen

Tanja Ruokolainen • 2019 • Taidehistoria • Jyväskylän yliopisto • Maisteritutkielma

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Ruokolainen, Tanja	
Työn nimi – Title Jyväskylä opettajaseminaarin kampusalue kulttuurihistoriallisena perintönä	
Oppiaine – Subject Taidehistoria	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Kevätlukukausi 2019	Sivumäärä – Number of pages 166
Tiivistelmä – Abstract <p>Tämä tutkielma on arkkitehdin ammatillisen näkökulman ja siihen yhdistettävän taidehistorian erityisasiantuntemuksen yhdistävä luonteeltaan kartoittava, rakennushistoriallisesti ajoittava ja yhtä tarkastelualueeseen kuuluvaa erityiskysymystä arvioiva ja ennallistava kansiomuotoinen maisterintutkielma. Kohteena on Jyväskylän opettajaseminaarin rakennuskanta ja puutarha historiallisine vaiheineen.</p> <p>Tutkielman ensimmäisen osan muodostaa seminaarin rakennusten pienoismallin rakentamista dokumentoiva kartoitustyö, jossa on koottu yhteen hajanainen asemakaavaan, rakennuksiin ja puistoon liittyvä aineisto. Rakennuksia koskevat perustiedot on koottu rakennuskohtaisiksi kokonaisuuksiksi. Tämän laajan dokumentaatioaineiston pohjalta rakensin vuoden 1920 kampusaluetta kuvaavan pienoismallin vuonna 2002. Pienoismalli on nähtävillä Jyväskylän yliopiston tiedemuseon näyttelykeskus Soihdussa.</p> <p>Tutkielman toinen osa on alkuperäisen Moirislammen palauttamiseksi laadittu ennallistamissuunnitelma. Tämä lampi on lähes täysin kadonnut maisemasta. Ennallistamissuunnitelmaa koskevassa osassa tärkeä rooli on piirroksina toteutetulla lammen ja siihen kytkeytyvän puutarhan konkreettisella visuaalisella havainnollistuksella, jonka mukaan alue on uudistettavissa viihtyisäksi oleskelu- ja oppimisympäristöksi niin yliopistoyhteisön kuin ympäröivän kaupungin ja matkailunkin tarpeita ajatellen.</p> <p>Menetelmä rakentuu suunnittelututkimuksen viitekehykselle. Tutkielmassa sovelletaan historiallista lähdeaineistoa käytännön suunnittelutyöhön, jossa esitetään vertaillen vaihtoehto lähestyä tehtävää. Pohjana toimii Seminaarinmäen rakennuskantaa dokumentoiva arkisto- ja kuva-aineisto sekä aiempi arkkitehtuurin, puutarhojen ja vesielementtien kulttuurihistoriallinen tutkimus. Moirislammen ennallistamisen osalta vertailevaa materiaalia on etsitty hyvistä suunnittelukäytännöistä nykypäivään asti. Keskeistä tutkielmassa on tehtävään liittyvän yksityiskohtaisen tiedon, kuten asemakaavojen, piirustusten ja kuvamateriaalin sisältämän tiedon arviointi ja käyttö tutkimus- ja ennallistamistehtävän toteuttamisessa.</p>	
Asiasanat – Keywords Jyväskylän seminaari, rakennettu ympäristö, arkkitehtuuri, puutarhat, puistot, oppilaitosympäristöt, kulttuurihistoria, puutarhahistoria,	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston sähköinen julkaisuarkisto JYX	
Muita tietoja – Additional information	

OSA I

Selvitystyö pienoismallia varten

Tässä osassa käyn läpi Seminaarinmäen alueen pienoismallin rakentamiseen käyttämäni ja kokoamaani aineistoa.

OSA II

Muistojemme Moiris

Toteuttamani vanhan Moirislammen ennallistamissuunnitelma. Sen innoittavana tekijänä on toiminut ajatus vehreän puistoalueen saamisesta lähelle Jyväskylän kaupunginkeskustaa.

OSA I

Selvitystyö pienoismallia varten

*Jyväskylän opettajaseminaarin kampusalue
kulttuurihistoriallisena perintönä*

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen kohde ja tutkielman rakenne	1
1.2	Tutkimuksen tavoitteet	3
1.3	Seminaarinalueen pienoismalli	11
1.4	Kaavoitus- ja rakentamisvaiheet	12
2	Asemakaavuluettelo	18
3	Rakennusluettelo	47
4	Rakennuskortit	49
5	Seminaarin puistoalue ja rakennuksien pihapiirit	105
6	Keskeisimmät suunnittelijat	107
5.1	Arkkitehti Constantin (Konstantin) Kiseleff (1834-1888).	107
5.2	Knut Leonard Nylander (1839-1886)	109
5.3	Alfred Wilhelm Stenfors (1866-1956)	110
5.4	Yrjö Blomstedt (1871-1912).....	111

Kannessa käytetyt kuvat:

Yläpuolen valokuva: Seminaarinkatu, kuvaaja: Eugeny Mikhailov

Alapuolen kuva: seminaarin alueen asemapiirros, Hilda Huntuvuori 1908, JYM.

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen kohde ja tutkielman rakenne

Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampus on Suomen valtion kulttuurihistoriallista rakennusperintöä Suomen ensimmäinen kansakoulunopettajaseminaarin rakentamisen vuosilta 1879 - 1883 ja ulottuen tähän päivän saakka. Kampus sijaitsee maisemallisesti arvokkaassa ympäristössä. Kokonaisuudella on merkittävä kaupunkikuvallinen arvo. Seminaarinmäki on Jyväskylän yliopiston vanhin kampusalue.

Monikerroksinen Seminaarinmäen kampus muodostuu jäljellä olevista Jyväskylän seminaarin rakennuksista, jotka ovat valmistuneet 1880-1920 -luvulla (arkkitehdit: **Konstantin Kiseleff, Knut Nylander, Theodor Granstedt, Werner Polon, Alfred Stenfors, Yrjö Blomstedt**), sitten **Alvar Aallon** kampuksesta (rakennettu vuosina 1953-1971), **Arto Sipisen** 1970-luvun rakennuksista, **Lahdelma & Mahlamäen** vuoden 2002 Normaali-alakoulun ja vuoden 2003 Opinkivi -rakennuksesta, Pitkäkadun 1900-1950 -luvun rakennuksista, sekä Seminaaririnteen 1900-luvun rakennuksista, joihin kuuluvat entinen kruununmakasiini, Jyväskylän juomatehdas, **Beckerin** sekä **Parviaisen** kaupunkitalo. Viimeisin lisäys on vuonna 2015 valmistunut Ruusupuistorakennus (**Sarlotta Narjus, arkkitehtitoimisto Sarc Oy**). Seminaaririnteen puolelta kampusta ympäröi 1900-luvun jugendvaikutteinen huvila-puutarha-alue Äylä, jossa on muun muassa **Lars Sonkin, Wivi Lönnin, Alvar Aallon** suunnittelemlia rakennuksia.

Seminaarinmäen alueeseen liittyy myös seminaarin oppilaiden alun perin 1869 istuttama puisto, Lounaispuisto, jonka ensimmäiset 100 puuta istutettiin talkoilla tuolloin vielä

avoimena olleelle pellolle. Ensimmäisiä puulajeja alueella olivat koivut, tuomet, pihlajat sekä lehmukset.¹

Alun perin kiinnostuin kampusalueen opettajaseminaarin ajasta ainoastaan opetustarkoituksessa. Olen valmistunut arkkitehdiksi Moskovan arkkitehtikoulusta. Vuonna 2002 sain Jyväskylän yliopiston museoamanuenssi (nyk. museotoimintojen päällikkö, varajohtaja) **Pirjo Vuoriselta** tehtäväkseni rakentaa havainnollisen pienoismallin kampuksen alueesta Seminaarin ajalta. Pienoismallin avulla on helppoa esitellä Seminaarinmäen rakennuskantaa esimerkiksi yliopiston museolla käyville opiskelijoille sekä Normaalikoulun oppilaille. Asemakaavojen, rakennusten piirustuksien ja valokuvien kerääminen pienoismallia varten kuului automaattisesti työhöni mallia valmistellessani. Vielä silloin 2000-luvulla aineisto ei ollut yhtä helpposti saatavilla kuin nykyisin digitalisoinnin myötä. Aineisto oli ylipäätään hajanaista, joten näin tarpeelliseksi systematisoida Seminaarinmäen kampuksen rakennuskantaa koskevan tiedon, ja siten pyrin selkeyttämään ja helpottamaan aluetta tulevien tutkijoiden työtä. Tehtäväni oli niin haastava, että se näytti tarjoavan aineksia laajempaan taidehistorialliseen tutkielmaan.

Tutkielmani on arkkitehdin ammatillisesta näkökulmasta ja siihen yhdistettävästä taidehistorian erityisasiantuntemuksesta toteutettu kartoittava, rakennushistoriallisesti ajoittava ja tarkastelualueeseen kuuluvia erityiskysymyksiä arvioiva ja ennallistava kaksiosainen kansiomuotoinen maisterintutkielma. Pienoismallin rakentamiseen liittyviin taidehistoriallisen aineiston ohella kiinnitän erityishuomioni Seminaarin puutarhan historiallisiin vaiheisiin, varsinkin alkuperäisen Moirislammen alueen visualisointiin ennallistamisen näkökulmasta. Yhtenä osiona tutkielmassani on Moirislammen palauttamiseksi laadittu ennallistamissuunnitelma.

Menetelmäni rakentuu suunnittelututkimuksen viitekehykselle. Sovellan historiallista lähdeaineistoa käytännön suunnittelutyöhön, jossa esitetään

¹ *Museovirasto, Äylän ja Seminaarinmäen asuinalueet.*

vertaillen erilaisia vaihtoehtoja lähestyä tehtävää. Pohjana toimii Seminaarinmäen rakennuskantaa dokumentoiva arkisto- ja kuva-aineisto sekä aiempi arkkitehtuurin, puutarhojen ja vesielementtien kulttuurihistoriallinen tutkimus nykypäivän asti.

Keskeistä työssäni on ollut tehtävään liittyvän yksityiskohtaisen tiedon, kuten asemakaavojen, piirustusten ja kuvamateriaalin sisältämän tiedon arviointi ja käyttö tutkimus- ja ennallistamistehtävän toteuttamisessa.

Merkittävän osan tutkielmasta muodostavat piirroksina toteutettavat konkreettiset visuaaliset havainnollistukset vanhan Moirislammen ja puutarhan ennallistamisvaihtoehdoista havainne-kuvien avulla.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet

Tutkimuksessani selvitetään Seminaarinmäen asemakaava- ja rakennuskantahistoriaa seminaarin toimintakauden aikakaudelta, sen suunnittelua ja rakentamista 1870-luvulta aina 1930-luvun puoliväliin seminaarin lakkauttamiseen asti.

Pienoismallia varten kerätty aineisto oli suoraan hyödynnettävissä myös **3D-mallin** rakentamisessa, jonka toteutti **Ari Häyrinen** ja josta hän puolestaan mainitsee projektisuunnitelmassaan *Nuori Seminaarinmäki*. **Ari Häyrisen** tekemä 3D-malli on nähtävillä Yliopiston *Soihdu* näyttelykeskuksen perusnäyttelyssä.

Pienoismallin on rakennettu vuoden 1920 kampusaluetta mukaillen.

*1920-lukua pidetään Jyväskylän seminaarin ”kulta-aikana”.
Tähän vuosikymmeneen mennessä oppilaitoksen toiminta oli vakiintunut ja laitoksella oli merkittävä rooli suomalaisessa*

koulutusjärjestelmässä. Seminaarin fyysisen miljööön osalta alue oli rakennettu valmiiksi ja siitä pidettiin hyvää huolta.²

Vuonna 1921 *Kilistikan* (nyk. *Fennicum*) toisen laajennuksen jälkeen alueelle ei ole rakennettu uusia kohteita eikä ole tehty näkyviä muutoksia. 1900-luvulla merkittävin uusrakennus oli *Villa Rana* 1905 puurakennuksineen. Samana vuonna valmistui uusi *kasvihuone*, jota laajennettiin kahdella symmetrisellä siivellä vuosina 1930-31. Tätä kyseistä laajennusta ei ole havaittavissa pienoismallissa. Vuonna 1909 suoritettiin *Puutarhurintalon* lisärakennus, vuonna 1910 *Ryhtilän* lisärakennus, sekä vuonna 1903 *Kilistikan* ensimmäinen laajennus - yksikerroksisen terassirakennus. Myöhemmin vuoden 1921 piirustuksen mukaan terassia korotettiin kahdella kerroksella - se on toinen vuoden 1920 jälkeen seminaarin rakennuskantaan tehdyistä muutoksista, joka ei ole havaittavissa pienoismallissa. Kyseinen lisäosa oli purettu **Alvar Aallon** päärakennuksen kirjaston alta vuonna 1952. Pienoismallissa *Kilistikan* lisäosa (*terassi*) on yksikerroksinen, joten pienoismallin ajankohta voidaan ajoittaa melko tarkasti viimeistään vuoteen 1920 seminaarin rakennuskannan perusteella.

Alueen rakennusten numerointi sekä nimet ovat muuttuneet luetteloissa sekä alueen kartoissa niiden käyttötarkoituksen mukaan seminaarin, ja myöhemmin korkeakoulun, toimintakausien aikana. Vuoden 1922 *Vaasan läänin rakennuskonttorin luettelossa* ns. *Arviokirjassa* rakennusten numerointi poikkeaa vuoden 1916 *seminaarin alueen kartan* numeroinnista, vaikka kartta oli vain kuusi vuotta aiemmin laadittu samassa konttorissa. Valitsin rakennusten numerointitavaksi Arviokirjan mukaan. Se vastaa ajallisesti ja asiasisällöltään parhaiten pienoismallin ajankohtaa.

Aina ei edes asiaan perehtyneen ole helppoa selvittää, mikä rakennus milloinkin on kyseessä. Erityisen haastava on ollut vähäpätöisinä pidettyjen hyötyrakennusten, kuten vajojen ja käymälöiden vaiheiden selvittäminen. Seminaarinmäen viemäri- ja

² Jyväskylän yliopisto 2002, *Seminaarimäeltä Ylistönrinteelle*

vesijohtoverkoston vuosina 1913-1914 asentamisen jälkeen *latriinit* sekä muut ulkokuoneraakennukset käytettiin uusiotarkoituksiin. Eräs luettelon rakennus mainitaan nimellä "*sikala*". Vain rakennuksien merkityn tilavuuden perusteella voidaan päätellä, että kyseessä on miesosaston pienin entinen ulkokäymälärakennus. Luetteloon merkitty nimi kertoo rakennuksen vaihtuneesta käyttötarkoituksesta tiettyä ajankohtana.

Vastaavaa erityistietämystä edellyttävä nimitys, kuin edellä mainittu *sikala*, oli myöhemmin naisosaston puuvajalla, jota kutsuttiin *Susannaksi*, koska se toimi *Susannaksi* kutsutun auton autotallina.

Naisosaston "*Susanna*"-puuvaja purettiin vasta 1974. Sitä ennen vuonna 1952 oli purettu kaikki miesosaston puurakennukset **Alvar Aallon** kampuksen rakennusten tieltä. Naisosaston puurakennusten paikalla ns. *Puuroportilla* on nykyään Voionmaankadun ja Yliopistonkadun liikenneristeys. Kolme *Puuroportin* rakennusta näkyvät viimeisen kerran ennen purkua kaupungin 8.3.1967 päivätyssä asemakaavassa. Johtajan ulkorakennus puutarhurin taloa vastapäätä purettiin vuonna 1974. Sen paikalla on **Arto Sipisen** suunnittelema *Athenaeum-rakennus*. *Villa Ranan* vieressä olevat puurakennukset sekä kasvihuone olivat viimeisen kerran merkittynä Jyväskylän kaupungin asemakaavaan 6.2.1974.

Arto Sipisen suunnittelemat *kirjasto* ja *hallintorakennus* valmistuivat vuonna 1974 ja *Musica* ja *Athenaeum* vuonna 1976.

Rakennusten alkuperäiset ja vanhimmat piirustukset sekä rakennusbudjettikirjat ovat Jyväskylän yliopiston *Avoimen tiedon keskuksen* arkistossa (ennen *JYM – Jyväskylän yliopiston museo*).

Rakennuksien piirustukset ja asemakaavat ovat olleet saatavissa eri arkistoista.

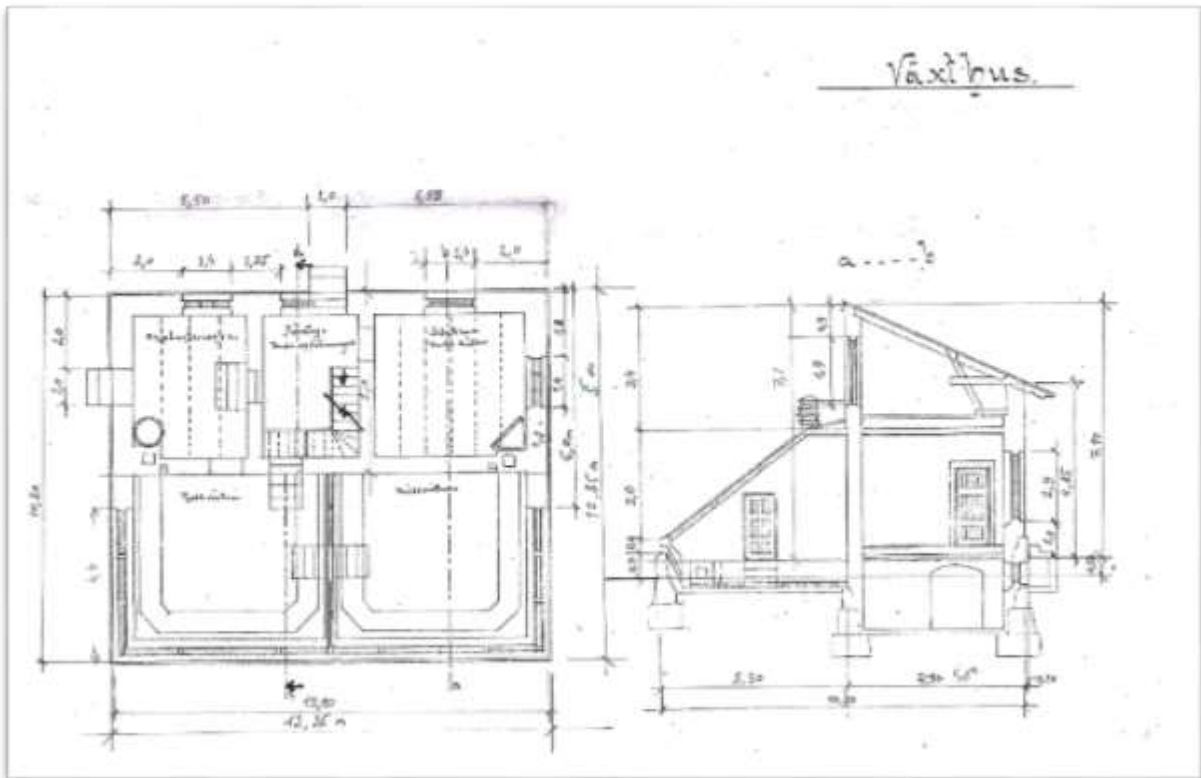

Pienoismalliin liittyvän tutkimuksen tavoitteena on selkeyttää ja helpottaa koko seminaarin rakennuskannan elinkaaren ja historian hahmottamista, ja siksi mainitsen rakennuskorteissa rakennusten käyttö-, ja nimimuutokset seminaarin, korkeakoulun ja yliopiston toimintakausien ajalta.

Seminaarin alueen miljöön rekonstruktio on ollut haastavaa, koska maaston vaihtelevaisuudesta ja muutoksista seminaarin toimintakaudelta on vain vähän tietoa. Ensimmäisen asemapiirustuksen on tehnyt siviili-insinööri **K.A.Rottström** 7.8.1877, ja sen korkokäyrämittayksikkönä on *foot-”jalka”*. **Rottströmin** piirustuksen jälkeen seuraavat kartat ja rakennuksien asemointi sekä laajennukset ym. piirrettiin saman aluekartan pohjalle ilman korkokäyriä. Helsingin kaupungin puutarhuri **L.A. Jernströmin** vuonna 1880 laatima suunnitelmakartta ei ole säilynyt.

Jyväskylän kaupungin asemakaavassa vuodelta 1910 Seminaarin alue on rajattu pois. Vasta 1946 Jyväskylän kaupunki on laatinut kaupungin maastokartan Seminaarinalue mukaan luettuna. Jyväskylän kaupungin maanmittausosaston asemakaavat 1950, 1960 ja 1970 -luvuilta kertovat seminaarin alueen muutoksista, muun muassa milloin Seminaarin puurakennuksia oli purettu.

Suurin osa Seminaarinmäen alueen valokuvista on päiväämättömiä, ja niitä on suhteellisen vähän. Koska kaikkien purettujen puurakennuksien kuvia ei edes ole tai ne näkyvät kuvissa vain osittain, lisään rakennuskohtaisiin kortteihin pienoismallin kuvat rakennuksista. Rakensin niistä mahdollisimman tarkkoja piirustusten mukaan mittaamalla yksityiskohdat. 1800-1900 vaihteessa rakennuspiirustuksiin ei vielä ollut tapana merkitä läpimittoja numeroina. Urakoitsija-arkkitehdin tehtäviin kuului piirustusten lukeminen ja mittaaminen työmaalla.

Kuva 1: Merkitsemäni läpimitat alkuperäisen W. Polonin kasvihuoneen piirustuksen (1901) pohjalle.

Esimerkkinä kuva 1: osa kasvihuoneen piirustusta (**W. Polon**, 1901), joka minun piti mitata mittakaavan mukaisesti ja merkitä mitat mallintamista varten.

Kiseleffin punatilirakennusten mittauspiirustukset oli tehty 1960-luvun puolivälissä niiden peruskorjauksen yhteydessä.

Kirjallisia lähteitä ovat olleet kohteesta tehdyt aikaisemmat selvitykset ja aluetta sekä rakennuksia koskevat tutkimukset.

Tärkeimpänä tiedonlähteenä työssäni on ollut lehtori **Eero Sovelius-Sovion** eläkevuosinaan kirjoittama perusteellinen pro gradu-tutkielma Jyväskylän yliopiston kampuksen vanhimmista rakennuksista. Minulla oli ilo tavata lehtori **Sovelius-Sovion**. Sain häneltä arvokasta tietoa omaan työhöni. Käytän paljon lainauksia hänen tutkielmastaan.

Lehtori Eero Sovelius-Sovio (vuoteen 1967 Sovio) kuoli 14. maaliskuuta 2015 Jyväskylässä. Hän oli syntynyt Raahessa 6. syyskuusta 1927. Hän kävi kansakoulun kotiseudullaan ja toimi vuosina 1946-1949 vt. kansakoulunopettajana Kittilän kunnan Lompolon kylässä.³

Eero Sovelius-Sovio teki uransa opettajana ja hän paneutui opetustyössään erityisesti esteettisen kasvatuksen kokeiluihin ja tutkimukseen.⁴

Pienoismallin rakentamisen yhteydessä olen haastatellut arkkitehti **Martti Jaatista**, joka yhdessä puolisonsa **Marjatta Jaatisen** kanssa rakensi Jyväskylän kaupunkia kuvaavan pienoismallin *Keski-Suomen museon* perusnäyttelyä varten vuonna 1952. **Martti Jaatiselta** sain muun muassa tietoa heidän käyttämistään maaleista puutaloja varten. Hän kertoi, että vielä 1950-luvulla maalitehdas Tikkurilasta oli

³ *Sovio, I. & Tuominen, M. 2015*

⁴ *Raahen museo 2015*

saatavilla samalla reseptillä valmistettuja maaleja, joita siellä valmistettiin jo 1800-1900 luvuilla. He tilasivat niitä kaupungin pienoismallia varten. *Tikkurila* ei enää valmistanut näitä maaleja 2000-luvulla. Tämän vuoksi käytin seminaarin puurakennuksissa sekä Seminaarinmäen kampuksen viereisiin pihapiireihin kuuluvissa puurakennuksissa samanlaista väriskaalaa. Jaatiset rakensivat taloja balsapuusta ja heidän käytössään oli erityinen verstaas. Minun työkaluinani olivat lähinnä perustyökalut, kuten mattopuukko, sakset ja viivoitin, joten minulla ei ollut mahdollisuutta saada tasaista puupintaa. Siitä syystä valmistelin ja piirsin taloja pahvista, joskin käytin balsapuupalikoita rakennusten rungoissa.

Kuva 2: Viereisen asemakaavan toteutus pienoismallissa.

Kuva 3: Jyväskylän kaupungin asemakaava v.1946 Vaasankadun viisi pihapiiriä.

Valitettavasti lähes kaikki empiretyyliset 1800-luvun Jyväskylän kaupungin puutalot on purettu. Koko alkuperäinen kaupungin puurakennuskanta on jäänyt muutaman talon varaan. Olisi ideaalista, jos pienoismalliin sisältyvät viisi Vaasan kadun pihapiiriä, jotka sijaitsivat Seminaarin kampuksen kanssa samassa korttelissa, olisivat säilyneet vanhimpana kaupungin kerrostumana ja näin täydentäisivät arvokasta miljöökokonaisuutta. Yhden Vaasan kadun pihapiirin puutaloista – Kuparisepän talo – Keski-Suomen museo on saanut säilytettyä yhdessä Cygnaeuksenkadulta peräisin olevan Puusepän talon kanssa. Ne ovat harvinaisia edelleen pystyssä olevia pienen puutalokaupungin jyvaskyläläistaloja. Nykyisen yliopiston Ruusupuisto-rakennuksen paikalla ne ehtivät toimia museotiloina 1950-luvun puolivälistä saakka vuoteen 2010, jolloin ne siirrettiin *Toivolan Wanhaan pihaan*, jonne saatiin näin luotua yhden kokonaisen 1800-luvun kaupunkikorttelin pihapiiri. *Kuparisepän* talossa toimii *käsityöläismuseo*, joka kertoo vanhimmasta rakennustavasta ja 1800-luvun asumisesta.

Sen jälkeen, kun Suomen valtiovarainministeriön alainen liikelaitos Senaattikiinteistöt on myynyt osuuksiaan eteenpäin, Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen kampuksen kiinteistöt ovat uhattuna pirstaloitua eri omistajille. Yliopiston kiinteistöt Oyj omistaa tällä hetkellä yliopiston rakennuksia ja se on myynyt jo Seminaarin kampuksella sijaitsevan entisen Rehtoraatti-rakennuksen sekä Villa Ranan.

En voi jättää mainitsematta *Jyväskylän yliopiston museon museomestaria Tapani Kahilaa*, joka oli 2000-luvulla töissä yliopiston museolla ennen eläkkeelle jäämistään. Häneltä sain paljon käytännön apua ja vinkkejä työhöni pienoismallin rakentamisessa.

Pienoismalli sijaitsee Yliopiston *Seminarium*-rakennuksessa, *Soihutu-*näyttelykeskuksen perusnäyttelyn yhteydessä.

1.3 Seminaarinalueen pienoismalli

(Tehty mukailemaan Seminaarinmäen aluetta vuonna 1920)

Kuva 4: Valmis pienoismalli, Seminaarinkampus 1920.

Kuva 6: Kokoamisprosessi.

Kuva 5: Pienoismallia rakentamassa.

1.4 Kaavoitus- ja rakentamisvaiheet

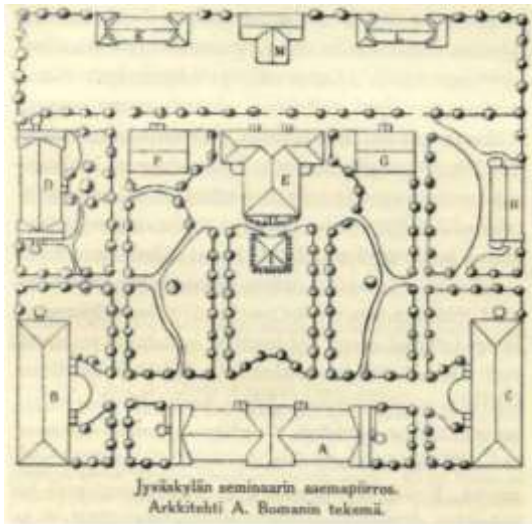
Väliaikainen seminaariasetus annettiin 17.3.1863. Siinä määrättiin, että väliaikainen seminaari oli perustettava Jyväskylän kaupunkiin. Ennen kuin seminaarin omat rakennukset valmistuivat, seminaari oli toiminut kaupungin vuokrarakennuksissa ja-huoneissa.

Seminaari vakinaistettiin Jyväskylän kaupunkiin 1.5.1866, mutta vielä puolitoista vuosikymmentä sen jälkeen Seminaarilla ei ollut omia rakennuksia. Suuren valtion laitoksen arvokkuus ja toiminta kärsivät vuokratilojen puutteista ja epävakaisuudesta.

Omien rakennusten saaminen oli tarkoituksena alusta asti. Kun Uno Cygnaeus laati senaatin toimeksiannosta ehdotuksensa kansankoulunopettajaseminaarien ja kansankoulujen järjestämiseksi vuonna 1860, liitettiin siihen myös arkkitehti August Bomanin tekemät pohjapiirustukset ja kustannusarvio yhdistettyä seminaaria varten. Nämä rakennukset piti rakentaa puusta. Asemapiirroksessa kaikki 12 rakennusta oli aseteltu ahtaasti neliön muotoiselle alueelle. – Koska seminaari perustettiin väliaikaisena, ei tätä rakennussuunnitelmaa onneksi toteutettu.⁵

Kasarmirakennusten sijoittelussa maastoon olivat valvonta ja vartiointiratkaisut etusijalla, mutta niiden luonteen ja toimintojen erilaisuudesta johtuen sijoitusratkaisut poikkeavat olennaisesti Jyväskylän seminaarin asemoinnista. Kasarmit on asemoitu suoraviivaisesti kentän ympärille ja niillä on voimakas suljetun alueen luonne, koska kasarmialueiden suunnittelu pohjautui vielä Italian aukioalatteluun. Taustalla oli

⁵ Sovelius-Sovio 1996, 12-13.

Kuva 7: August Bomanin asemapiirros kansakouluopettajaseminaarin rakennusten sijoittumisesta Tourulaan. Lönnbeck, G. F. 1910. Uno Cygnaeus. Suomen kansakoulun isä. Helsinki.

Kuva 8: Suomen kasarmit 1881 A. Cavènin asemapiirros, miehistörakennukset arkkitehti A. Boman, KA Hämeenlinna. Seinään kasarmirakennukset noudattelevat suomalaisen kasarmiarkkitehtuurin periaatteita.

roomalainen neliökaupunki, jonka tiet jakoivat sosiaalisesti eriarvoisiin yksikköihin. 1850-60-luvuilla sai Englannissa jalansijaa ideaalinen kasarmitoimintojen hajasijoitettu, jota alettiin toteuttaa myös Venäjällä Puhtaaksimuuraus ilman rappausta oli tavanomaista aikakauden kasarmikivirakennuksissa.⁶

Kesällä 1877 Kouluylihallituksen valiokunta hyväksyi Harjun rinteeseen kaupungin laidalla Seminaarin rakennuspalikaksi.

Se todettiin luonnonkauniiksi ja terveeksi paikaksi. Siihen kuului kaupungin omistama ns. Harjupelto, sen viereinen metsäinen osa harjua, osa Syrjälän tilaa alueen pohjoispuolella, osa ns. Floorin tontista ja pieni tontti Jyväsjärven rannassa uimahuonetta varten. Kokonaispinta-ala oli 12 ha 16,5 aaria. Alueelle piti tulla asuintalot myös opettajille, johtajattarelle ja

⁶ Sovelius-Sovio 1996, 11.

johtajalle, mutta nämä suunnitelmat raukesivat. Uusiin rakennuksiin tuli vain muutamia asuntoja valvoville opettajille, johtajattarelle ja johtajalle. Rakennuspaikan valinta merkitsi luopumista Uno Cygnaeuksen kaavailemasta maalaisidyllistä.⁷

Rakennusylihallituksen yliarkkitehti Ludvig Isak Lindqvist laati tiilisten seminaarirakennusten pohjapiirustukset yhdessä seminaarinjohtaja Leinbergin kanssa. Rakennusten suunnittelu ja rakennuspiirustuksien tekeminen annettiin rakennushallituksen I arkkitehdille Constantin Kiseleffille. Hänen tehtäväkenttäänsä rakennusylihallituksessa kuuluivat erityisesti koulurakennukset 1877-1886 välisenä aikana.⁸

Ensimmäisen asemapiirustuksen on tehnyt siviili-insinööri K.A. Rottström 7.8.1877. Se poikkeaa varsin ratkaisevasti lopullista rakennusten asemointia...Seminaarin lopullisen asemointipiirustuksen teki Constantin Kiseleff (30.1.1980)... Sijoittelu oli selkeä, hyvin jäsennelty ja järkevä. Yhteisseminaari ja sisäoppilaiden valvontamahdollisuudet ovat vaikuttaneet rakennusten asemointiin. Mies- ja naisosaston erottavat toisistaan johtajan asuinrakennus, pakaritupa ja ulkokuonerakennus sekä miesosaston pajarakennus. Osastot on sijoitettu johtajan rakennuksen molemmiin puoliin symmetrisesti loivalle kaarelle Harjun reunaan. Koska osastot haluttiin pitää erillään; on kummillekin rakennettu oma ruokasali-leipomorakennus ja oma sauna-pesutuparakennus... On mahdollista, että ilman yhteisseminaarin aiheuttamia ongelmia

⁷ Sovelius-Sovio 1996, 14.

⁸ Sovelius-Sovio 1996, 15.

asemointi olisi voitu suorittaa epäonnistuneella tavalla ja ahtaammin. Samat periaatteet sävyttävät myös Kiseleffin vuotta myöhemmin valmistama Sortavalan seminaarin asemointia.⁹

Kuva 7: Rottströmin rakennusten asemointi. E. Sovelius-Sovion kuvaliite.

Kuva 8: Kiseleffin rakennusten asemointi. E. Sovelius-Sovion kuvaliite.

Naisosastoon kuului kolmekerroksinen tiilinen päärakennus, jossa sijaitsivat luokkahuoneet, juhla-voimistelusalii, tyttöharjoituskoulun ja lastentarhan tilat. Kolmekerroksisessa tiilisessä internaattirakennuksessa oli 13 internaattihuonetta, kolme opettajattaren asuntoa sekä erillisessä siivessä sairashuone. Puurakennuksia oli kolme, pakaritupa-sauna-pesutuparakennus, talousrakennus keittiöineen ja ruokasaleineen sekä ulkokuone-liiterirakennus.

Miesosastoon kuului kolmikerroksinen tiilinen juhlasali-luokkahuonerakennus, kolmikerroksinen tiilinen poikaharjoituskoulu-luokkahuone-internaattirakennus ja harmaakivinen paja. Puurakennuksia oli kolme.

⁹ Sovelius-Sovio 1996, 16-17.

*Ruokasalirakennus, jossa oli ruokasali, keittiö, sairashuone ja taloudenhoitajattaren huone. Talousrakennuksessa oli leivintupa, pesutupa, sauna, pukuhuone ja pesijän asuinhuone. Ulkorakennuksessa sijaitsivat liiterit, aitat, oppilaiden vaatteiden säilytystilat ja jääkellari. Ulkokuone oli erikseen.*¹⁰

*Sekä nais-että miesosaston puurakennuksissa on käytetty samaa uusrenessanssin suosimaa seinärakennetta. Vuorilaudoitus jakaa seinän kolmeen osaan. Rintapaneeli on pystyponttilautaa. Se ulottuu ikkunoiden alaosaan asti. Alempi seinäpaneeli on edellistä leveämpää limilaudoitusta ja ulottuu lähelle räystästä. Ylin osa, josta osa jää räystään alle, on taas pystylaudoitusta.*¹¹

*Puurakennukset salvottiin hirrestä lohkokivisten perustuksen päälle. Ulkoportaat ja tasot tehtiin ristipäähakatusta kivistä*¹²

Hirsivälit tiivistettiin sammalella. Hirsien rakoja tasoitettiin saven ja sahanpurun seoksella. Lattian rossipohjan (täytepohjan) täytteenä käytettiin sammalta, savea ja hiekkaa. Pohjan laskeutuminen aiheutti lattiavetoa, minkä vuoksi niitä jouduttiin pian rakentamisen jälkeen tiivistämään.

Vesikaton päällysteenä käytettiin asfalttihuopaa, joka siveltiin kahteen kertaan kiivihilitervalla ja päälle sirotettiin hiekkaa. Käsittely piti uusia säännöllisin väliajoin.

Seinien lautavuoraus ja maalaus öljymaalilla määrättiin tehtäväksi vasta laskeutumisen jälkeen. Työ tehtiin kesällä 1889 ja 1886. Ovet ja ikkunanpuitteet sekä vuorilaudat sen sijaan maalattiin heti kahteen kertaan öljymaalilla. Värivalinnoista ei

¹⁰ Sovelius-Sovio 1996, 16-18.

¹¹ Sovelius-Sovio 1996, 49.

¹² Sovelius-Sovio 1996, 24.

ole säilynyt tietoa. Ensimmäisissä vuositarkastuksissa maalattiin listoitukset tummemmalla värillä kuin seinät. Uusrenessanssin aikana listoitusten väreinä käytettiin mm. tummanruskeaa ja tummanpunaista. Tumma väri korosti tyylin mukaista leikkaus ja sorvauskoristelua.¹³

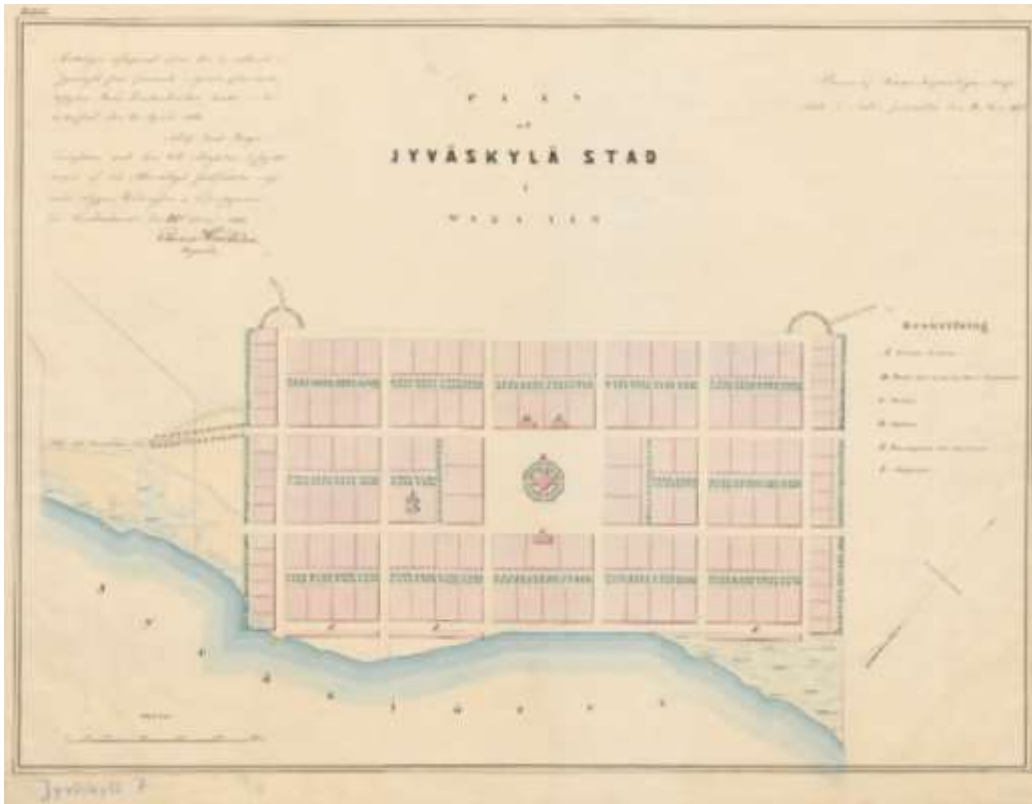
Seminaarin rakennustyöt aloitettiin 3.6.1879, työt päättyivät vuoden 1883 lopussa. Kaiken kaikkiaan valmistui 6 kivirakennusta, kuusi lämmitettävää puurakennusta ja kahdeksan ulkorakennusta.¹⁴

Seminaarin alueen rakentamisvaiheet voidaan jakaa kahteen vaiheeseen. *Ensimmäinen vaihe* 1879-1883 ja *myöhempi vaihe* 1895 vuodesta aina Seminaarin lakkauttamiseen asti 1930-luvulla. Tuolloin alueelle nousi vuonna 1895 puinen voimistelurakennus (Ryhtilä) ja vuonna 1905 Yrjö Blomstedtin suunnittelema kivinen Käsityörakennus (Villa Rana). Samana vuonna rakennettiin uusi kasvihuone ja kolme pienempää puutaloa, sekä laajennettiin Puutarhurin taloa, Ryhtilää ja Kilistikaa (nyk. Fennicum).

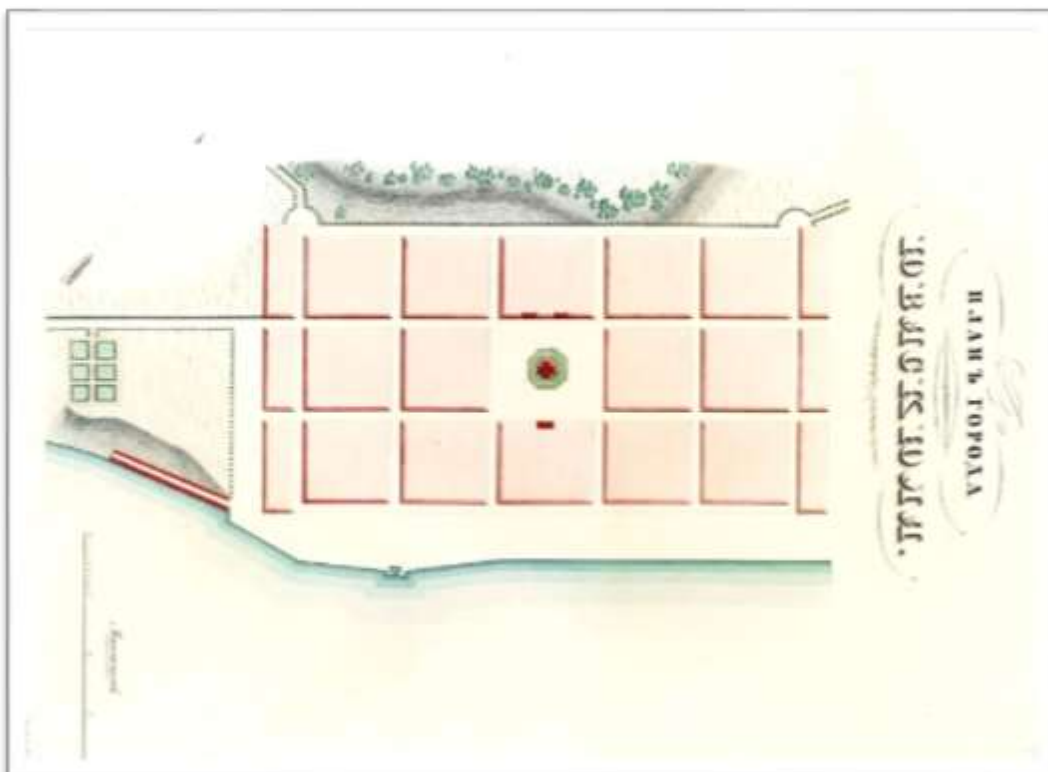
¹³ Sovelius-Sovio 1996, 25.

¹⁴ Sovelius-Sovio 1996, 102.

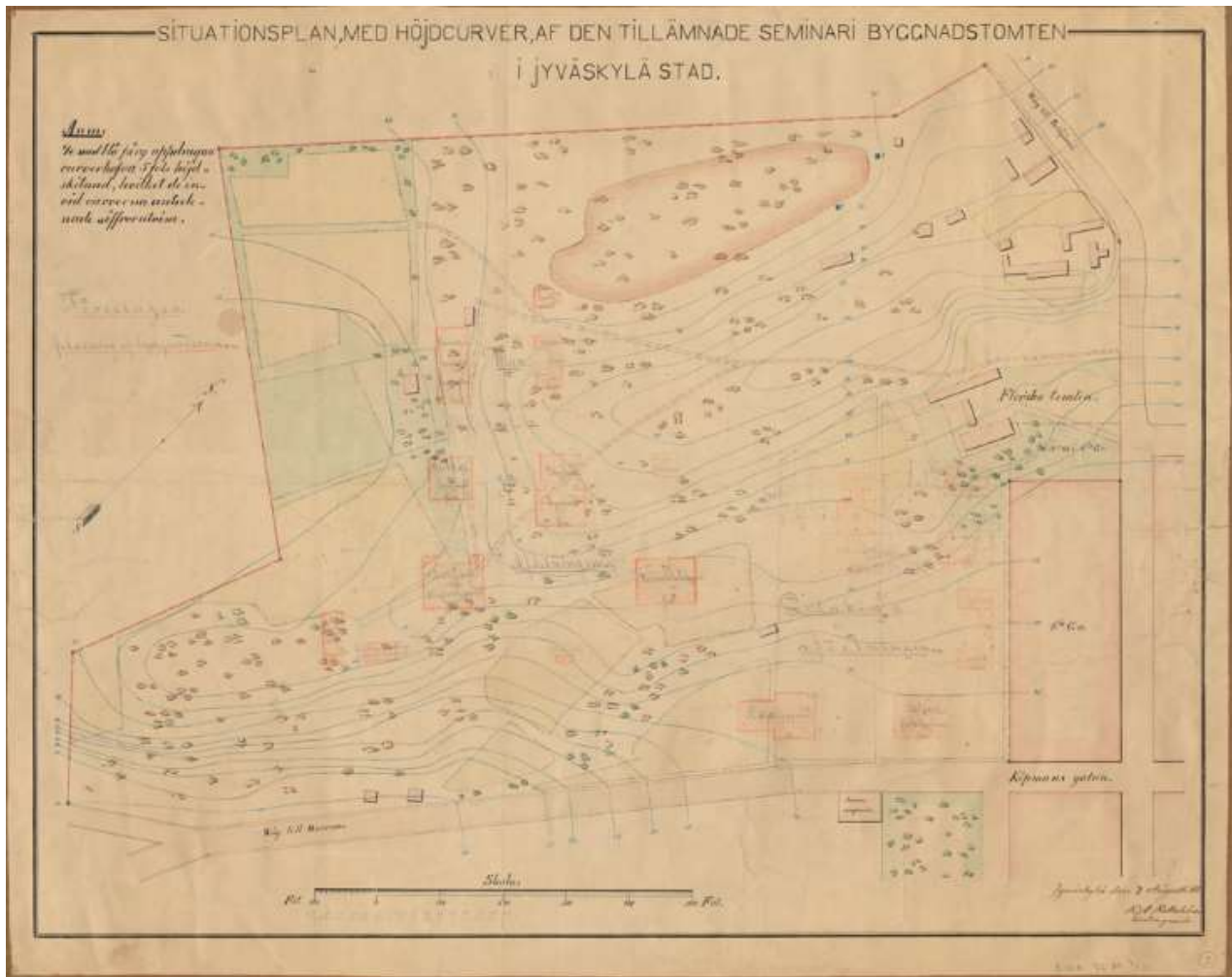
2 Asemakaava- ja valuetelo

Kuva 9: C.E. Engelin laatima Jyväskylän kaupungin karta 1837, (kopio 1875) KA. Kartassa näkyy tontti, johon noin 40 vuotta kaupungin perustamisen jälkeen sijoittui Jyväskylän opettajaseminaari.

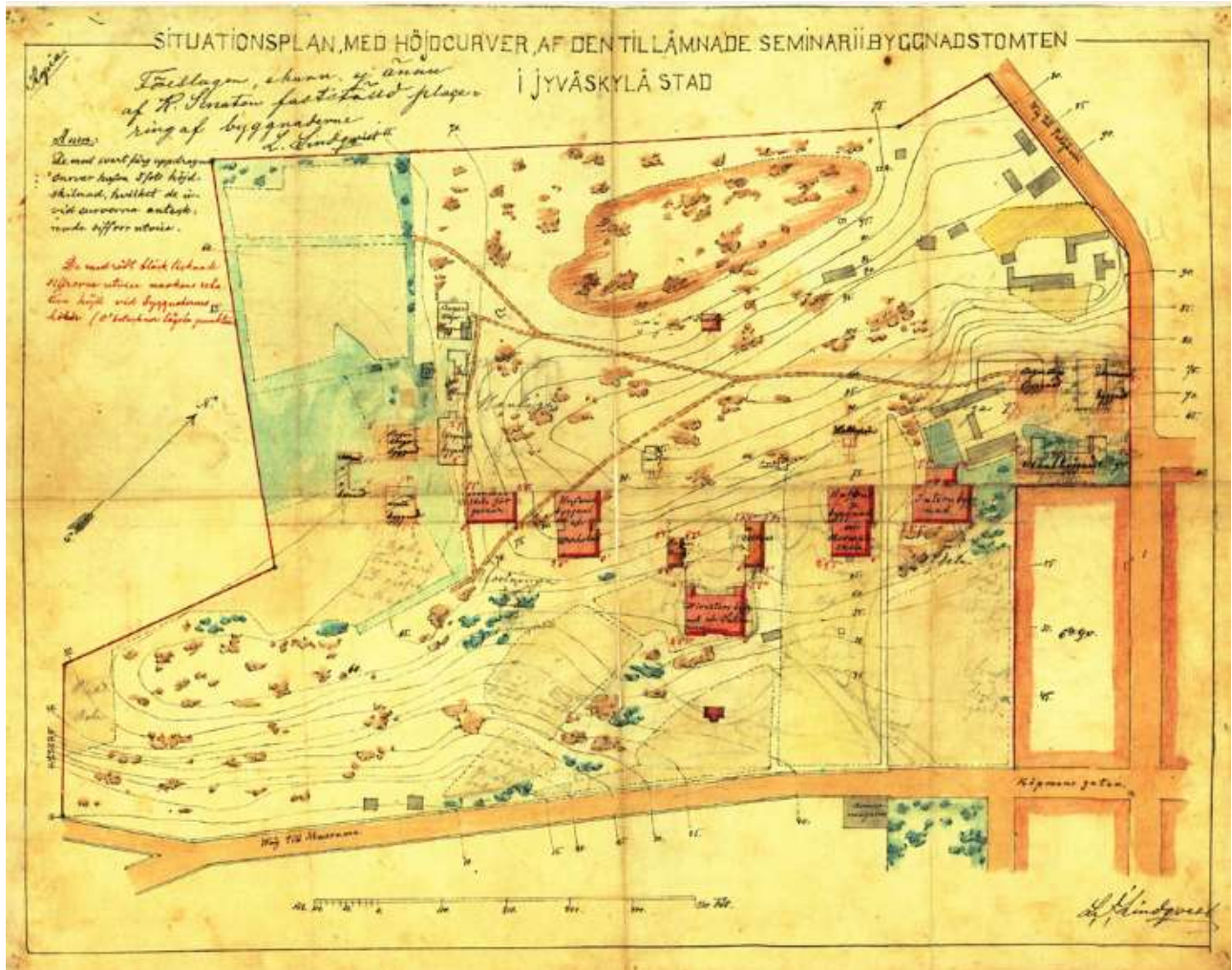

Kuva 10: Jyväskylän kaupungin asemakaavan kopio venäjän kielellä Keisarille esitettäväksi (piirtänyt N. Lindfors). RGIA

Kuva 9: K. A. Rothström 7.8.1877, seminaarialueen ensimmäinen asemakartta korkokäyrillä. RakH

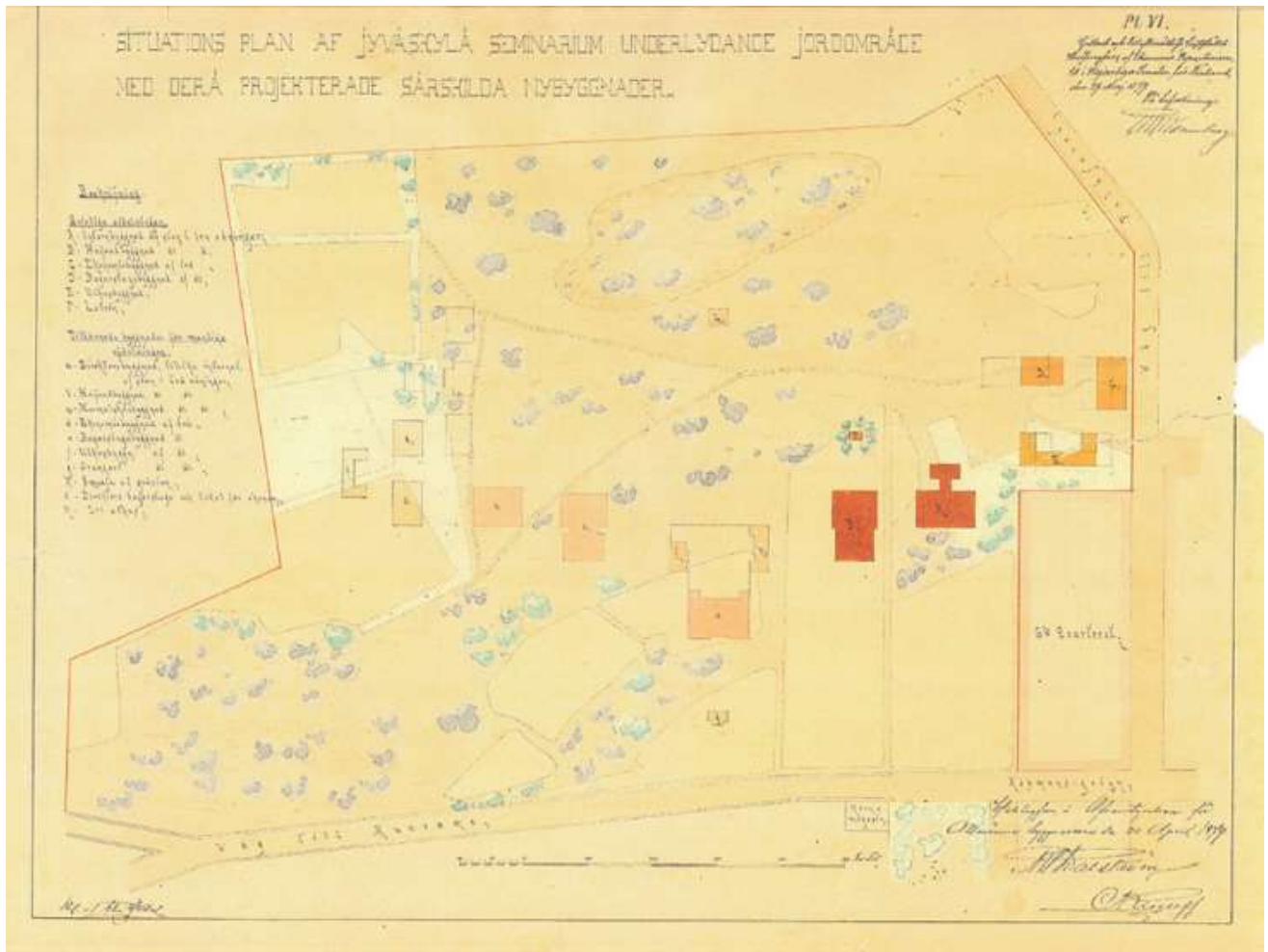
K. A. Rothströmin 7.8.1877 laatima seminaarialueen ensimmäinen asemakartta korkokäyrineen, johon on luonnosteltu tulevan sisäoppilaitoksen rakennukset. Rakennusten asemointi poikkeaa paljon lopullisesta rakennusten asemoinnista. (seminaarin johtajan talo apurakennuksineen on tontin vasemmalla laidalla, miesosaston rakennukset keskellä ja naisosaston rakennukset oikealla alalaidalla).

Kuva 10: L. Lindqvist, päivämäärätön asemapiirros. Pohjana käytetty Rothströmin kirkokäyräkarttaa. JYM

L. Lindqvistin suunnitteleman päivämättömän asemapiirroksen pohjana oli käytetty Rothströmin kirkokäyräkarttaa. Rakennusten sijoittelu on erilainen kuin ensimmäisessä (edellisessä) luonnoksessa: mies- ja naisosaston välissä on johtajan rakennus, leivintupa ja ulkorakennus. Kartan otsikossa lukee: Jyväskylän seminaarin rakennusten asemointiehdotus, jota Keisarillinen Senaatti ei ole vielä hyväksynyt.

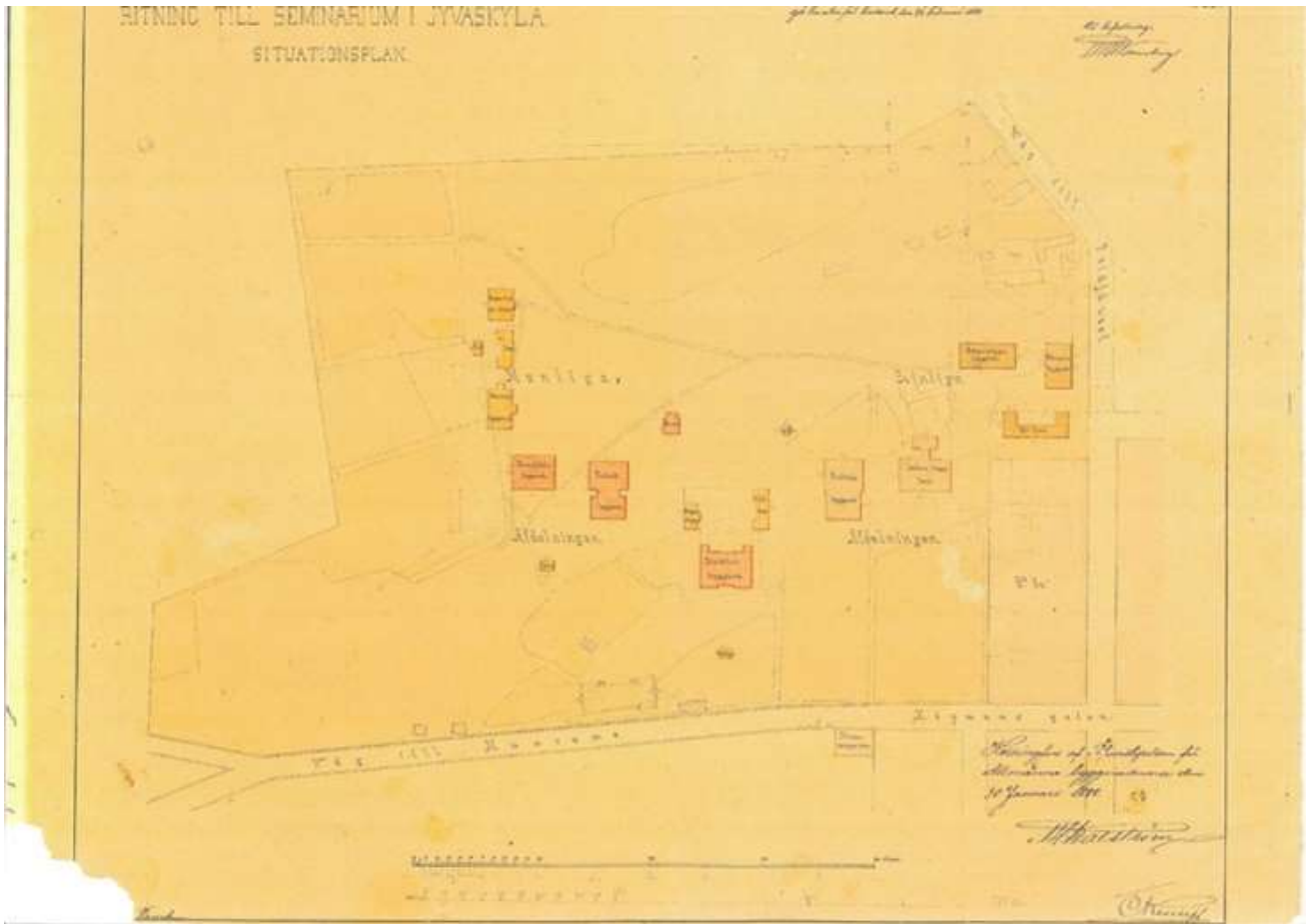
Kyseinen "ei vielä hyväksytty" kartta on laadittu todennäköisesti **ennen 30.4.1879**, sillä järjestyksessä seuraava asemakartta hyväksyttiin Yleisten rakennusten ylihallituksessa 30.4.1879 ja Senaatissa 29.5.1879.

Kuva 11: 1879 K. Kiseleff, A. Dahlström. JYM

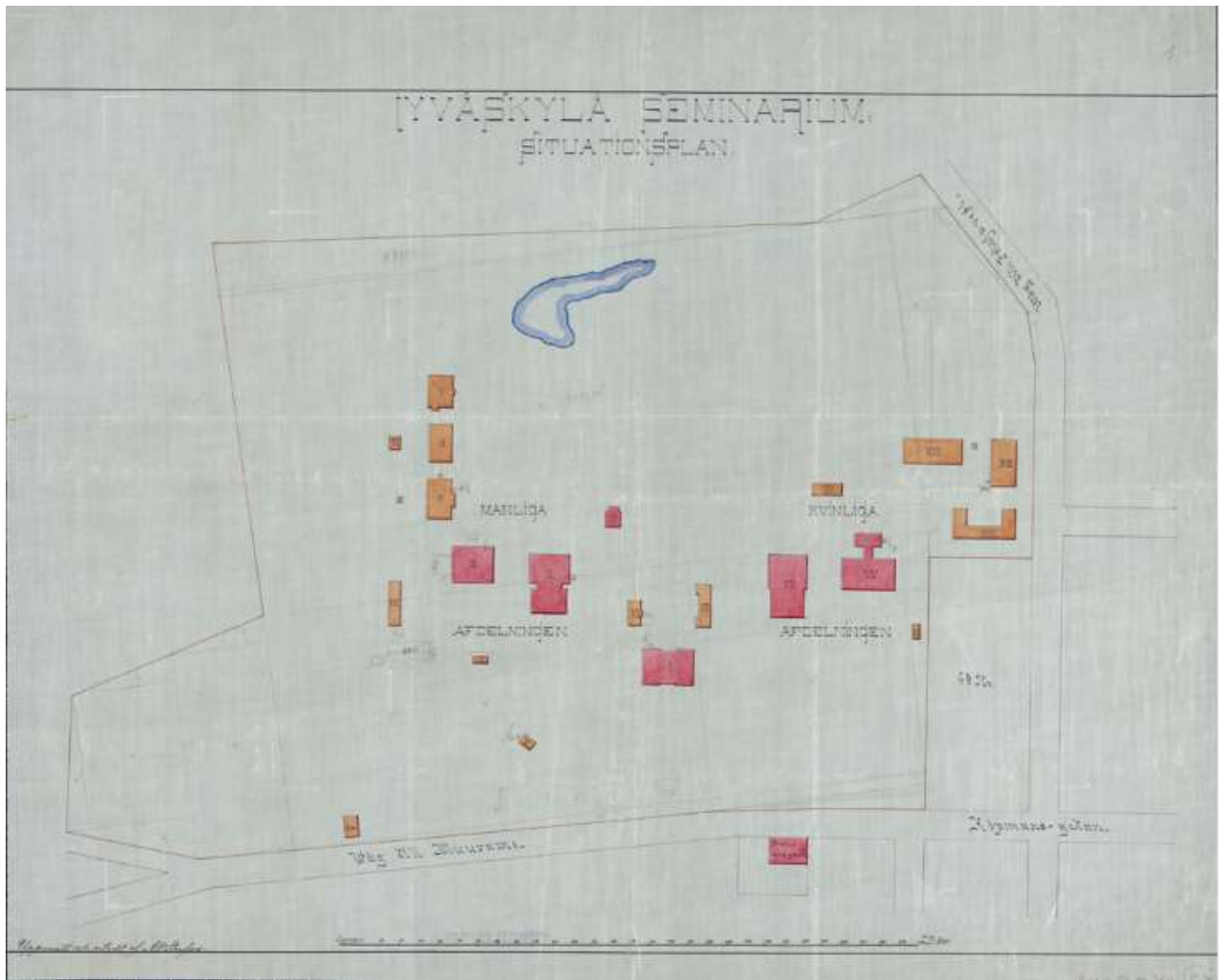
Kiseleffin laatima asemapiirroksen oli vahvistanut Yleisten rakennusten ylihallituksessa 30.4.1879 A. H. Dahlström ja Helsingissä Keisarillisen senaatin talousosastolla 29.5.1879 Waenerberg.

Vahvistettu Ylihallituksessa 30.1.1880 A.H. Dahlström, Senaatissa 26.2.1880, F.L. Mahlberg.

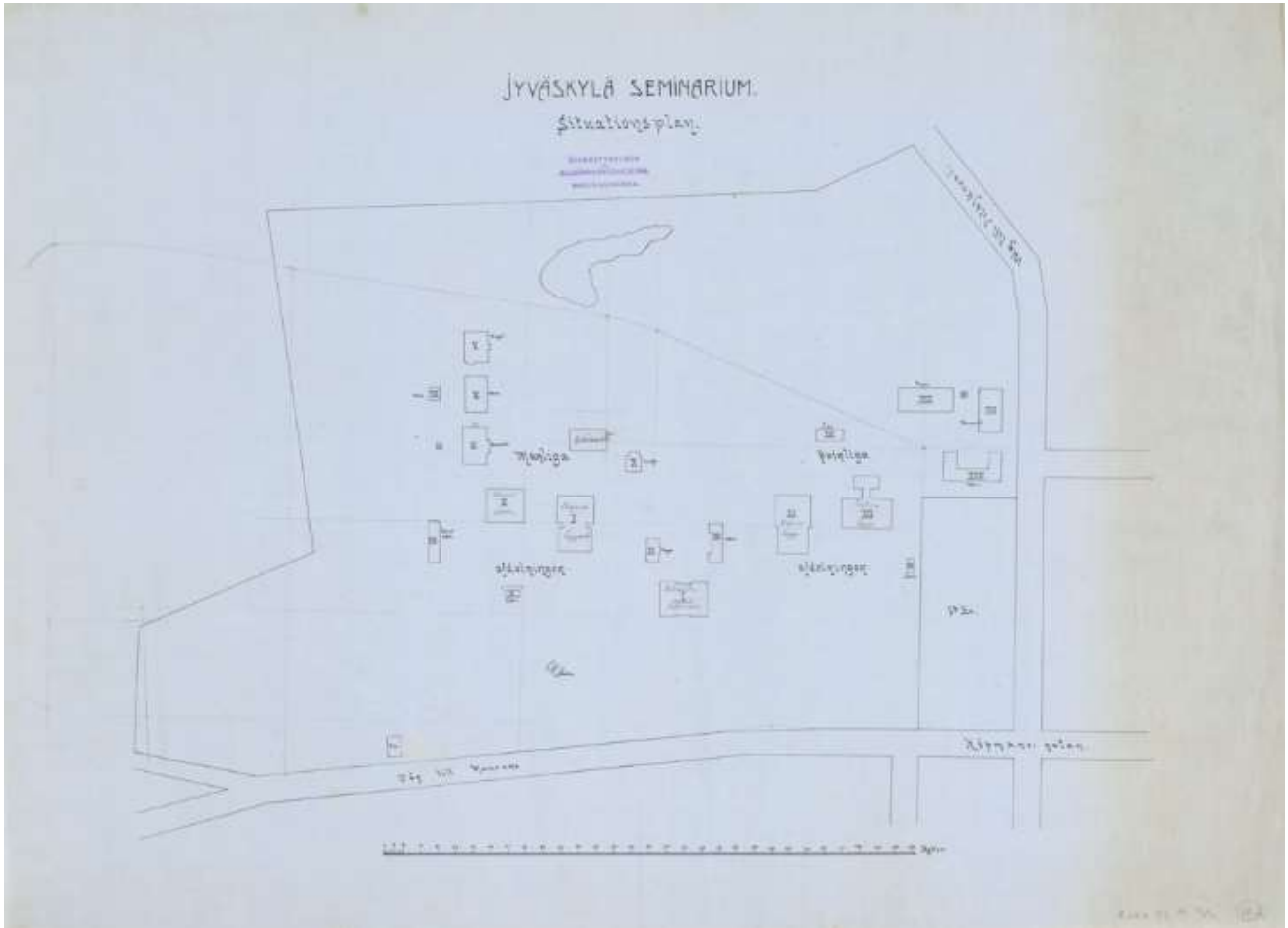
Kuva 12: 1882 K. Kiseleff, K. Nylander. JYM

Konstantin Kiseleffin suunnittelemassa ja **Helge Ranckenin 1882** piirtämässä asemapiirroksessa, kuten myös kahdessa edellisessä, on Taavettilan riihen vieressä toinen, ilmeisesti vastaavanlainen riihi, tai aittarakennus, jota ei näy enää myöhempi piirustuksissa. Rakennuksesta ei säilynyt tietoa. Asemakarttaan on luonnosteltu lyijykynällä vuonna 1905 rakennettu piirustus- ja veistosalirakennus (Villa Rana), sen viereinen aita ja uusi kasvihuone.

Kuva 15: 1894 A. W. Stenfors. RakH

1884 asemakaavaan on lyijykynällä luonnosteltu rakennukset, jotka toteutettiin 1900-luvun alussa: Stenforsin suunnittelemat Kilistiikan (nyk. Fennicum) laajennus, Johtajan leipomon (nyk. Puutarhurin talo) laajennus, Villa Ranan aittarakennus ja latriini. Lisäksi kartassa on Y. Blomstedtin suunnittelema piirustus- ja veistosalirakennus ja W. Polonin poikakoulun käsityörakennus.

Kuva 16: 1903 Koneinsinöörin leimalla varustettu Stenforsin kartan 1894 kopio. RakH.

Kartassa olevan Koneinsinöörin leiman perusteella oletetaan, että kopio on tehty Ylihallituksen koneinsinöörin käyttöön, jonka virka perustettiin vuonna **1903**. Kirjasintyyppi on vaihtunut jugend-tyyppiseksi. Kopiopiirrokseseen on lisätty käsin piirrettynä vuonna 1895 valmistunut voimistelurakennus (Ryhtilä).

Kuva 17: KA Jyväskylä, Seminaarin toverikunnan arkisto.

Seminaarin toverikunnan karttapiirustus on vanhin säilynyt seminaarin puutarhaa esittävä piirustus. Karttapiirustus on todennäköisesti aikaisintaan vuodelta **1898**, eikä 1894-95, kuten oletettiin aikaisemmissa tutkimuksissa, koska siihen on merkitty palokalustovaja. Vaasan läänin rakennustoimiston Arviokirjan mukaan Palokalustovaja oli rakennettu Moirislammen rannalle vuonna 1898.

Karttapiirustuksen on merkitty mustalla tussilla voimistelurakennuksen (Ryhtilän) ääriviivat ja myös piirretty (luonnosteltu) lyijykynällä veistosalirakennuksen (Villa Rana) sijaintiehdotukset: toinen harjun päällä Pajan vieressä, toinen tontin alalaidalla, suurin piirtein lähellä toteutunutta sijoittelua.

Kartassa esitetty käytäväjärjestely kuvastaa hyvin todennäköisesti alueen alkuperäistä L.A. Jernströmin suunnitelmaa. L.A. Jernström laatima suunnitelmakarttaa ei ole löydetty. Suunnitelma piti sisällään myös Moirislammen alueen, jossa oli ohjeistettu lammen perustustyöt ja suoperäisen maaston kuivaaminen patoamalla¹⁵.

Jyväskylän seminaarilla oli alan ammattimiehen hoitama, ”kylmästä hiekkamaasta” 1880 luvulla tehty puutarha. Kasvuhuoneineen, lavoineen, hedelmäpuu- ja marjapensastarhoineen, koristepuineen ja pensaineen sekä kasvitarhoineen se oli melko edustava ja sen tuotteita käytettiin vanhaan tapaan seminaariin omaan talouteen.¹⁶

¹⁵ Karjula 1998, 28.

¹⁶ Halila 1963, 240.

Kuva 19: Jyväskylän kaupungin asemakaava 1898, F.L. Mahlberg, Jyväskylän kaupungin arkisto.

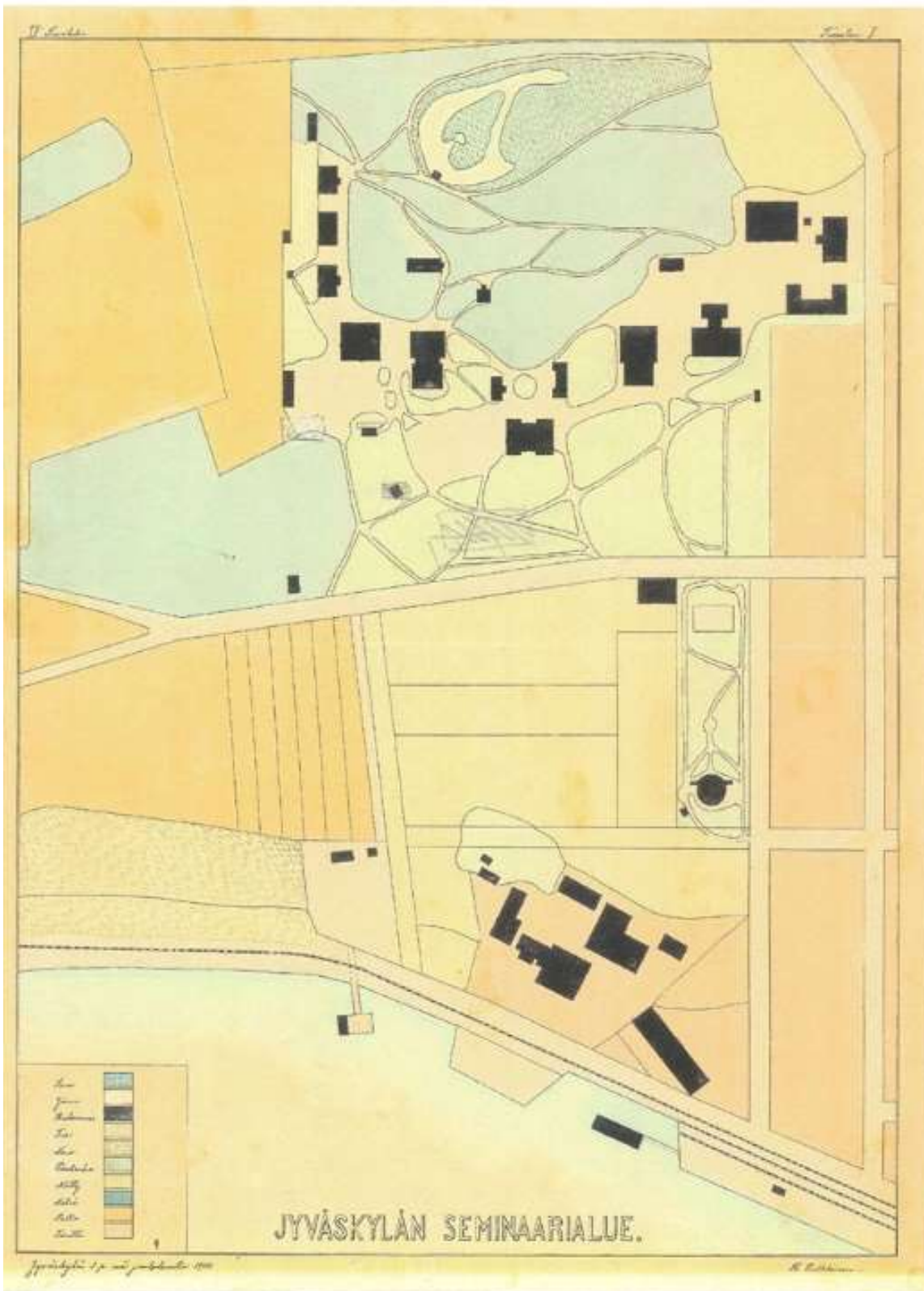
Kuva 18: Yksityiskohta kuvasta 22.

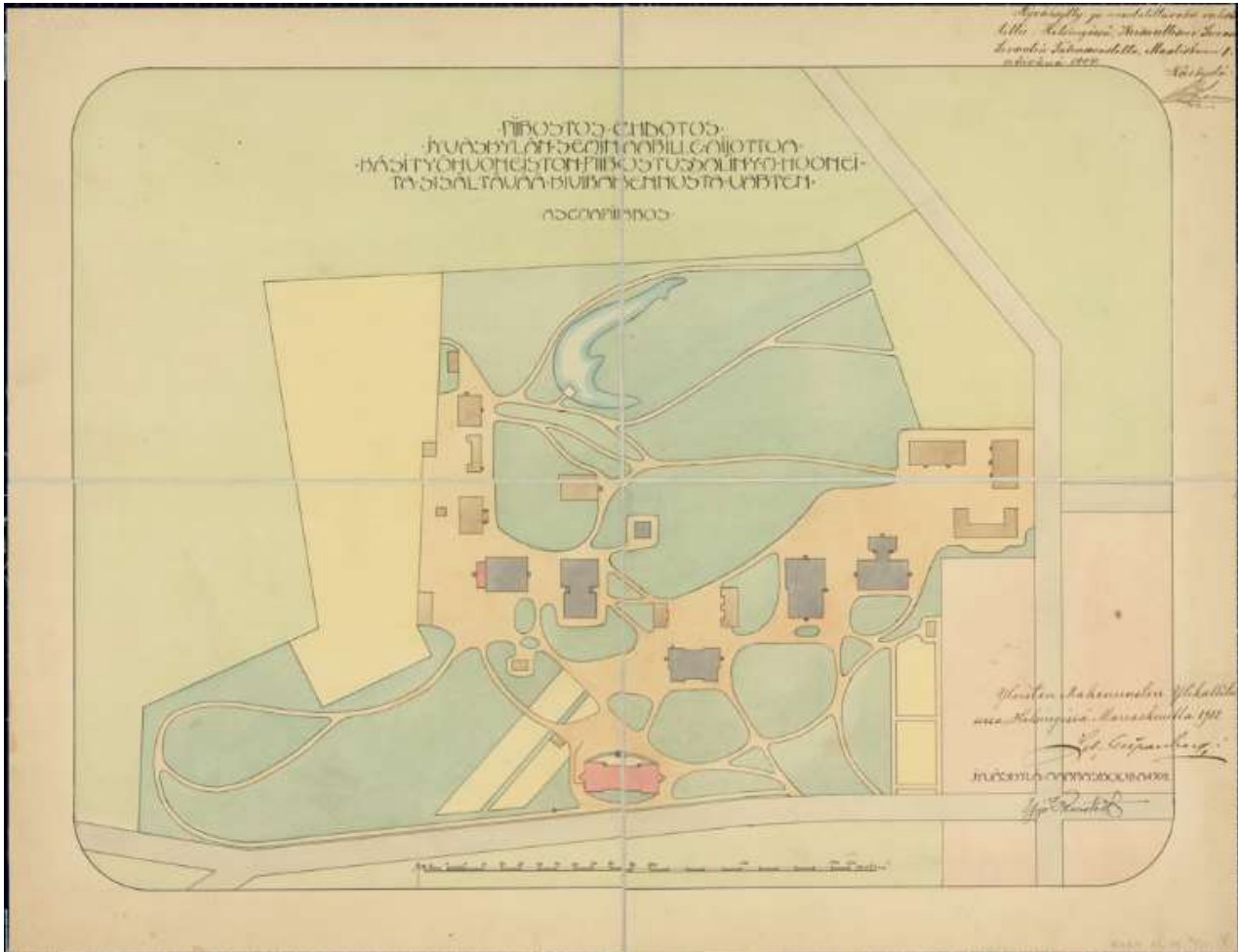
Kuva 20: O. Himanen IV luokka (oppilastyö), 28.11.1900, Jyväskylän kaupungin ja seminaarialueen karttapiirros, KA Jyväskylä

Moirislammen muoto vaihtelee asemakaavoittain ja piirroksittain. Todennäköisesti se johtuu siitä, että kesäisin osa lammesta kuivui ja muuttui pyöreänmuotoisesta puolikuumuotoiseksi.

On myös hyvin todennäköistä, että rakennuskonttoreissa lammen muoto vain kopioitiin edellisistä asemakaavoista seuraavalle kaavalle, koska sen muuttuva/muuttunut muoto pidettiin epäolennaisena seikkana rakennuskantaa käsitellessä. Vuoden 1903 asemakaavaan lisättiin piirtämällä käsin jo vuonna 1895 valmistunut voimistelurakennus.

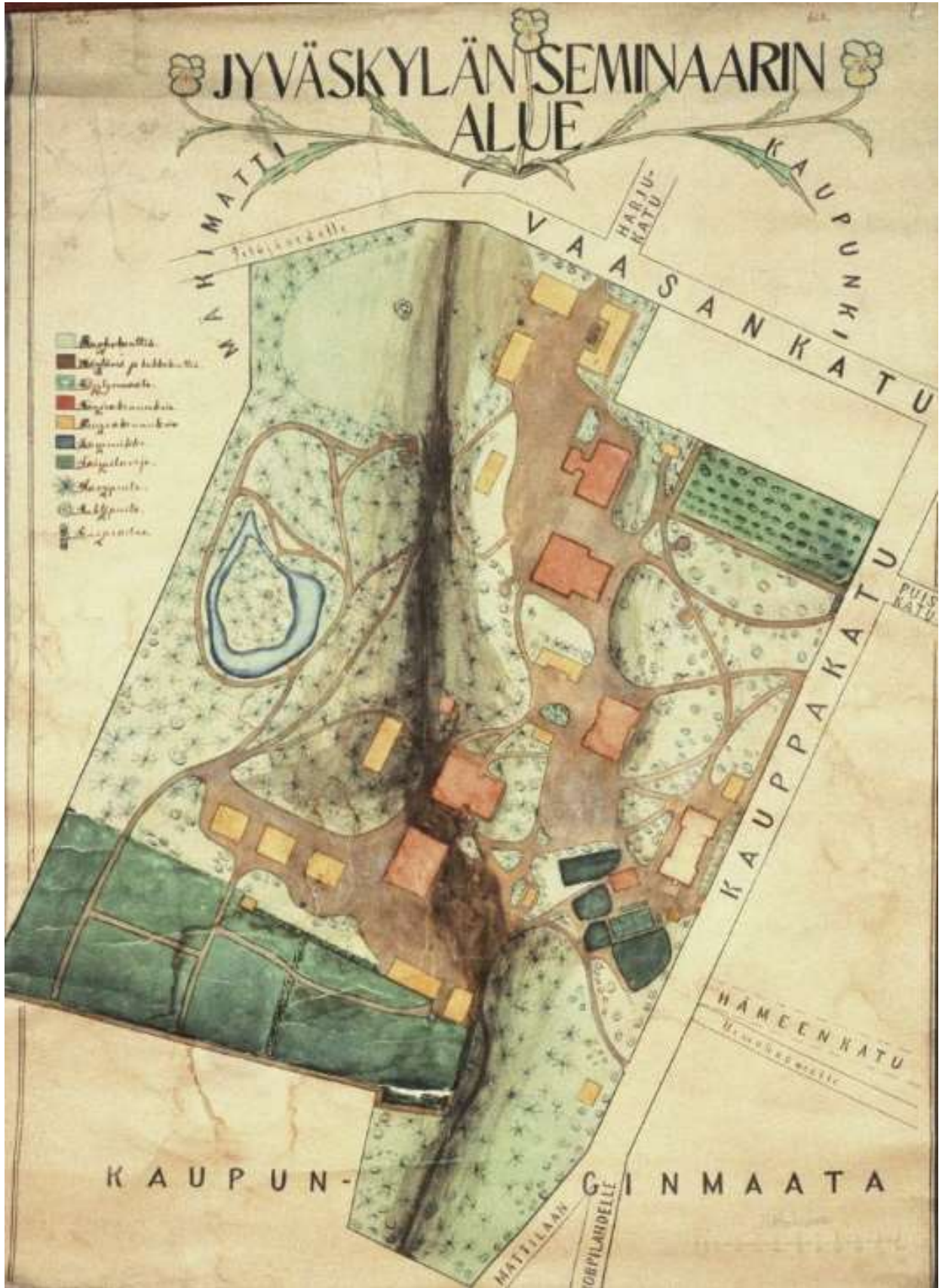
Kuva 21: 3.12.1900, H. Pulkinen IV luokka (oppilastyö), Jyväskylän seminaarialue. KA Jyväskylä.

Kuva 22: 1902 Yrjö Blomstedt. RakH.

1902 Yrjö Blomstedtin asemapiirros: Piirustusehdotus Jyväskylän seminaarille aiottua käsityöhuoneiston, piirustussalin ym. huoneita sisältävää kivistä rakennusta varten. Vahvistettu Rakennusten ylihallituksessa, Helsingissä marraskuussa 1902. Hyväksytty ja noudettavaksi vahvistettu: Helsingissä, Keisarikunnan Suomen Senaatin Talousosastolla, Maaliskuun 1 päivänä 1904.

Vuodesta 1898 lähtien Y. Blomstedt toimi Jyväskylän seminaarin piirustuksen, käsityön ja maantiedon lehtorina. Blomstedt oli myös arkkitehti, joka suunnitteli useita rakennuksia. Yksi niistä on vuonna 1905 valmistunut, asemapiirroksessa suunniteltavaiheessa oleva käsityö- ja piirustusrakennus. Myöhemmin rakennus sai nimen Villa Rana.

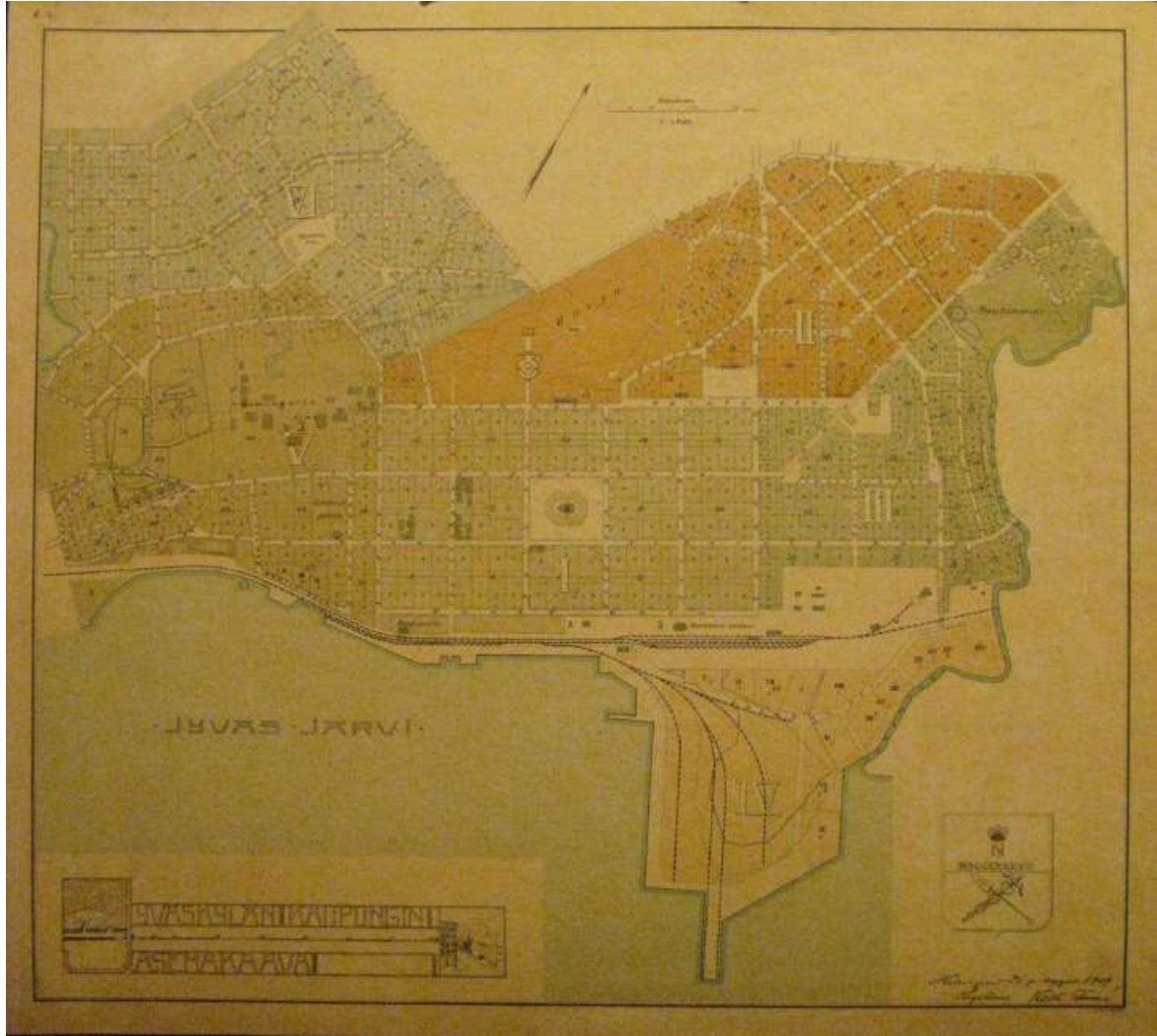
Kuva 23: 1908 Hilda Huntuvuori (oppilastyö). JYM

Seminaarin oppilaiden piirroksissa (kuvat 22 ja 23) pallokenttä on merkitty Moirislammen pohjoispuolelle, Vaasankadun mutkan tuntumaan. Vuonna 1973 suurin osa pallokenttää oli lohkaisut Voionmaankadun uusi tielinjaus, mukaan lukien naisseminaarin Puuroportin puurakennusten alueen (rakennukset purettiin jo vuonna 1967).

Urheilu-, ja pallo- ja leikkikentän puute oli jo kauan ollut tuntuva ja vaikeuttanut sekä opetusta että vapaahetkien virkistymistä. Urheiluharjoituksia oli pidetty pihatanterilla tai "Hipposradalla". Niinkään oli kaivattu uudenaikaista voimistelusalua. Kuten jo mainittiin, vihdoin 1908 lisättiin miesten voimistelurakennukseen, "Miesryhtilään" pukuhuone; "ryöppyhuone" ja opettajahuone. Naisosasto sai odottaa vastaavia uudistuksia paljon kauemmin. Se sai ensimerkiksi "ryöppyhuoneensa" vasta 1932. Kun voimistelusalin eivät 1900-luvulla enää olla täysin ajan tasalla; niitä koettiin tilapäisin järjestelyin uusia. Lehtori K. Rikalaanoi 1910-luvun alussa, että Moiris-lampi täytettäisiin leikki ja pallokentäksi, sillä lampi oli jo perin rumentunut. Vihdoin 1920-luvun lopussa lampi täytettiin. ja paikalle raivattiin kenttä.¹⁷

Suunniteltu urheilukenttä ei kuitenkaan onnistuttu toteuttaa alkuperäisen lammen paikalle, todennäköisesti haastavaan maanperän takia.

¹⁷ Halila 1963, 281.

Kuva 25: 1909 Jyväskylän kaupungin asemakaava on V. Liliuksen ja H. Thomen suunnittelema.

Sen todellisena ideoijana on pidettävä Yrjö Blomstedtia”¹⁸

Blomstedt kehitti Jyväskylän asemakaavaa ruutukaavasta vapaampaan suuntaan.¹⁹

¹⁸ Vuorinen 1996.

¹⁹ Arkkitehtuurimuseo 2012-

Venäjän valtion arkistoissa löytyneistä Jyväskylän kaupunkia ja opettajaseminaaria koskevia asiakirjat vuosilta 1908-1915 heijastavat (kuvastaa) aikakauden poliittisesta tilanteesta.

Ensimmäinen eduskunta kaatui venäläistämisen vastustamiseen. Keisari antoi vuonna 1908 asetuksen, jonka mukaan Suomen senaatin esittämät lait, asetukset ja muut asiat oli esiteltävä ensin ministerineuvostolle ja vasta sen jälkeen keisarille.²⁰

Asemakaavaan liittyvät asiakirjat Itse anomuksen Jyväskylän valtuustolta ja edelleen Suomen Senaatilta sisältävät muun muassa pääministeri **P.Stolypinin** ja puolustusministeri **V. Suhomlinovin** kirjeenvaihdon.

P. Stolypinin kirje (30.11.1909), jossa hän kysyy puolustusministeri **V. Suhomlinovin**, tämän mielipidettä Jyväskylän uudesta asemakaavasta. **Suhomlinov** vastasi hyväksyvällä lausunnolla pyytäen jatkossakin lähettää hänelle arvioitavaksi Suomen suuruhtinaskunnan kaupunkien uudet asemakaavat, välttääkseen Helsingissä ja Viipurissa ilmentyviä ongelmia, kun kaupunkien laajetessa ei ollut varattu riittävästi tontteja armeijan käyttöön.

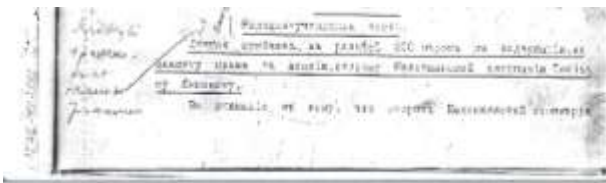
Kuva 26: P. Stolypinin kirje. (30.11.1909) RGIA

²⁰ Opinkirjo kehittämiskeskus 2019.

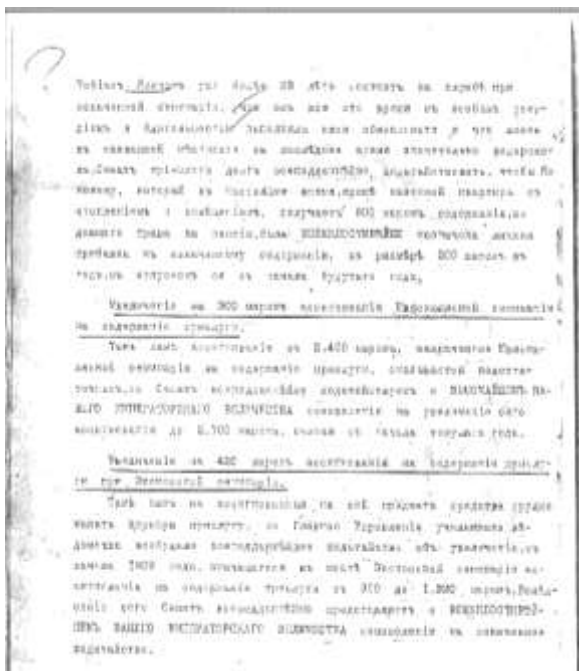

Kuva 28: Asiapaperi: Suomen suurruhtinaskunnan ministeri-valtiosihteeri A, Langloffin ilmoitus Keisäri Nikolai II vahvistaneen uuden Jyväskylän kaupungin asemakaavan 27.heinäkuuta (9. elokuuta) 1910, RGIA

Käytännössä Suomen riippuvuus Venäjän byrokraattisesta järjestelmästä tarkoitti sitä, että vähäpätöisempikin asia, josta oletetusti voittaisain päättää Suomen hallinnossa, piti anoa alamaisesti Venäjän keisarilta. Näin Jyväskylän seminaarin vahtimestari Tobias Jaakkoselle palkankorotusta anotaan siinä, missä Jyväskylän kaupungin 1909 asemakaavan vahvistusta.

Kuva 27: Suomen Senaatin anomuksia Keisarille. Ministerineuvoston kanslian asiakirja uusista ja uusiutuvista rahastovarojen myöntämisestä vuodelta 1908-1909, RGIA.

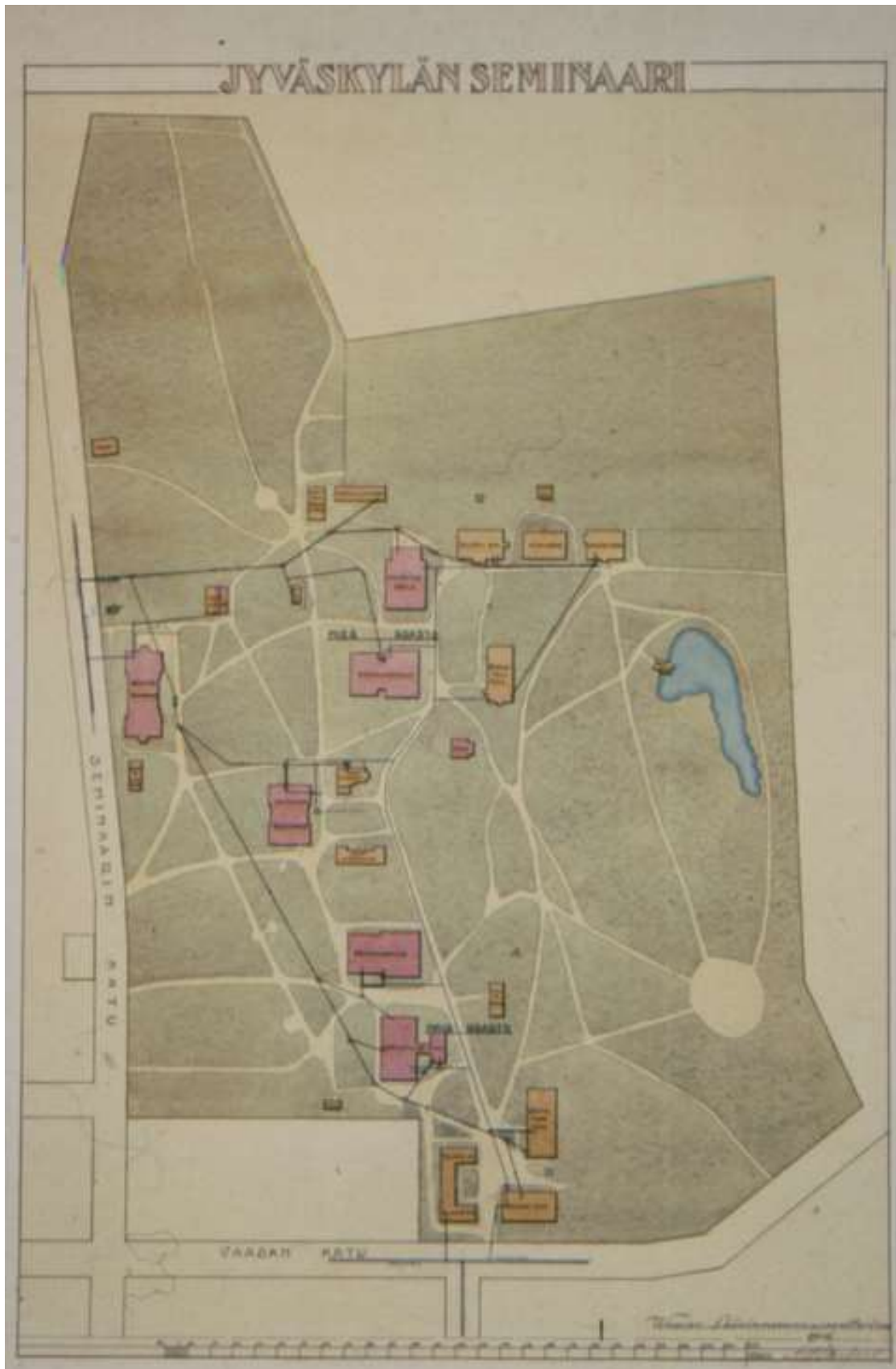

Suomenkielelle käännettynä **Kansanopetuksenosasto** - otsikon alla lukee mm.: "Anotaan 200 markan arvoinen henkilökohtaisen lisän ilman eläkeoikeutta Jyväskylä seminaarin vahtimestarille Tobias Jaakkoselle. **Tobias Jaakkonen** on hoitanut tehtävänsä seminaarin vahtimestarina ahkerasti ja huolellisesti jo yli 23 vuoden ajan. Elinkustannukset Jyväskylän alueella ovat huomattavan paljon nousseet. Jaakkonen asuu tällä hetkellä virka-asunnossaan, jossa on

lämmitys ja sähkö, ja saa palkkaa 800 markkaa ilman eläkeoikeutta. Senaatti anoo Jaakkoselle henkilökohtaista palkanlisää 200 markan verran, joka alkaa ensi vuoden alussa.”

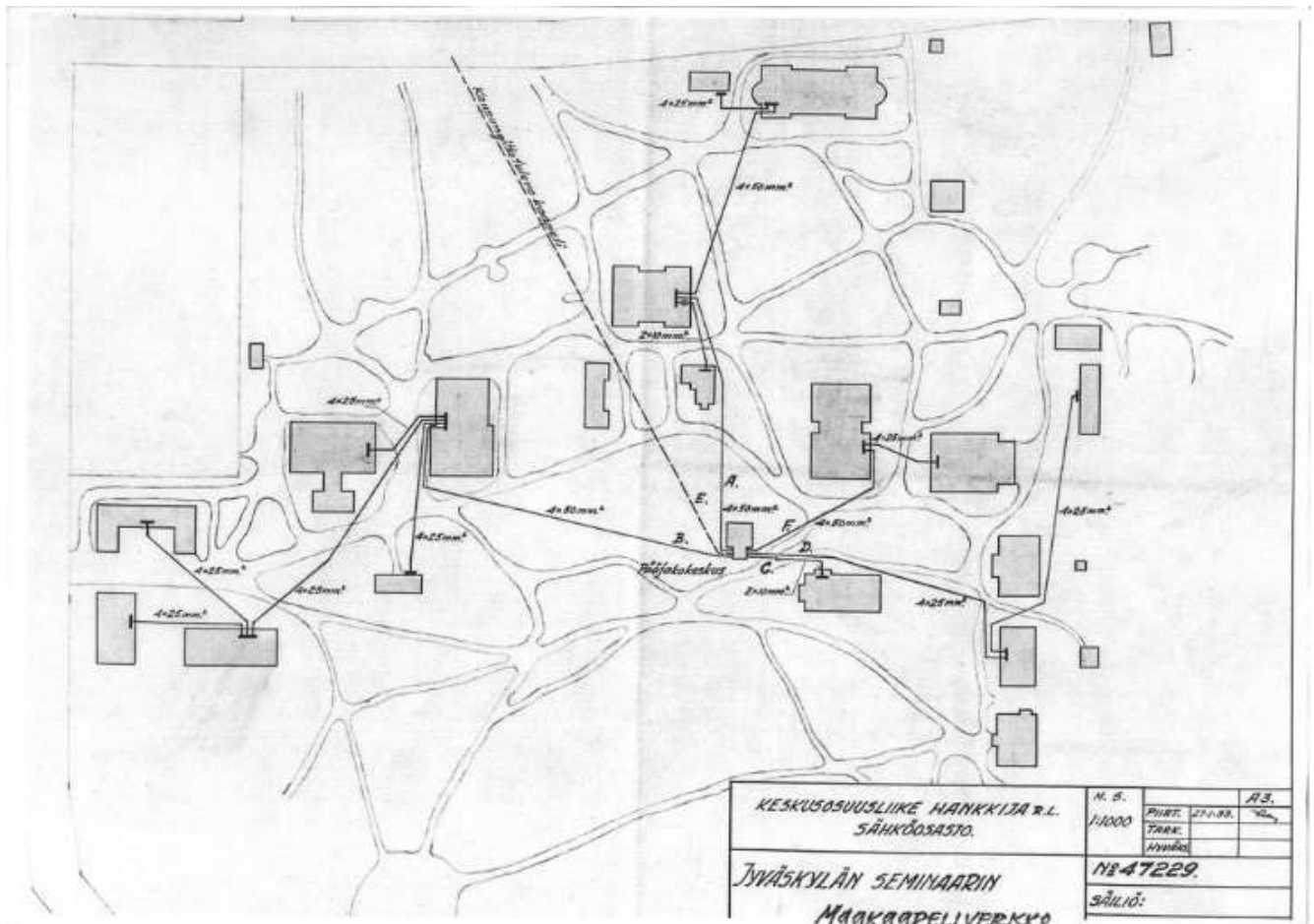
Seuraavaksi senaatti anoa Jyväskylä seminaarin rahavarojen lisääminen 300 markalla, koska seminaarille myönnetyt rahavarat 2400 markkaa eivät ole riittävät. Senaatti anoo näiden rahavarojen korottamista 2700 markkaan tämän vuoden alusta lähtien.

Senaatti myönsi samalla määrärahat oppilaitoksien lääkäreiden palkkioihin: yhteisseminaareille 400 markkaa, yhden sukupuolen seminaareille – 200 markkaa.

Kuva 29: A.W. Stenfors, 1916. JYM 1916 Waasan läänin rakennuskonttorissa myöhempi dokumentoitu mittauspiirustus, vesi- ja viemärijohtoverkko, A. W. Stenfors (seminaari liitettiin kaupungin vesijohtoverkkoon jo 1913-1914).

Huomioitavaa on, että vuonna 1916 A. W. Stenfors piirsi tai ainakin allekirjoitti jo siihen mennessä rakennetun vesi- ja viemärijohdon järjestelmän karttapiirustuksen (Kuva 31). Lisäksi hän teki tuolloin myös aikaisemmin valmistuneiden seminaarin rakennusten laajennuksien piirustukset, kuten Kilistikan vuoden 1903, Puutarhurin talon - 1909, sekä Ryhtilän - 1910. Se että piirustuksen ovat signeerattu vuonna 1916 voi johtaa harhaan. Siksi kutsun niitä ns. *myöhempi dokumentoiva mittauspiirustuksiksi*.

Kuva 30: Maakaapelisähköverkko, 27.1.1933. JYM

Sähkövalaistus saatiin Seminaariin **1905-1914**. Vuonna **1933** sähköverkkoa muutettiin maakaapeliverkoksi.

Kun "Leinbergin seminaari" valmistui; rakennettiin maamme juuri ensimmäisiä sähkölaitoksia; nimenomaan valaistusta varten. Sähkövaloa ei seminaariin silloin vielä voitu oikeastaan ajatellakaan, vaan oltiin kiitollisia Nobelin öljystä ja erinomaisesta öljyvalosta. Johtaja Y.K. Yrjö-Koskinen suunnitteli (erikoisesti 1898) seminaarille omaa sähkölaitosta, mutta hanke lykkäytyi. Sähkövalaistus saatiin vihdoin 1905-1914. Nyt loppui "lamppujärjestäjien" kodikas mutta samalla työteliäs aika. Vedenhankinta, joka oli kauan tuottanut vaikeuksia, helpottui tuntuvasti 1913-14 seminaarin liityttyä kaupungin vesijohtoverkkoon. Tämä merkitsi nimenomaan miesosastolle helpotusta, sillä nyt päättyi vesirattaiden ja vesireen kiskonta, samoin ämpäreiden kanto eri kerroksiin. Näin kaupunki teknillistyvänä saapui yhä lähemmäksi seminaaria. Vihdoin 1929-30 seminaarialuetta idässä ympäröivät kadut saivat kiveyksensä, mikä merkitsi vähemmän pölyä ja kuraa. Avaran ja ajanmukaisen kasvihuoneen seminaari sai 1930-31 vuosisadan alussa valmistuneen sijaan."²¹

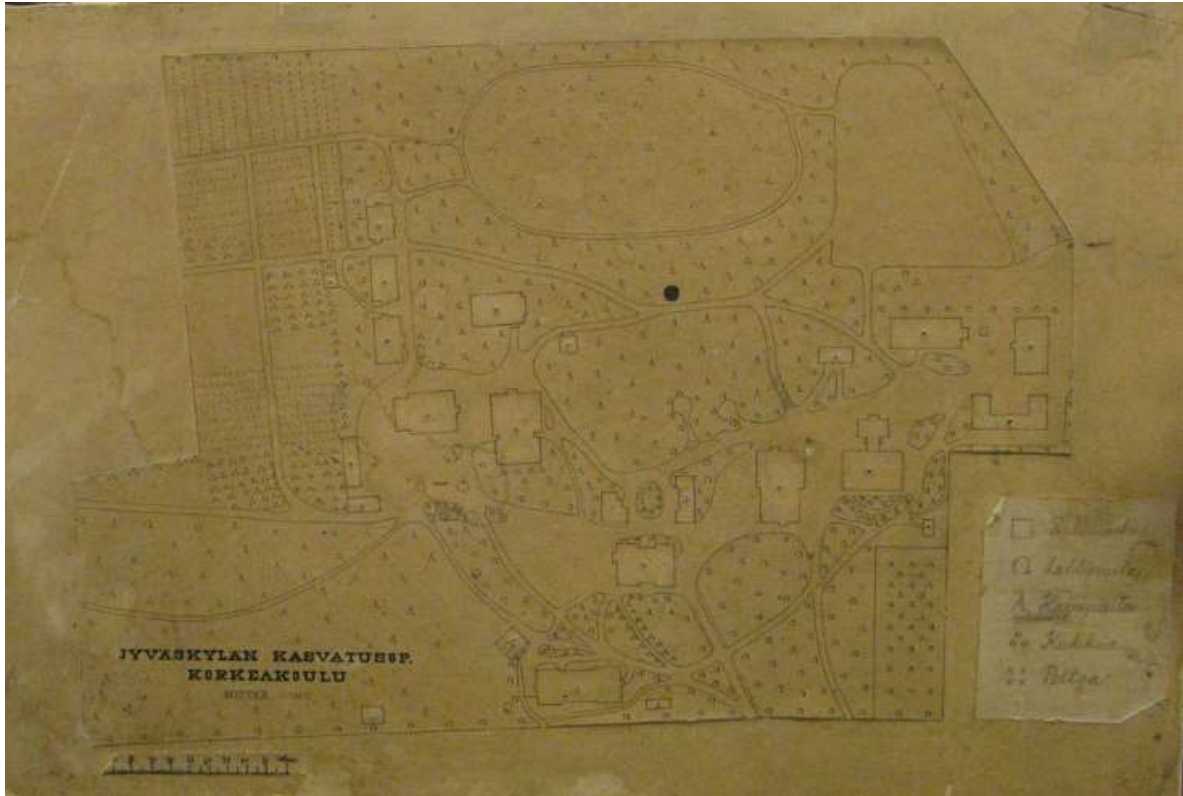
²¹ Halila 1963 280.

Kuva 31: 1934 Viimeinen Seminaarin ajalta Jyväskylän yliopiston museon arkistosta löytynyt asemapiirros. JYM

Kun seminaarin miltei kaikki rakennukset olivat 1930-luvulle tultaessa jo puolen vuosisadan ikäisiä, niiden yleiskunto ei tietenkään enää voinut olla uuden sukupolven vaatimuksia täyttävä, sitä huolimatta, että korjauksia oli aina ensimmäinen maailmansodan vuosiin saakka tehty yleensä riittävästi. Mutta sotavuosina ja niiden jälkeen ei ollut läheskään riittäviä korjausmäärärahoja. Tämä johtui siitä, että valtion huonerakennustoiminta kärsi suurta varojen puutetta. Tällöin sellaiset vähemmän kiireellisiksi leimatut tehtävät kuin koulujen uudistaminen saivat jäädä odottamaan. Jyväskylän seminaarin rakennusten kunto oli nyt jo huolestusta herättävä.²²

²² Halila 1963, 282.

Kuva 32: 1934- 1935 Jyväskylän kasvatusepillinen korkeakoulu. JYM

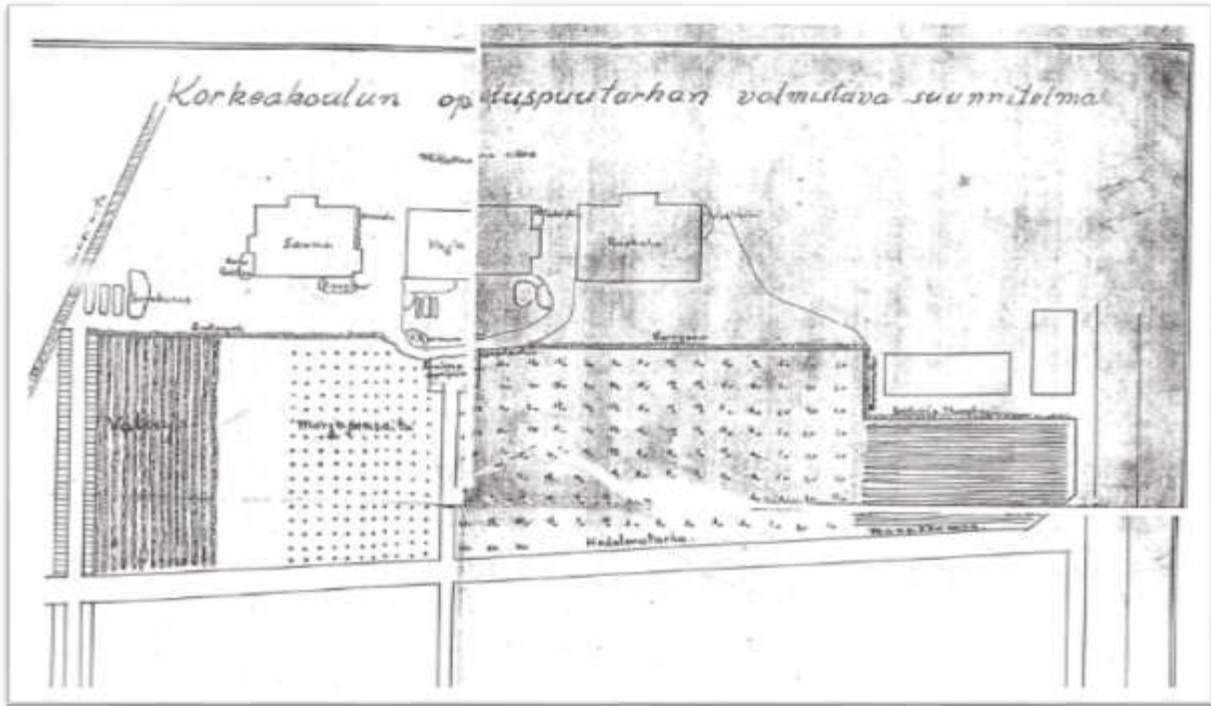
Vaneriin liimattu pahvitauku, joka ilmeisesti on ollut joskus pienoismallin alustana – jokaisen rakennuksen keskellä on pieni naula. Taulussa on hyvin tarkka puutarhakartta merkkeineen. Oikeassa nurkassa on liimattu paperi, jossa lukee merkkien selitys. Karttaan on merkitty rakennusten lisäksi havupuita, lehtipuita, kukkia sekä peltoja.

Keväisin seminaarin puutarhaopetusta saavat oppilaat olivat lavatöissä ja kylvivät omalle n. 20 m2:n: palstalleen kasviksia ja kukkia. Seminaarin puutarhuri apulaisineen hoiti palstoja kesäisin ja sadon korjasivat oppilaat itse seminaariin tultuaan. Lisäksi opetettiin marjapensaiden hoitoa ja hedelmäpuiden jalostusta ja itse oksastettu omenapuu, jotka oppilaat sai viedä kotiinsa. Opiskeluun sisältyi myös luokkaopetusta sekä luentoja.

23

²³ Halila 1963, 241.

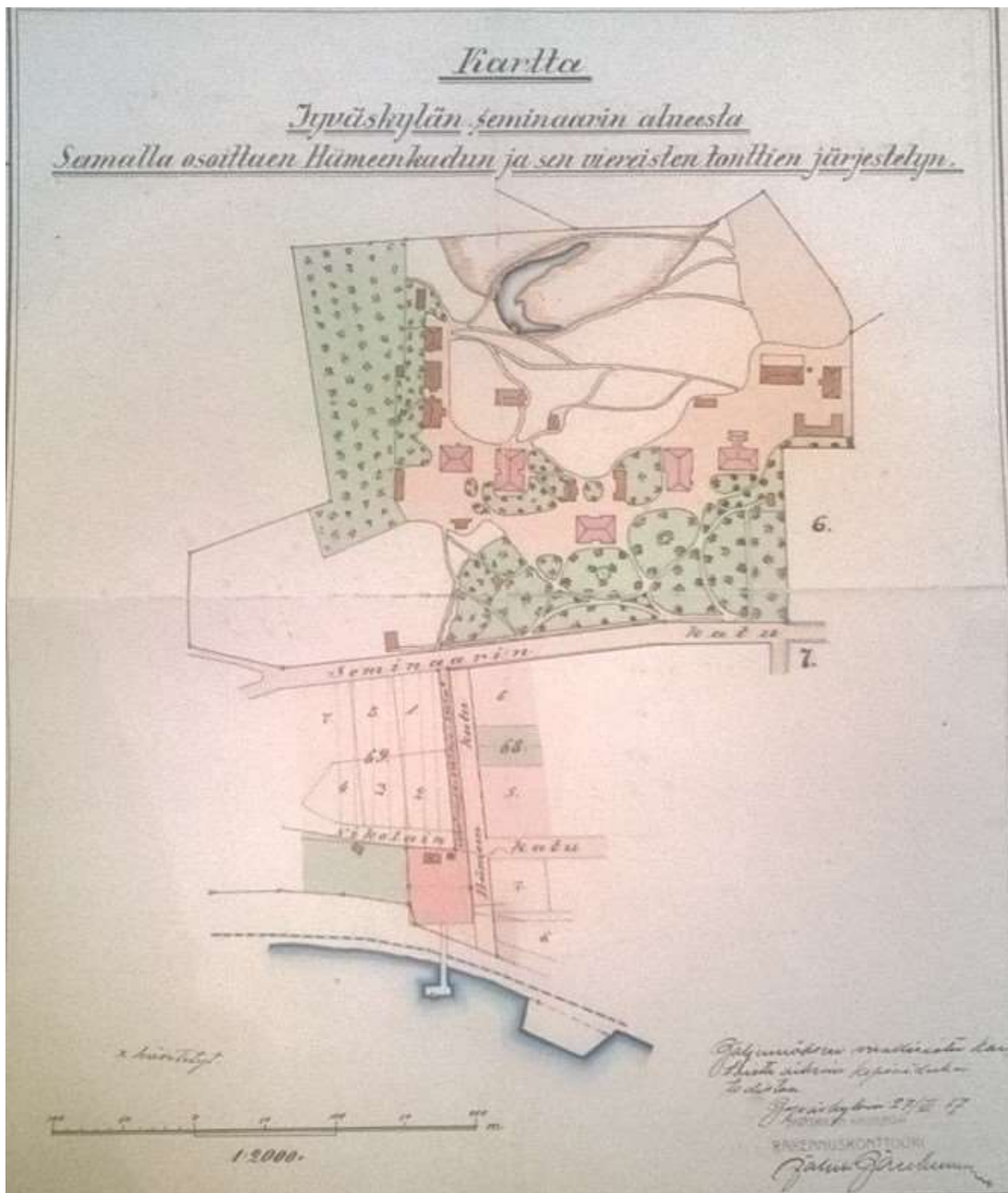
Kuva 33: 1934 -1935 Korkeakoulun opetustarhan valmistava suunnitelma lyijykynäpiirros, KA Jyväskylä

Kuva 34: 1934 -1935 Korkeakoulun opetustarhan valmistava suunnitelma lyijykynäpiirros, KA Jyväskylä

Seminaarin/korkeakoulun tontin vasemmalla laidalla miesosaston puurakennusten takana sijaitsevan opetuspuutarhan tarkka suunnitelma. Piirrokseseen on merkitty mansikkamaa, hedelmätarha, marjapensaat sekä puurakennuksia ympäröivät kasvit (humala, jalosireeni, Philadelphia, Rosa Gallica ym.)

Miesosaston puurakennukset purettu Alvar Aallon harjoituskoulun sekä päärakennuksen tieltä, jonka rakennusvaihe käynnistyi heinäkuussa 1952.

Kuva 35: 1917, Kartta, jossa näkyy Seminaarin uimahuone/laituri Jyväsjärven rannalla. KA

Vuonna 1910 laaditussa Jyväskylän kaupungin asemakaavassa kaavoitettiin Äylän ja Seminaarinrinteen alueet.

Seminaarinrinteen rakentuminen alkoi 1900-luvun alussa Lounaispuiston viereisestä korttelista 68, joka oli muodostettu jo vuoden 1899 asemakaavalla.²⁴

²⁴ Julin 2012, 7.

3 Rakennusluettelo

Vaasan maakunta-arkisto: Vaasan lääninrakennus toimisto
Katselmus - ja tarkastus pöytäkirjat Lu 2 1922

No 1922.

Vaasan lääni.

Arviokirja

Rakennusryhmän nimi: Jyväskylän seminaari
 Tontti No Seminaarinkadun varrella, kortteli No Jyväskylä
 kaupungissa, V kaupunginosassa.

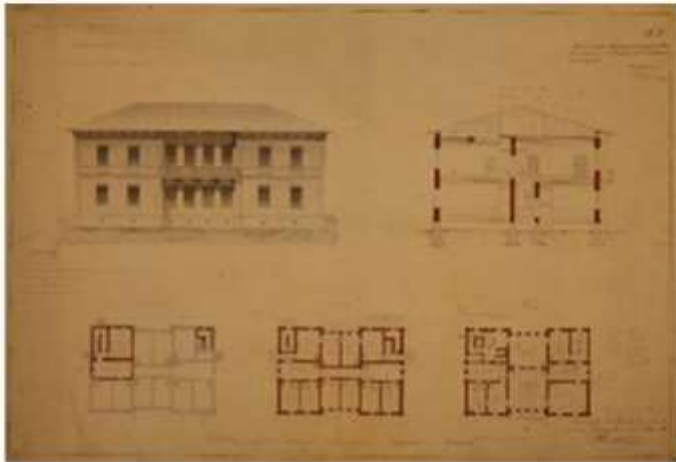
No	Rakennukset	Rakennusvuosi	Sisätilat, pinta	Katto peitetty	Uusi- lla- mmi- tyn kokus- lämmi- tys	Sähkös- väli- läis- tyn, vesi- lämmi- tyn, lämmi- tyn	Talon sisä- lytykset, kati- läis- tyn, kati- läis- tyn, kati- läis- tyn, kati- läis- tyn	Rakennus- katu	Arvo m ² lää	Rakennuksen arvo Snt	Muistutukset
1	Johljansrakennus	1881	kiev.	pell.	uusi	S.W.	hyyr.	5847	270/	1,944,810.-	S: sähköala, V: vesi- lämmi- tyn, L: lämmi- tyn
2	Pääsarakennus I					S.W.	hyyr.	8789	220/	1,933,530.-	
3	Kärsäntalon					S.W.	hyyr.	7993	220/	1,626,260.-	Lisänt. 1902 ja 1904
4	Vainiolehtorakennus	1895	puu			S.W.	hyyr.	2265	150/	329,750.-	Lisänt. 1909
5	Talourakennus I	1881		asf.		S.W.	hyyr.	1889	100/	226,680.-	
6	Leipomarakennus I			pell.		S.W.	hyyr.	1136	120/	176,320.-	
7	Makasiinirakennus						hyyr.	1102	85/	95,670.-	
8	Kokorakennus			asf.			huon.	147	50/	7,950.-	
9	Ulkohuonerakennus					L.	hyyr.	658	55/	96,190.-	
10	Lautamakasiini	1909					hyyr.	598	70/	41,860.-	
11	Pajarakennus	1881	kiev.	pell.	uusi		hyyr.	267	180/	47,940.-	
12	Puutarhainasunto		puu	asf.		S.W.	hyyr.	609	195/	82,215.-	Lisänt. 1910
13	Ulkohuonerakennus						hyyr.	798	70/	51,660.-	
14	Työpajarakennus	1905	kiev.	pell.	uusi	S.W.	hyyr.	9939	270/	1,195,970.-	
15	Ulkohuonerakennus	1908	puu				hyyr.	250	90/	32,500.-	
16	Kasvihuone	1905	kiev.		uusi	S.W.	hyyr.	639	160/	102,240.-	
17	Katunäkärä	1908	puu				hyyr.	47	80/	9,760.-	
18	Käymälä	1881		asf.		L.	huon.	146	30/	4,380.-	
19	Museo (ruuhki)	1881					huon.	300	20/	6,000.-	
20	Pöytähuone	1898					hyyr.	55	50/	2,750.-	
21	Ulkohuone	1881					huon.	140	30/	4,200.-	
22	Pääsarakennus II		kiev.	pell.	uusi	S.W.	hyyr.	10228	225/	2,901,900.-	
23	Oppilaskoti					S.W.	hyyr.	7903	225/	1,779,300.-	
							Suhte			11,930,285.-	

4 Rakennuskortit

Rakennusten numerot vastaavat ylhäällä olevan vuonna 1922 Vaasan läänin rakennushallituksessa laadittua Arvokirjan Seminaarin rakennusten numerointia. Rakennusten ensisijaiset vastaavat luetteloa ovat (numerolla 30 mainitut likakaivot 17 kpl on ohitettu, numerolla 29 – laituri on liitetty rakennuskorttiin 21 Uimahuone).

Rakennus 1 Johtajantalo, kirjastorakennus, Oppio

Johtajantalon rakennuspiirustus, A.H. Dalström, 1880, JYM

Museovirasto, Musketi kokoelma – M. L. Carstens, 1908

Tanja Ruokolainen, 2018

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: A.H. Dalström L. Lindqvist ja K.

Kiseleff, v. 1878 ja 30.1.1980, muutos 27.4.1880 F.H. Rancken, rakennettu 1880-1882.

Rakennuksen tiedot: Seminaarin rakennukset muodostivat matalan kaaren harjun rinteeseen. Keskelle, kaaren ulommalle kohdalle, nais- ja miesseminaarin rakennusten väliin sijoitettiin seminaarin johtajan asuinrakennus-internaattirakennus, talousrakennus ja leipomo-taloudenhoitajan asuinrakennus.

Asemapiirroksessa rakennukset muodostavat oman ryhmän. Asuinrakennuksesta vasemmalle (lounaaseen) on leipomo-taloudenhoitajan asuinrakennus ja sitä

vastapäätä ulkorakennus. Vuonna 1878 laadittujen johtajan rakennusten ensimmäisen allekirjoittajina ovat L. Lindqvist ja C. Kiseleff. Pitkänomaisessa rakennuksessa on taloudenhoitajan kahden huoneen, keittiön ja sisäeteisen käsittävä asunto sekä leipomo-pesutuvan ja vasemmanpuoleinen taloudenhoitaja eteinen, josta on pääsy myös vintille... Arkkitehti Ranken teki vain vähän muutoksia Kiseleffin johtajan talon pohjapiirustuksiin mm. poisti pihapuolen pitkät risaliitit ja siirsi yläkerran raput rakennuksen sisälle.²⁵

Seminaarin johtajan rakennus valmistui Jyväskylän seminaarin johtajan virka-asunnoksi ja työtilaksi. Ennen rakentamista Kiseleffin alkuperäisiä rakennuspiirustuksia jouduttiin muuttamaan ja lopulliset piirustukset laati arkkitehti Helge Rancken. Rakennuksen toisessa kerroksessa sijaitsevat johtajan asuintilat, johtajan työhuone ja seminaarin kanslia. Ensimmäisessä kerroksessa oli kirjasto- ja kokoelmatilat sekä kuusi asuntolahuonetta miesopiskelijoita varten. Seminaarin ja korkeakoulun kirjasto toimi ensimmäisessä kerroksessa arkkitehti Alfred Wilhelm Stenforsin vuonna 1930 suunnittelemassa kirjastotilassa.²⁶

Sota-aikana seminaarirakennukset toimivat sotasairaalana ja sotaväen majoituspaikkoina.²⁷)

Peruskorjaukset:

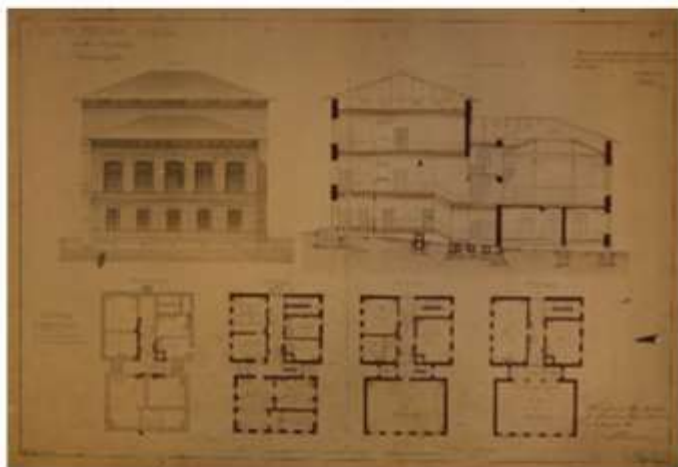
- 1964-1965 uusien korkeakoulurakennusten valmistuttua, jolloin uunilämmitys korvattiin keskuslämmityksellä
- 1999
- 2010

²⁵ *Sovelius-Sovio 1996, 76.*

²⁶ *Pirinen 2009, 263.*

²⁷ *Ilves, A., 2016, Kampusopas, 12.*

Rakennus 2 Päärakennus 1, Miesosaston päärakennus, Vanha juhlasalirakennus, **Seminarium**

Rakennuspiirustus, JYM

Kuvaaja: Teuvo Salmenjoki, 2016

Seminarium-rakennus noin 1920- luvulta, JYM

Kuvaaja: Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehdit ja rakentamisajankohta: L.I. Lindgvist, K. Kiseleff piirustukset 1880, rakennettiin 1880-82, valmistuimaalaustöineen 1883.

Rakennuksen tiedot:

Seminaarimäen korkeimmalla kohdalla sijaitseva Seminarium rakennettiin koko seminaarin päärakennukseksi sekä miesosaston opetustiloiksi.²⁸

²⁸..Ilves 2016, 13.

Päärakennus jakautuu juhlasali- (kaakko) ja luokkaosaa (luode). Edellinen on jälkimäistä kaksi metriä korkeampi. Osat on erotettu toisistaan kolmen metrin levyisellä ja neljä metriä syvällä nivelosalla. Ensimmäisen kerroksen kohdalla syvennyksessä on molemmin puolin sisäänkäynnit ja koillisella puolella lisäksi kiertoportaat toiseen kerrokseen...Juhlasaliosa on noin metrin eli kuusi porrasta luokkaosaa alempana. Julasaliosan ensimmäisessä kerroksessa ovat käsityötilat. Nille on varattu kaikkiaan viisi huonetta, mikä osoittaa miten tärkeänä käsityötaitoa pidettiin jo seminaarin alkuvaiheessa. Juhlasalin alla ovat puutyöpaja, metallityötila ja sorvaustila.²⁹

Seminariumin korjaus ja restaurointi hanke toteutettiin vuosina 2007-2010. Rakennuksen talotekniikka uusittiin ja vaakarakenteet korjattiin perusteellisesti. Korjaus ja restaurointitöiden lähtökohtana oli säilyttää rakennuksen vuosien saatossa muodostuneet tyylikerrostumat ja palauttaa tilat aikaisempien vaiheiden mukaisiin asuihin. Rakennuksesta oli löydettävissä kolme eri aikakautta: alkuperäinen uusrenessanssi; 1900-luvun alun art nouveau ja 1960-luvun moderni pelkistetty tyyli.

Restauroinnin myötä rakennuksesta tuli historian ”aikakone”. Ensimmäinen kerros palautettiin restauroinnissa osin art nouveau –tyylin mukaiseksi (Tissarin taidekokoelmahuone, S110) ja osin alkuperäiseen uusrenessanssiin asuun. Toinen kerros palautettiin uusrenessanssin-asuun. Ylimmässä kerroksessa säilytettiin 1960-luvun korjauksen moderni ilme.³⁰

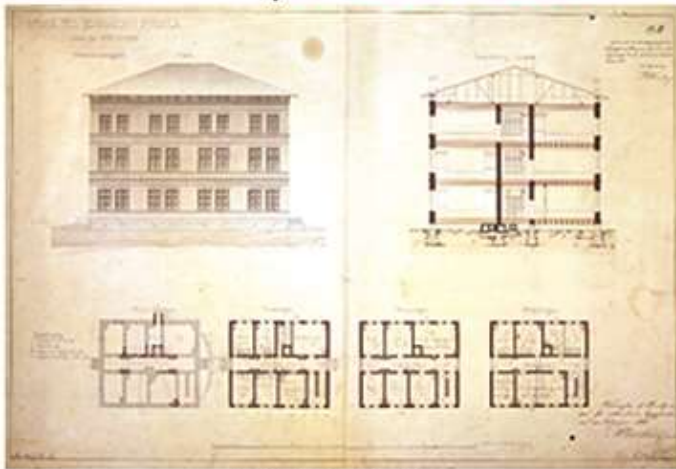
Peruskorjaukset:

- 1962-63
- 2007-2010

²⁹ *Sovelius-Sovio 1996, 54.*

³⁰ *Ilves 2016, 14.*

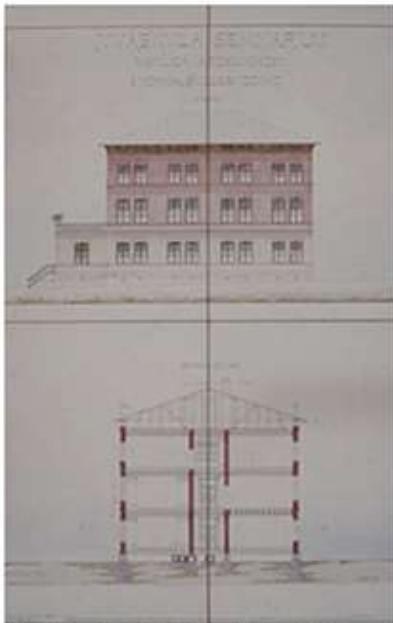
Rakennus 3 Harjoituskoulu, internaatti-poikaharjoituskoulurakennus, Kivistika, Fennicum

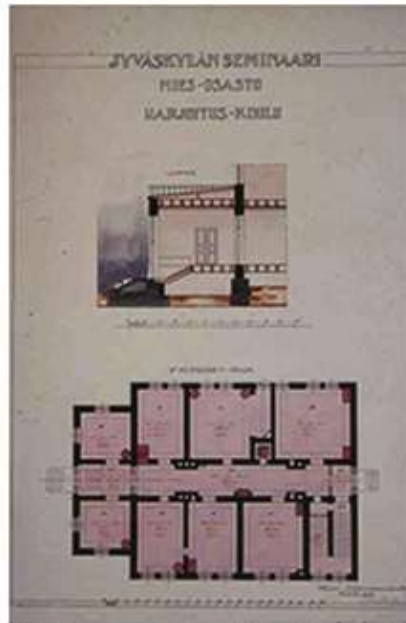
K. Kiseleff, 1880, JYM

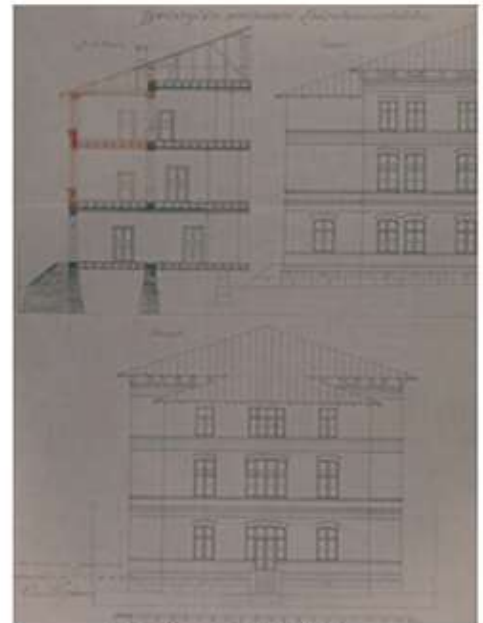
Kuva aikaisintaan 1922-vuodelta, JYM

A.W. Stenfors, 1903, myöhempi dokumentoitu piirustus, (1916, signeerattu) RakH

A.W. Stenfors, 1903, myöhempi dokumentoitu piirustus, (1916, signeerattu) RakH

O. Tarjanne, 1921, RakH

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehdit ja rakentamisajankohta: L.I. Lindqvist, C. Kiseleff , 1881,

laajennukset: A.W. Stenfors 1904 (piirustukset 1903), O. Tarjanne 1922 (piirustukset 1921).

Rakennuksen tiedot:

Kaikissa kerroksissa Fennicumin halkaisee kahtia lounais-koillis-suunnassa kulkeva 3 metriä leveä käytävä. Ensimmäisessä kerroksen kaakkoissivulla sijaitti portaikko, laboratorio ja konferenssihuone, johon kuului pieni eteinen ja kaksi kolmen hengen internaattihuonetta. Luoteissivulla oli kahden kolmen hengen internaattihuoneen lisäksi myös siivoojan huone ja poikien käsityösali. Toisen kerroksen kaakkoissivulla sijaitti portaikko ja normaalikoulun luokat III, IV ja V. Luoteissivulla olivat normaalikoulun luokahuoneet VI, II ja I, jossa pidettiin myös aamuhartaudet ja voimistelutunnit. Alkuperäisessä suunnitelmassa kolmannessa kerroksessa sijaitti kaakkoissivulla kaksi internaattihuonetta ja muut tilat oli varattu luonnontiedon opetustiloiksi ja opetusvälineiden säilytykseen. Luoteissivulla oli neljä internaattihuonetta.

Rakennuksen sisäkatoissa on käytetty leveää helmiponttilautaa ja kattolistat ovat voimakkaasti profiloituja. Alun perin vernissatut katto ja listat ovat nyt vaalean harmaita. Seinällä kulkee 127 sentin korkeudella tumman ruskeaksi maalattu 7 senttiä leveä lista. Alun perin sen alle jäävä osa oli tarkoitus maalata marmorijäljitelmäksi, mutta nyt se on keskiruskea. Seinien yläosaan oli piirretty "nurkkakoristein varustettu kasetti", mutta nyt seinä on vaalean ruskea listan alla kulkevaa sinistä laittaa lukuun ottamatta.³¹

Seminaarin luonnontieteen lehtori Ludvig "Kili" Kiljanderin nimi on jäänyt elämään niin, että...rakennusta on kutsuttu Kilistiikaksi aina 1980-luvulle saakka. Nykyään toisessa kerroksessa on Kiljanderin nimeä kantava luentosali.³²

³¹ *Sovelius-Sovio, 1996, 63-65.*

³² *Ilves, 2016, 16.*

Rakennuksen lounaanpuoleisen sivun 1. kerroksen korkuinen laajennusosa tehtiin vuosina 1903 – 1904. Kahteen lisähuoneeseen saatiin opettajanhuone ja ns. kokelaiden huone opetusharjoittelua tekeville. Laajennusosan korotus tehtiin Onni Tarjanteen vuonna 1920 tehtyjen suunnitelmien pohjalta. Tilaa tarvittiin luonnonhistorian ja maantieteen kokoelmia sekä poikaharjoituskoulun opetusvälineitä varten, mitkä sijoitettiin kuuteen lisähuoneeseen.

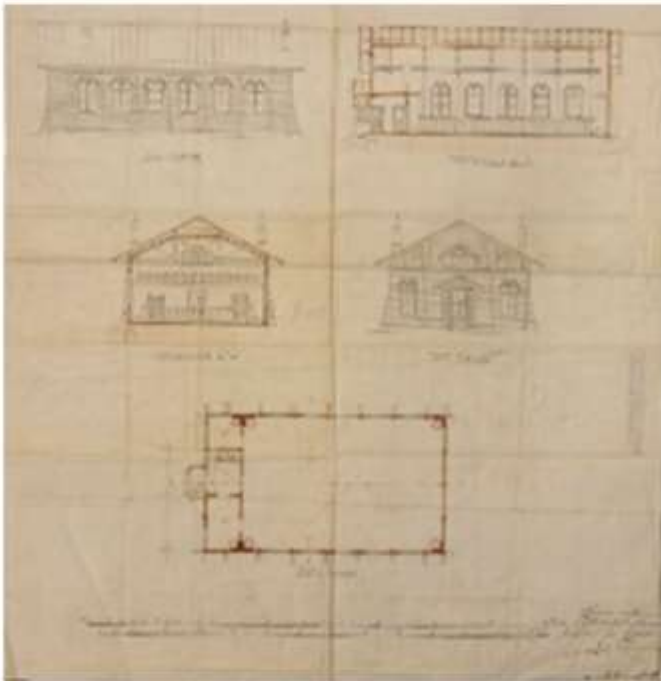
Fennicum oli muiden seminaarinaikaisten rakennusten joukossa uhattuna tulla puretuksi Aallon suunnitelmassa uusia korkeakoulurakennuksia. Lähes kaikki puurakennukset purettiin. Punatiilliset kivirakennukset saivat jäädä. Uuden korkeakoulu päärakennuksen kirjastosiiven vuoksi Fennicumista purettiin laajennusosa pois, minkä voi nykypäivänä nähdä seinässä näkyvistä rakenteista. F-rakennus sai jäädä ja se peruskorjattiin vuosina 1976 – 1977 Keski-Suomen ja Vaasan piirirakennustoimiston toimesta. Korjaustavaltaan ajanmukaistaminen ja kunnostaminen tehtiin säilyttävämällä otteella verrattuna 1960-luvun modernisointeihin ja siinä pyrittiin palauttamaan rakennuksen alkuperäinen huonejako ja tilamuodot sekä säilyttämään peiliovet, uunit, listoituksia jne. (Lukkarinen 2001, 120) Siten talotekniikan uusimisesta ja muista ajanmukaistuksista huolimatta Fennicumin säilyi 1880-luvun arkkitehtonista ilmettä niin sisätiloissa kuin ulkoarkkitehtuurissakin.³³

Peruskorjaus:

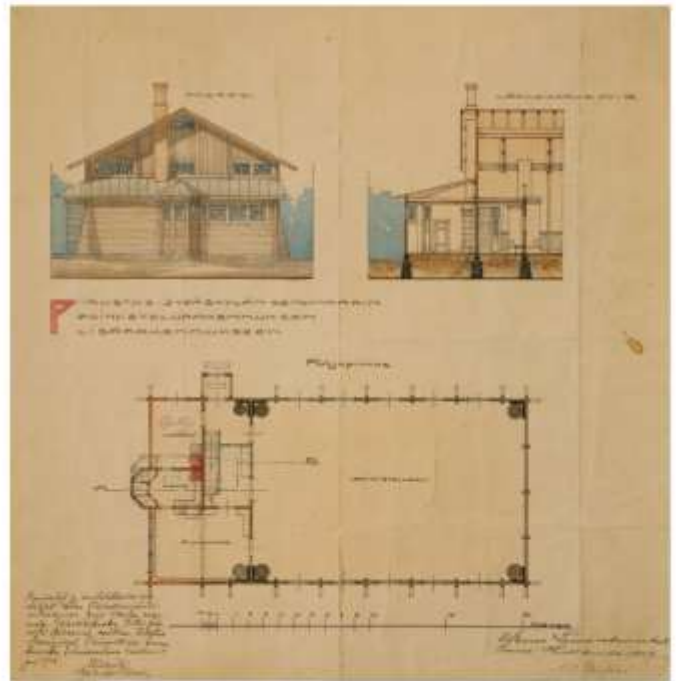
- 1976-1977

³³ Mäkipelkola 2007.

Rakennus 4 Voimistelurakennus, Ryhtilä

E.T. Granstedt, 1894, JYM

A.W. Stenfors, 1907, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Kuva noin 1920-luvulta, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: Ernst Teodor Granstedt 1895 (piirustukset 1.10. 1894), **laajennus** Vaasan lääninarkkitehti Alfred Wilhelm Stenfors 1908.

Rakennuksen tiedot: Voimistelusalirakennus valmistui seminaarin miesopiskelijoiden käyttöön. Aiemmin miesten voimistelutilana toimi seminaarin päärakennuksen eli Seminariumin juhlasali.

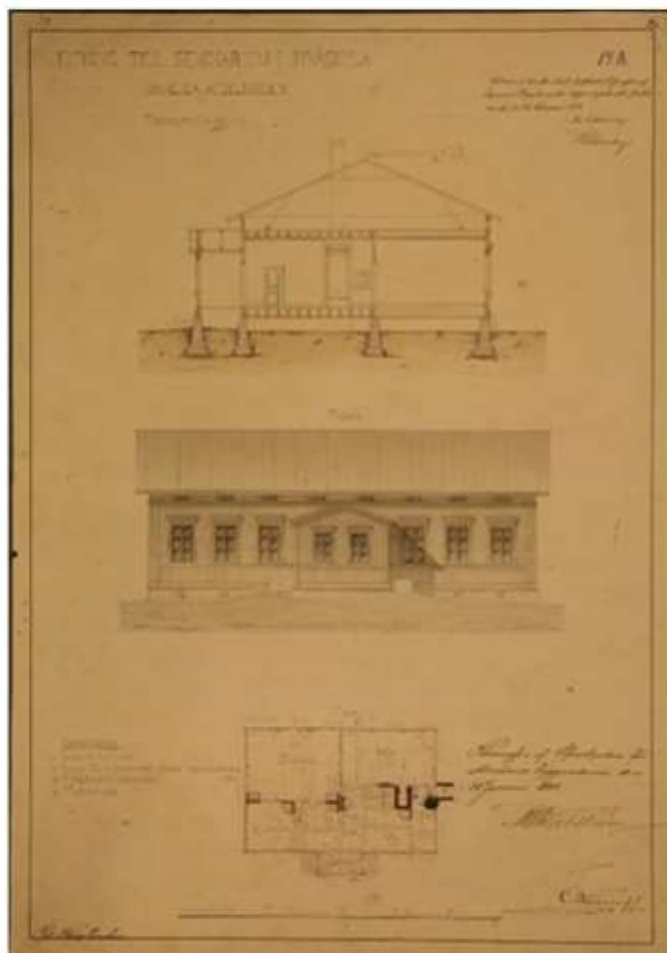
Rakennukseen tehtiin laajennusosa vuonna 1908 A.W. Stenforsin suunnitelmien pohjalta. Laajenukseen tulivat suihkuhuone eli ”ryöppyhuone” pukutiloineen sekä opettajahuone. Se toimi alun perin myös seminaarin lääkärin vastaanottotilana; koska 1900-luvun alussa miesten voimistelu lehtorina oli lääketieteen kandidaatti Kalle Rikala. Ryhtilässä on uusrenessanssin ja uusgotiikan laajennusosassa myös kansallisromanttisia tyylipiirteitä.

Rakennus nimitettiin 1910-luvulla lehtori Arvo ”Ryhti” Vartian mukaan Ryhtiläksi. Vartia oli Suomen voimisteluopetuksen merkittävä kehittäjä, useiden ohjekirjojen laatija ja vuoden 1912 Tukholman olympiakisojen voimistelujoukkojen johtaja. Voimistelusalirakennusta käyttivät myöhemmin myös urheiluseurat, yhdistykset ja seminaarin suojeluskunta. Siellä järjestettiin illanviettoa ja tansseja, joihin myös naisoppilaat ja opettajat saattoivat osallistua. Sotavuosina 1943-1944 Ryhtilään majoitettiin inkeriläisiä pakolaisia. 1950-luvulla Alvar Aallon suunnittelemat liikunta – ns. urheiluhallit vähensivät Ryhtilän käyttöä. Rakennus toimi muassa tilapäisesti harjoituskoulun oppilasruokalana 1970-luvulla. Alkuperäistä asua ja käyttötarkoitusta tavoitellut entisöivä peruskorjaus valmistui vuonna 1981. Ryhtilä on toinen Seminaarimäen kampuksella säilyneistä seminaarinaikaisista puurakennuksista. Rakennus toimi liikuntatilana edelleen.³⁴

Vuonna 1941 sodan aikana Ryhtilässä majoitettiin Pietarhovin suomalaisia, jotka pääsivät Suomeen evakkoon Saksan kautta. Olgan Kallio (s.1925 Pietarhovissa) oli majoitettavien joukossa (suullinen tiedonanto).

³⁴ *Ilves, 2016. Kampusopas 17.*

Rakennus 5 Talousrakennus 1, miesosaston talousrakennus

K. Kiseleff, 1880, JYM

Kuva noin 1920-luvulta, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff. Miesosaston puurakennukset valmistuivat huhtikuussa 1882.

Rakennuksen tiedot:

Rakennukseen on sijoitettu suuri *ruokasali* ja melkein yhtä suuri *keittiö*, jonka hella on keskellä huonetta sen koillissivulla. Ruokasaliin päästiin tilavan eteisen kautta, josta on sisäänkäynti myös *sairashuoneeseen* kapean *välieteisen* kautta.

Välieteisestä on käynti *sisäkäymälään*. Ruokasalista on ovi eteisen vieressä olevaan *vaatekomeroon tai varastoon*. Keittiöön on oma pitkä ja kapea *eteinen*, josta on käynti myös vintin portaisiin, ruokasaliin sekä *päämännän huoneeseen*

Talousrakennuksen julkisivu on täysin symmetrinen hirsirunkoinen rakennus...Sekä nais- että miesosaston puurakennuksissa on käytetty samaa uusrenessanssin suosimaa seinärakennetta. Vuorilaudoitusta jakaa seinän kolmeen osaan.

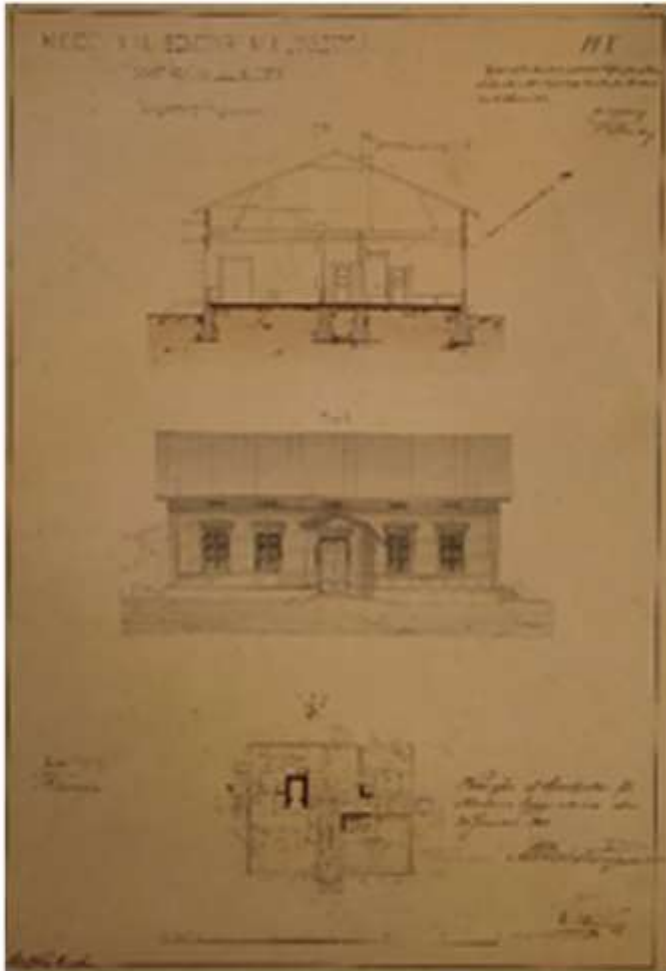
Rintapaneeli on pystyponttilautaa. Se ulottuu ikkunoiden alaosaan asti. Alempi paneeli on edellistä hieman leveämpi limilaudoitusta ja ulottuu lähelle räystästä.³⁵

Rakennus purettu 1952.

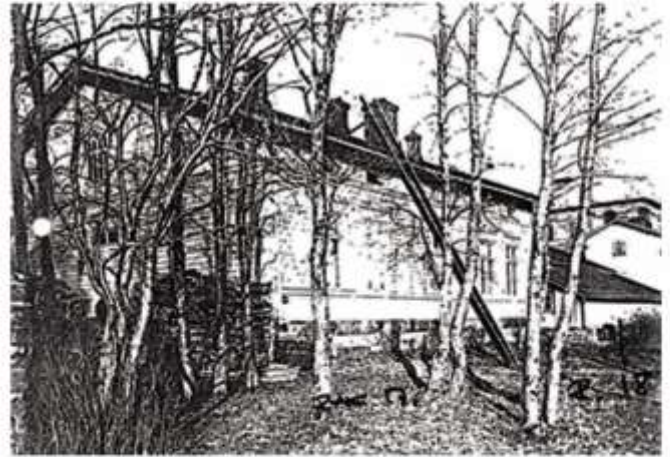
³⁵ *Sovelius-Sovio 1996, 48.*

Rakennus 6 Leipomorakennus 1

miesosaston leipomo-sauna-pesutuparakennus,
leivintupa-sauna rakennus

K. Kiseleff, 1880, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1882.

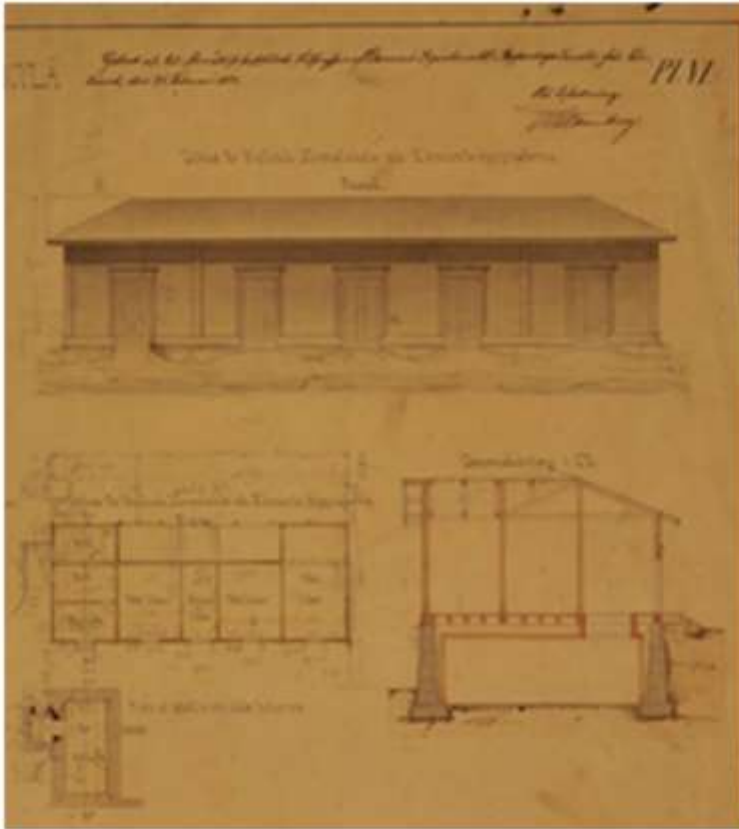
Rakennuksen tiedot:

Rakennuksessa oli seuraavat tilat: Pesijän huone, kaksi eteistä.³⁶

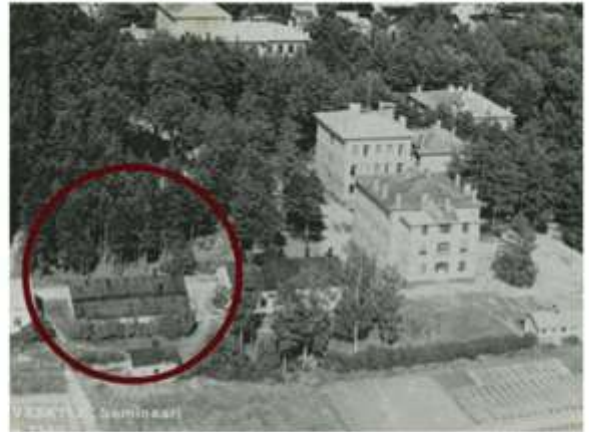
Rakennus purettu 1952.

³⁶ Sovelius-Sovio 1998, 49.

Rakennus 7 Makasiinirakennus, miesosaston puuliiteri- ja varastorakennus

K. Kiseleff, 1880, JYM

Ilmakuva, 1930-luvulta, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1882

Rakennuksen tiedot:

Alun perin laadittu u-kirjaimen muotoinen pohjakaava on muutettu 30.1.1980 pohjapiirustuksissa suorakaiteen muotoiseksi...Tilan käyttö on tässä piirustuksessa suunniteltu kokonaan uudelleen. Käymälät on poistettu ja sijoitettu eri rakennukseen. Syynä on ollut tarve sijoittaa jääkellari ja miesopiskelijoiden vaatteiden säilytysvarasto tähän rakennukseen. Ongelman ratkaistiin lisäämällä kolmanneksella varastorakennuksen leveyttä lounaissivulle. Tässä tilassa on 46 vaatteiden säilytyskomeroa. Sisäänkäynti on varaston kaakkoispäästä ja luoteispäästä on koko rakennuksen ainoa ikkuna.

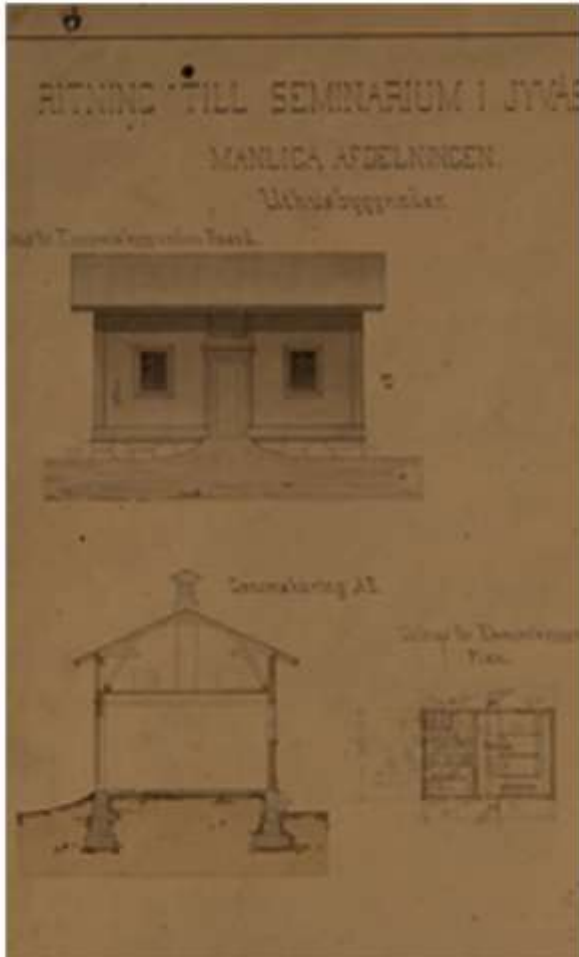
Kaakkoispäästä rakennusta on kolme aitaa...Keskellä rakennusta on palokalustovaja "Sprutlider") ja sen vieressä kaksi puuliiteriä.

Pitkän, symmetrisen rakennuksen seinät ovat leveää limilaudoitusta. Leveät pilasterilaudat jakavat fasadin kolmeen osaan, josta keskimmäinen on levein. Puuliiteri-varastorakennuksen katto on piirustuksessa aumakatto, mutta valmiissa rakennuksessa satulakatto.³⁷

Rakennus purettu 1952

³⁷ *Sovelius-Sovio 1996, 51-52.*

Rakennus 8 Sikalarakennus, miesosaston latriinirakennus

K. Kiseleff, 1880, JYM

Ilmakuva, 1930-luvulta, JYM

Kuva 1939, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1880-1881

Rakennuksen tiedot:

Sen jälkeen, kun vuonna 1914 seminaari oli kytketty kaupungin vesi- ja viemäriverkostoon, ulkokäymälärakennukset käytettiin muissa tarkoituksissa. Vuonna 1922 rakennusluetteloon listattu nimi kertoo rakennuksen tilapäisestä käytöstä. Aimo Halla mainitsee Jyväskylän seminaarin historia kirjassaan, että

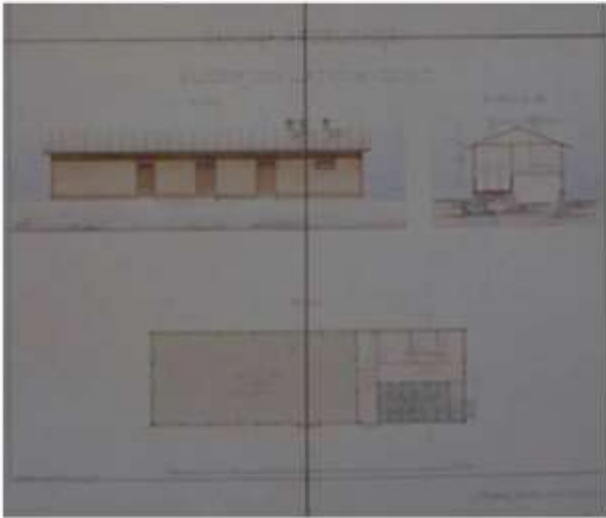
seminaarissa pyrittiin maataloudelliseen omavaraisuuteen, ”taustana nälkä tuoneiden pulavuosien ankarat kokemukset”³⁸.

Tuolloin opetukseen sisältyi myös kanojen ja mehiläisten hoito vakituisen hyötypuutarhan hoidon lisäksi.

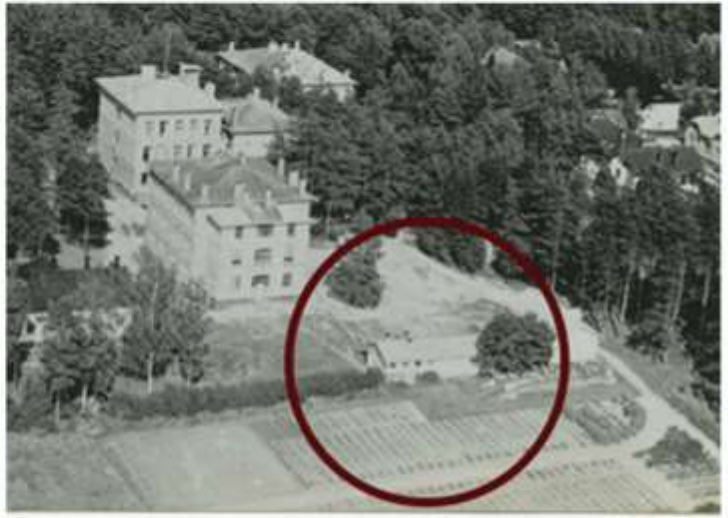
Rakennus purettu 1952.

³⁸ Halila 1963, 242.

Rakennus 9 Ulkokuoneraakennus, miesosaston harjoituskoulun puuliiteri ja latriini

K. Kiseleff, 1880, JYM

Ilmakuva, 1930-luvulta, JYM

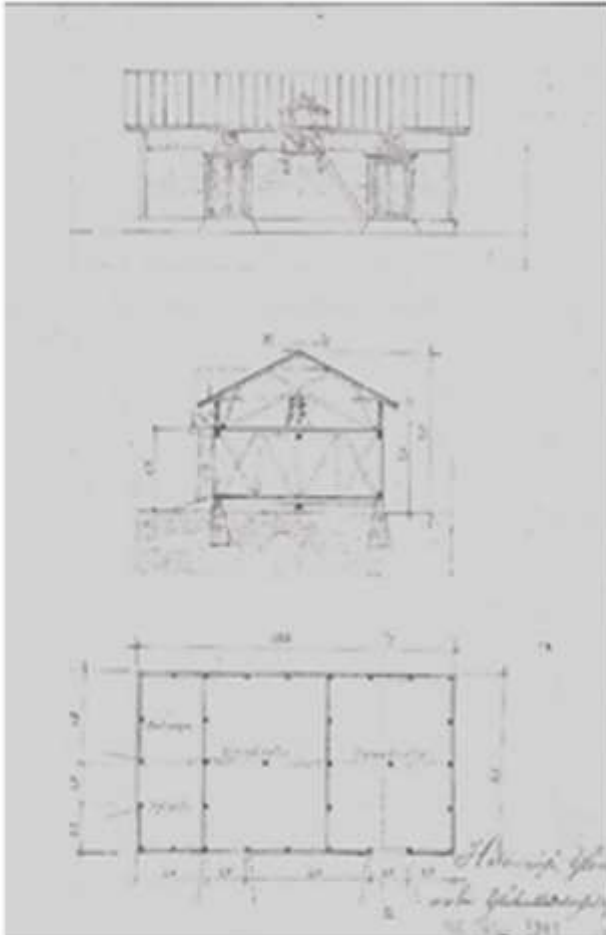
Kuva 1920-luvulta, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1882

Rakennuksen tiedot:

Rakennus purettu 1952 Alvar Aallon harjoituskoulun ja päärakennuksen työmaan tieltä.

Rakennus 10 Lautamakasiini, kalustovaja

Werner Polon, 1901, RakH. Piirrustuksen kopio, jonka päälle olen tehnyt mittaukset pienoismallia varten.

Ilmakuva, 1930-luvulta, JYM

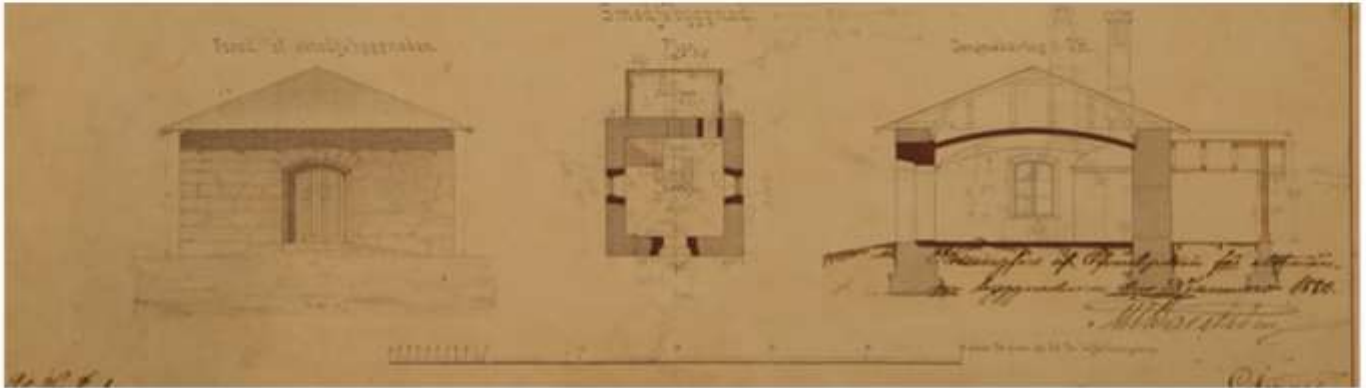

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: W. Polon, 1904 (piirustukset 1901)

Rakennus purettu 1952.

Rakennus 11 Pajarakennus, väestönsuoja, Hiljentyshuone, Kappeli

K. Kiseleff, 1880, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: C. Kiseleff

Rakennuksen tiedot: Paja muodosti selkeän rajan mies- ja naisosaston välille. Koska päärakennuksessa sijaitsivat kevyempien metallitöiden ja muiden käsitöiden työtilat, vaikuttaa paikan valinta järkevältä. Opetusohjelmaan kuului myös raskaita taontatöitä, minkä vuoksi erillisten pajan rakentamista pidettiin tarpeellisena. Pajan rakennussuunnitelmat sisältyvät miesosaston 30.1.1980 hyväksytyihin piirustuksiin... Pohjapiirroksiin on tehty joitakin muutoksia. Paja rakennettiin lohkokivistä, hiilivaraston ovi siirrettiin keskelle luoteisseinää ja pajasta hiilivarastoon johtava ovi keskelle seinää ahjon taakse. Mittauspiirustuksessa ahjon paikka on muutettu pajan keskelle, hieman huoneen

keskipisteestä luoteeseen, kokonaan irti seinistä...Paja rakennettiin samanaikaisesti tiilirakennusten kanssa.³⁹

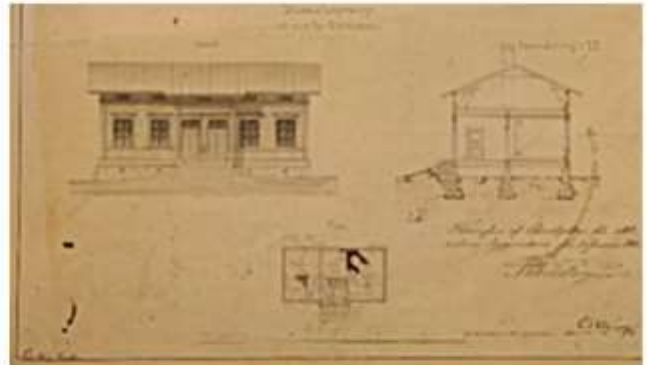
Paja oli miesseminaarilaisten käytössä v. 1905 asti. Tämän jälkeen huoltohenkilökunta käytti rakennusta korjauspajana. Sittemmin rakennus oli tyhjänä sekä varastokäytössä. Paja muutettiin väestösuojaksi sodan aikana (mm. ahjo ja piippu purettiin, holvattu tiilikatto purettiin ja korvattiin betoniyläpohjalla, tiilinen lisäosa rakennettiin kokosivulle). Sota-aikana rakennus alettiin nimittää bunkkeriksi. Sen jälkeen rakennus on toiminut huoltohenkilökunnan taukotupana. Vuonna 1994 Aino Sallisen perustaman työryhmän voimiin tilalle suunniteltiin uutta käyttöä ensisijaisesti yksilöllisenä hiljentymispaikkana. Muutostyönä lähtökohtana on ollut kivirakennuksen pelkistetty ilme, jota sisustusratkaisuilla on haluttu vahvistaa. Toisaalta sisältään on haluttu luoda hillittyä sakraalista juhlavuutta. Päätilalle on pyritty antamaan neutraali, keskittymiseen virittävä luonne. Sisustuksessa ei ole korostettu mitään uskonnollista suuntaa; kristillinen perinteen vaikutus on tilassa silti aistittavissa. Kivisen alttariteoksen on suunnitellut rakennusarkkitehti Antero Mäkinen Keski-Suomen rakennuspiiristä, joka on myös vastannut muutostyön suunnittelusta. Asiantuntija-apua on antanut arkkitehti Päivi Lukkarinen. Päätilan sodanaikaiset betonivalukattorakenteet purettiin kokonaan ja korvattiin liimapuupalkkien ja puutukien kannattamalla kipsilevyholvilla, jota kattaa uusi peltikatto. Maalattia korvattiin betonilattialla, joka päällystettiin mattahiotulla Viitasaaren mustalla graniitilla (VMK granit). Tilaan asenettiin lattialämmitys. Rakennuksen seinät hiekkapuhallettiin; mutta jätettiin muutoin pääosin pajan aikaiseen asuunsa.⁴⁰

Paja muutettiin väestösuojaksi ja rakennettiin eteinen (etusulku) rakennushallinnon Tampereen piirikonttorissa tehdyn piirustuksen mukaan (piirustus päivätty 21.2.44).

³⁹ *Sovelius-Sovio 1996, 71-72.*

⁴⁰ *Lukkarinen, moniste kampus-opas kurssille.*

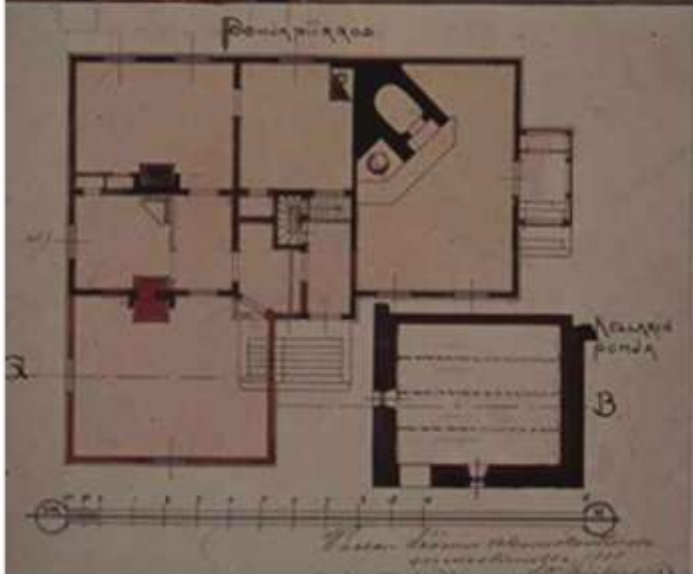
Rakennus 12 Puutarhurinasunto, johtajan leipomo-taloudenhoitajan asuinrakennus, Puutarhurin talo

K. Kiseleff, 1880, JYM

JYM

A.W. Srenfors, 1909, RakH

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamiskohta: L. Lindqvist ja K. Kiseleff, hirsityöurakan työnjohtaja K. Nylander, 1881, **laajennus:** 1910, arkkitehti A. Stenfors (piirustukset 1909).

Rakennuksen tiedot: Johtajan leivintupa ja taloudenhoitajan asuinrakennus vuoden 1900 asti, 1902-1905 - "johtajan leipomorakennus", sen jälkeen Puutarhurin asunto.

Seminaarin rakennukset muodostivat matalan kaaren harjun rinteeseen. Keskelle, kaaren ulommalle kohdalle, nais- ja miesseminaarin rakennusten väliin sijoitettiin seminaarin johtajan asuinrakennus-internaattirakennus, talousrakennus ja leipomo-taloudenhoitajan asuinrakennus.

Asemapiirroksessa rakennukset muodostavat oman ryhmän. Asuinrakennuksesta vasemmalle (lounaaseen) on leipomo-taloudenhoitajan asuinrakennus ja sitä vastapäätä ulkorakennus. Vuonna 1878 laadittujen johtajan rakennusten ensimmäisen allekirjoittajina ovat L. Lindgvist ja C. Kiseleff. Leivintuvan seinät salvottiin hirrestä ja tiivistettiin sammalilla. Hirsityöurakan sai työnjohtaja K. Nylander 30.7.1881. Perusta rakennettiin lohkotusta harmaakivestä, portaat hakatusta kivistä. Satulakatto, jossa risaliitin päälle vedetty lippa, päällystettiin asfalttihuovalla, joka siveltiin kivihiilitervalla ja päälle ripoteltiin hiekkaa. Rakennuksen vuoraus noudattaa samaa uusrenessanssin tapaa jakaa seinäpinta osiin listoituksin ja erisuuntaisin laudoituksin. ⁴¹

Talo toimi pitkään, vuoteen 1975 Jyväskylän yliopiston henkilökunnan asuinrakennuksena. Alun perin Puutarhurin talossa asusti yliopiston taloudenhoitaja ja ensimmäisinä vuosina taloa nimitettiin taloudenhoitajan rakennukseksi vuositarkastuskertomuksissa. Kun seminaarin puutarhanhoidon opetus alkoi vuonna 1899, puutarhurin taloa rupesivat nimensä mukaisesti asuttamaan pääosin puutarhurit. Viimeinen asukas oli kuitenkin alkuaikojen tapaan taloudenhoitaja, jonka eläköitymisen jälkeen 1975 rakennus toimi parikymmentä vuotta toimistotiloina. ⁴²

⁴¹ *Sovelius-Sovio 1996, 74.*

⁴² *Hedman 1993.*

Talossa asuneet puutarhurit seminaarin toimintakauden aikana: K.M. Ståhlberg, Kalle Kalervo; Frans Kustaa Väinölä.

1995 Puutarhurin talo kunnostettiin kokous- ja edustustilaksi...Puutarhurin talo oli vähällä tuhoutua vuonna 2003, kun talon yläpohjassa syttyi salaman iskussa tulipalo. Vauriot jäivät vähäisiksi ja rakennuksesta saatiin pelastettua irtaimisto sekä taloon sijoitettu Eero ja Erkki Fredriksonin säätiön yliopistolle deponoima keskisuomalaisen taiteen kokoelma.⁴³

Puutarhurin talo ja Ryhtilä ovat jäljellä olevia seminaarin aikaisia puurakennuksia.

Kumpikin rakennus oli hävitysuhan alla Seminaarin kampuksen alueella. Vuonna 1971 Arto Sipisen arkkitehtitoimistossa laaditun luonnospiirustuksessa humanistisen tiedekunnan rakennus (nyk. Atenaeum) sijoittui pitkällä julkisivullaan Oppio-rakennusta vastapäätä sekä talousrakennuksen, että puutarhurin talon paikalle (ks. piirustuksen fragmentti rakennuskortissa 13- johtajan ulkorakennus). Molemmat puurakennukset ovat pohjapiirustuksessa merkitty katkoviivalla. Ryhtilä puolestaan olisi jäänyt Alvar Aallon uuden kirjastorakennuksen alla hänen 1969 kilpailuehdotuksen mukaan.

⁴³ *Ilves*, 2016. *Kampusopas*, 19.

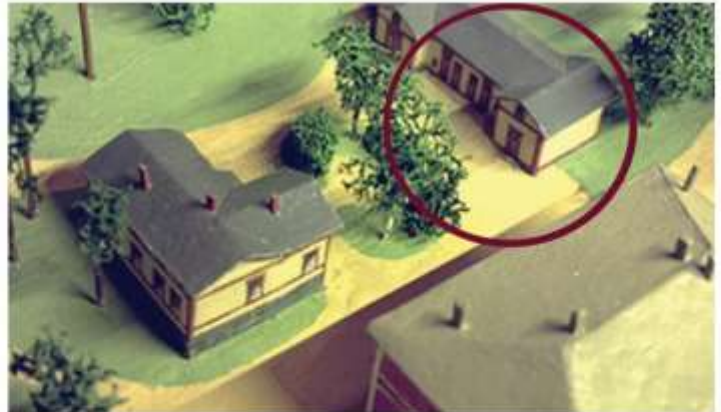
Rakennus 13 Ulkokuononerakennus, johtajan talousrakennus, halkovaja, varasto, talli

K. Kiseleff, 1880, JYM

Kuva 1973-74, ennen rakennuksen purkua, JYM

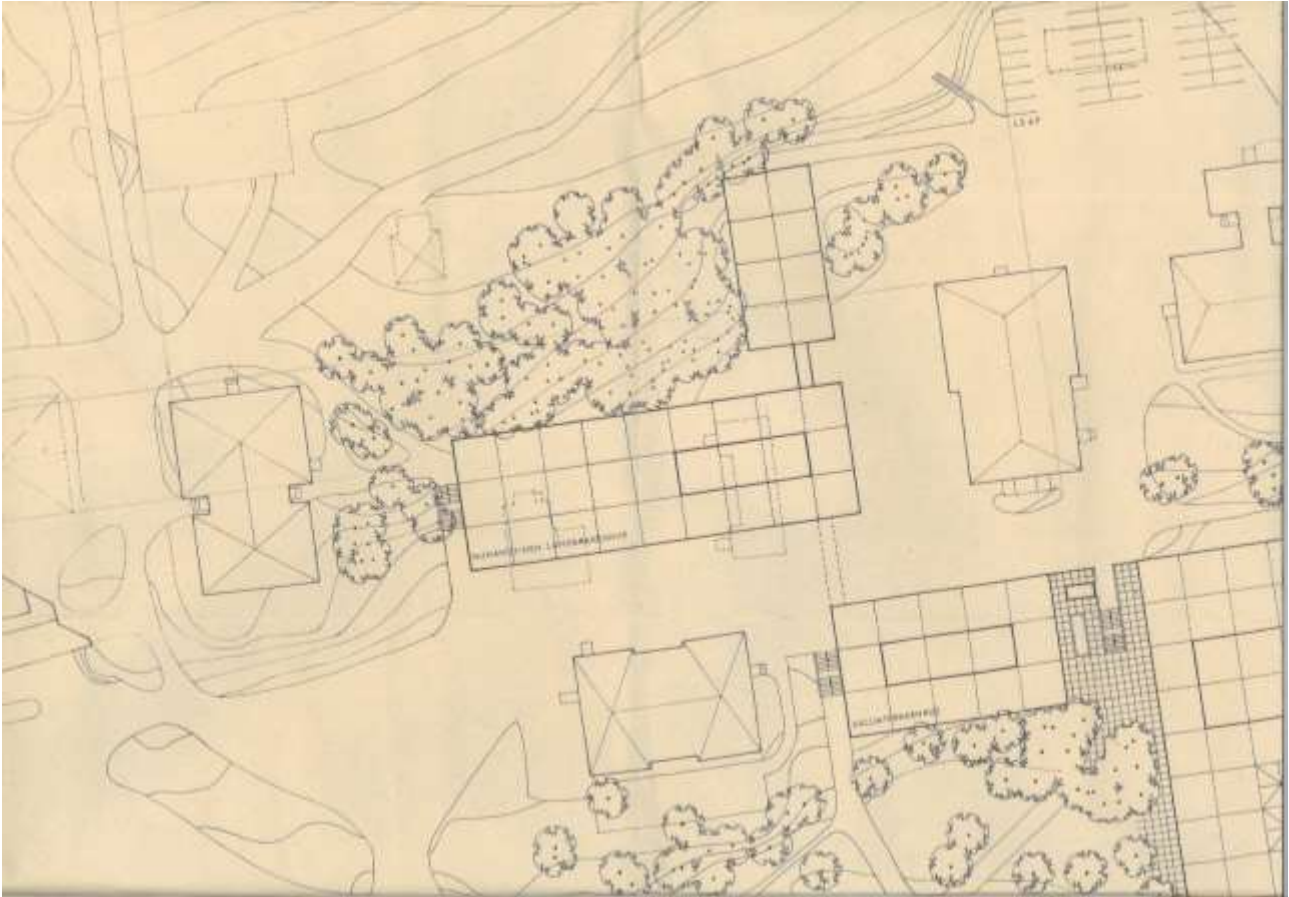
Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1881

Rakennuksen tiedot:

Johtajan talousrakennus sijoitettiin tontille luode-kaakko ilmansuuntaan. Luoteisessa päädyssä on johtajan suurkokoinen puuliiteri, kapeammassa keskiosassa kolmen hevosen talli, neljän lehmän navetta ja näiden välissä kaksi käymälää (johtajan ja internaatin). Samaan piirustukseen on lisätty keskelle kolmas muita pienempi (taloudenhoitajan) käymälä. Koska lantala oli myös navetan ja tallin lantala; piti käymälöiden lattiat nostaa korkealle. Niiden sisäportaat ovat tästä syystä peräti seitsenaskelmaiset. Navetan ja tallin sisäpuolella; lounaisseinällä on portaat heinävintille. Kakkoispäädyssä on johtajan aitta ja

taloudenhoitajan puuliiteri-.Talousrakennus on tehty laudasta lohkokivisen kivijalan päälle.⁴⁴

Kuva 37 Arto Sipisen luonnospiirustus 15.4.1971 poikkeaa lopullisesta/toteutetusta piirustuksesta. Piirustuksen katkelmassa Athenaeum-rakennus sijoittuu sekä johtajan talousrakennuksen, että puutarhurin talon paikalle (toteutunut Athenaeum-rakennus ks. asemakaavakatkelma rakennuskortissa 27 Halkovaja). JYM (kopio).

Rakennus purettu 1974 (viimeisen kerran merkitty Jyväskylän kaupungin asemakaavaan 6.2.1974) Sen paikalle vuonna 1976 oli rakennettu Arto Sipisen Athenaeum rakennus.

⁴⁴ Sovelius-Sovio 1996, 75.

Rakennus 14 Työpajarakennus, Piirustus- ja veistosalirakennus, Vanha käsityörakennus, **Villa Rana**

Yrjö Blomstedt, 1902, JYM

Kuva 1910-luvulta, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Kuva Keskisuomalainen 12.9.2017

Arkkitehti ja rakentamisajankohta:

Yrjö Blomstedt, Seminaarin käsitöiden lehtori on suunnitellut kansallisromanttisen ja Art nouveau -tyylisen rakennuksen seminaarin piirustuksen, käsityön ja maantieteen varten. Rakennus valmistui vuonna 1905 valmistuneen nykyisen.

Rakennuksen tiedot:

Villa Rana toimi alkuperäisessä tehtävässä 1950-luvun saakka. 1960-luvun puolivälissä rakennus oli purku-uhan alla, mutta se pelastui professorin Asko

Vilkunan ansiosta. Rakennus peruskorjattiin 1960-luvulla ja se sai nimensä Villa Rana jugendtyylisen sammakko-ornamentiikkansa mukaan. Yliopiston etnologian laitos muutti rakennukseen vuonna 1969.

Rakennuksen ensimmäiseen kerrokseen sijoitettiin piirustussali sekä seminaarilaisten museo ja toiseen kerrokseen veistossali. Museoon seminaarin oppilaat kokosivat kansantieteellistä esineistöä kotiseuduiltaan. Piirustus- ja veistossalit saivat myöhemmin nimet Blomstedt ja Paulaharju Blomstedtin ja hänen oppilaansa, suomalaisen kansanperinteen suurkerääjän Samuli Paulaharjun mukaan.⁴⁵

Villa Rana kuuluu Suomen valtion rakennusperintöön. Viimeisen peruskorjauksen jälkeen yliopisto luopui rakennuksen käytöstä sen kalliin vuokran vuoksi. Suomen Yliopistokiinteistöt Oyj on myynyt vuonna 2016 kulttuurihistoriallisesti arvokkaan Villa Ranan ja määrääalan yliopistoalueen tontista yksityiselle maanomistajalle.

Peruskorjaukset:

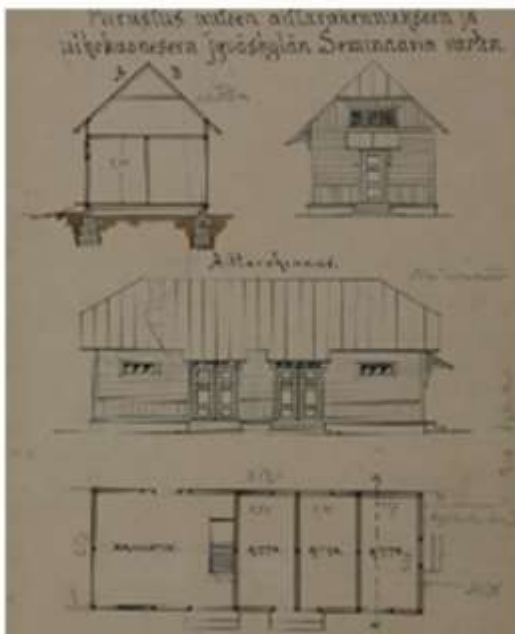
- 1960-luvulla
- 2010-luvulla

⁴⁵ *Ilves* 2016, 20.

Rakennus 15 Ulkokuonenerakennus, Käsityöpajan ulkokuone, Aittarakennus

JYM

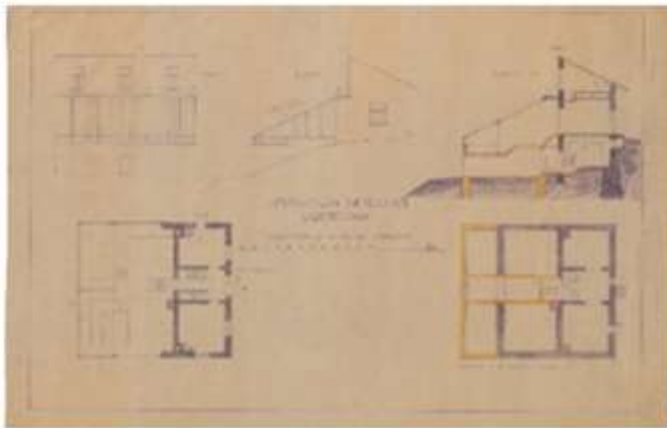
A.W. Stenfors, 1908, JYM

Kuva 1970-luvun alusta, ennen rakennuksen purkua, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: A.W.Stenfors, 1908

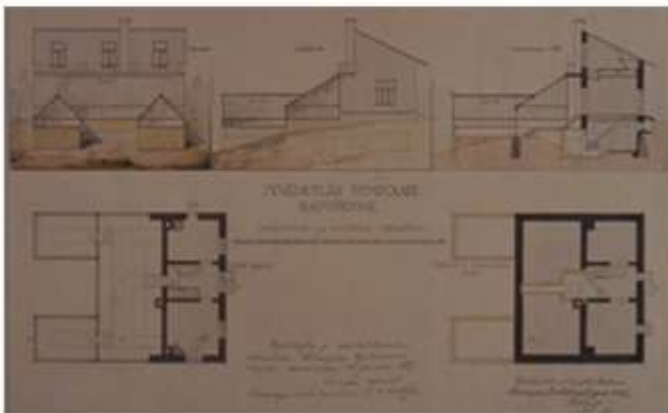
Rakennus 16 Kasvihuone

G.H. Åberg, kasvihuoneen laajenus piirustus 1, 1928, KA

Hjalmar Åbergin kahdesta 1928 laaditusta kasvihuoneen laajennus- ja uudistus piirustuksista toteutui **piirustus 2** vuosina 1930-31, jossa kasvihuone laajennettiin kahdella symmetrisellä siivellä. Laajennukset on merkitty keltaisella värillä. Laajennus ei ole näkyvissä pienoismallissa.

Werner Polonin vuonna 1905 valmistuneen kasvihuoneen pohja on nähtävillä piirustuksissa mustalla – jonka pohjalta pienoismallissa näkyvä rakennus on toteutettu.

G.H. Åberg, kasvihuoneen laajenus piirustus 2, 1928, KA

Jaakko Rusanen, 1920-luku, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Rakennuksen tiedot: Rakennus purettu 1974 (viimeisen kerran merkitty alueen asemakaavaan 6.2.1974.)

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: W. Polon, 1905 (piirustukset 1901)

Laajennus: G.H. Åberg, 1930-31 (piirustukset 1928).

Rakennuksen tiedot: Piennesmallissa näkyvä kasvihuonerakennus on W. Polonin vuonna 1901 suunnittelema (ks. piirustus Tutkimuksen tavoitteet – kappaleessa). Polonin kasvihuone rakennettiin 1905 puretun vuonna 1881 puusta rakennetun kasvihuoneen paikalle (ark. K. Kiseleff).

Konstantin Kiseleffin kasvihuoneen piirustukset on hyväksytty yhdessä miesosaston piirustusten kanssa 30.1.1880. Rakentamisen urakoi arkkitehti Nylander. Uusitun kasvihuoneen piirustukset olivat W. Polonin vuonna 1901 signeeraamat ja ”se oli kooltaan edellistä suurempi ja parempi varusteltu”⁴⁶.

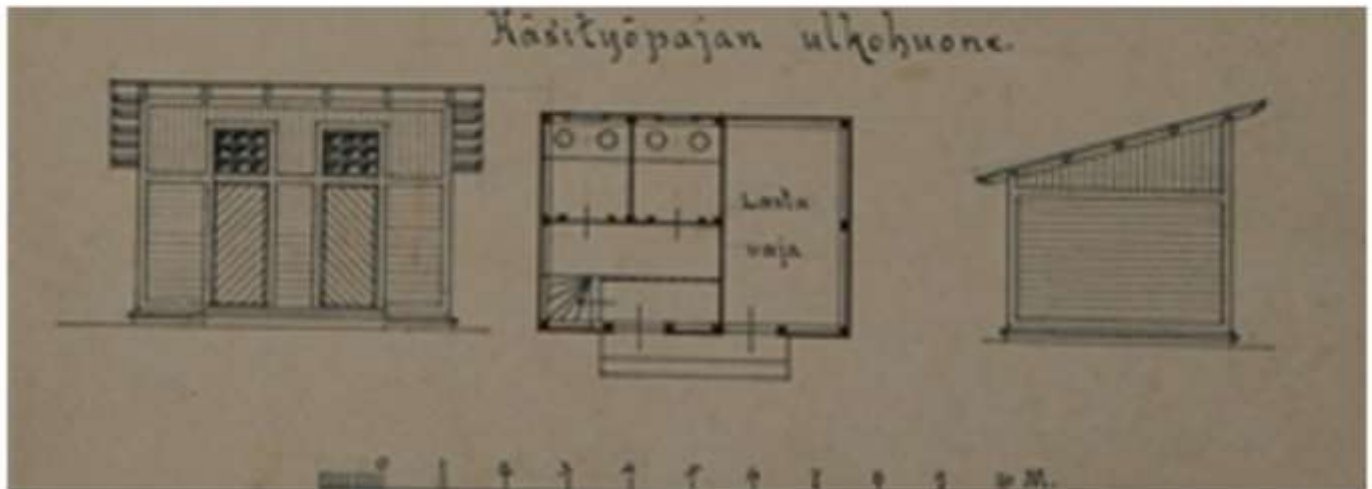
Koulupuutarha-aatteen innoittamana Helsingin puutarhuri L.A. Jernström laati seminaarin alueelle suunnitelman puutarhasta, joka sisälsi sekä hyöty- että koristekasveja. Puutarhataidon opit ja tieto oman kasvitarhan mahdollisuuksista ruoantuotannossa levisi seminaarin opiskelijoiden mukaan ympäri Suomen. Seminaarin puutarha toimi esikuvana muille suomalaisille koulupuutarha hoidolle ja puutarhahoidolle yleensä. Puutarhan antimista saivat nauttia myös kaupunkilaiset, sillä istutusten satoa käytettiin paitsi seminaarin omissa ruokaloissa, myös myytiin kaupunkilaisille aina 1960-luvulle asti.⁴⁷

Rakennus purettu 1974.

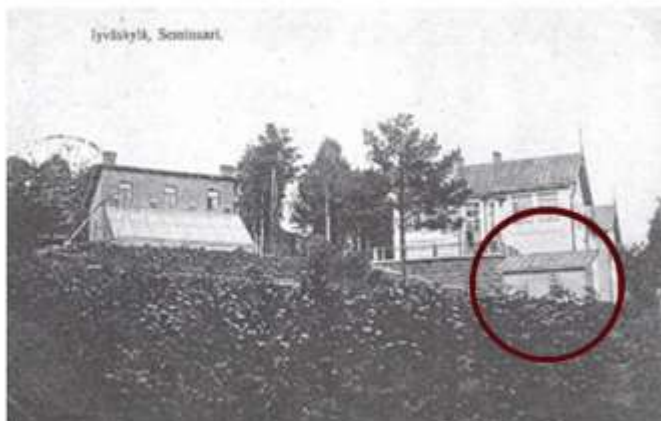
⁴⁶ Karjula 1998, 53.

⁴⁷ Ilves 2016, 26.

Rakennus 17 Latriinirakennus, Vanhan käsityörakennuksen ulkokuone

A.W. Stenfors, 1908

Iyvätyt, Seminaari.

JYM

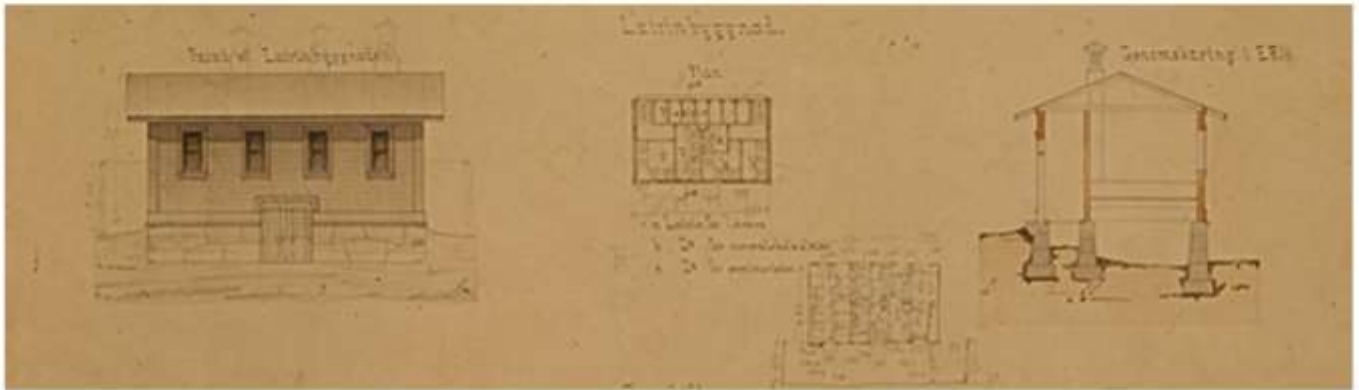

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: A.W. Stenfors, 1908

Rakennus purettu 1974

Rakennus 18 Käymälä

K. Kiseleff, 1980, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K.Kiseleff, 1881

Rakennuksen tiedot: Vuoden 1916 jälkeen käymälää todennäköisesti käytettiin puutarhajättekäymälänä.

Rakennus purettu 1952

Rakennus 19 Museo, Cygnaeus-pirtti, Taavettilan riihi, **Riihi**

Mittauspiirustus, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Tanja Ruokolainen, 2018

Taavettilan riihi, Cygnaeus-pirtti

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: 1700-luvun loppu, tarkkaa rakentamiskohtaa ei tiedetä.

Rakennuksen tiedot:

Riihi todennäköisesti kuului alun perin Taavettilan talon Köyhälammen torpalle. Rakennus on Jyväskylän kaupungin keskusta-alueen vanhin rakennus.

1880 asemakaavassa riihen sijaintipaikalla on merkitty kaksi suunnilleen samankokoista neliönmuotoista rakennusta, joista toinen oli myöhemmin purettu, mutta siitä ei ole säilynyt mitään tietoa.

Riihi kunnostettiin vuonna 1909 Seminaarin museon käyttöön. Riihen seinien alaparrut veistettiin puhtaiksi ja seiniin tehtiin ikkunat. Sisustus tehtiin pohjalaisen pirtin tapaan. Kunnostustyön teki työmestari Aapeli Aho, joka oli seminaarin lehtori Yrjö Blomstedtin ”oikea käsi”. Riihi avattiin Cygnaeuksen syntymän 100-vuotisjuhlapäivänä vuonna 1910 ja nimettiin Cygnaeus pirtiksi.

Kunnostustöitä tehtiin vuonna 1925 seminaarin harjoituskoulun johtajan Juho Jussilan johdolla.

1930-luvun alussa riiheen järjestettiin kansatieteellinen pirttimuseo.

1900-luvulla seminaarilaiset pitivät riihessä maakuntailtoja ja museoiltamia. Korkeakoulun aikana riihessä pidettiin mm. osakuntien illanviettoja.

Vappuna vuonna 1949 riihessä oli tulipalo, joka ei ehtinyt laajalle, mutta vaurioitti vähän kattoa.

Taavettilan riihen historiasta merkittävään tekee se, että se on ollut lähes koko olemassa olonsa ajan aktiivisessa käytössä. On mahdollista, että vielä seminaarilaiset ovat käyttäneet rakennusta riihenään 1880-luvun alussa. Rakennuksen muuttaminen opiskelijoiden hoitamaksi museoksi teki siitä myös opiskelijoiden ahkeran käyttämän kokoontumis- ja illanviettopaikan, jollaisena se toimi koko 1900-luvun ensimmäisen puolikkaan ajan. Vasta Ilokivi -rakennuksen valmistuminen vuonna 1964 sekä 1960-luvulla syntynyt uudenlainen nuorisokulttuuri vähensi riihen käyttöä opiskelijoiden tapahtumapaikkana. Museotoiminta Taavettilan riihessä on kuitenkin jatkunut nykypäivään saakka. Riihi on hyvin elävä ja toiminnallinen museo vielä nykyään. Vaurioherkkyytensä vuoksi rakennusta pidetään nykyään auki tilauksesta sekä muutamissa erittäin suosituissa vuotuisissa kulttuuritapahtumissa, kuten Yläkaupungin Yössä ja Riihi-iltamissa.

Mielenkiintoiseen, historialliseen, tunteisiin vetoavaan ja erityislaatuiseen riiheen tullaan yhä nauttimaan kansanperinne-esityksistä, kuten laulusta, soitosta ja tanssista. Oikein hoidettuna Taavettilan riihi voi tarjota monia käyttömahdollisuuksia myös tulevaisuudessa.⁴⁸

Nykyään Riihi kuuluu Jyväskylän yliopiston museolle Avoimelle tiedon keskukselle.

Peruskorjaukset/korjaukset:

- 1975-76
- Vuonna 2008 rakennuksen rakenteissa ilmeni kosteusvaurioita, jotka johtuvat rakennuksen sijainnista rinnemaastossa. Sulamis- ja sadevedet valuvat rinnettä alas. Samana vuonna rakennusta ja sen ympäristöä korjattiin ISS Palvelujen ja museomestari Tapani Kahilan suunnitelman mukaisesti.⁴⁹

⁴⁸ Ernvall 2016.

⁴⁹ Jyväskylän yliopiston museo, toimintakertomus 2008, 22.

Rakennus 20 Palokaluhuone, palokalustovaja

*Palokalustovaja Moirislammen rannalla, taustalla Ryhtilä rakennus,
JYM*

*Juho Kyrönseppä seminaaritoverinsa kanssa, noin 1920 vuosi,
JYM*

Tanja Ruokolainen, 2018

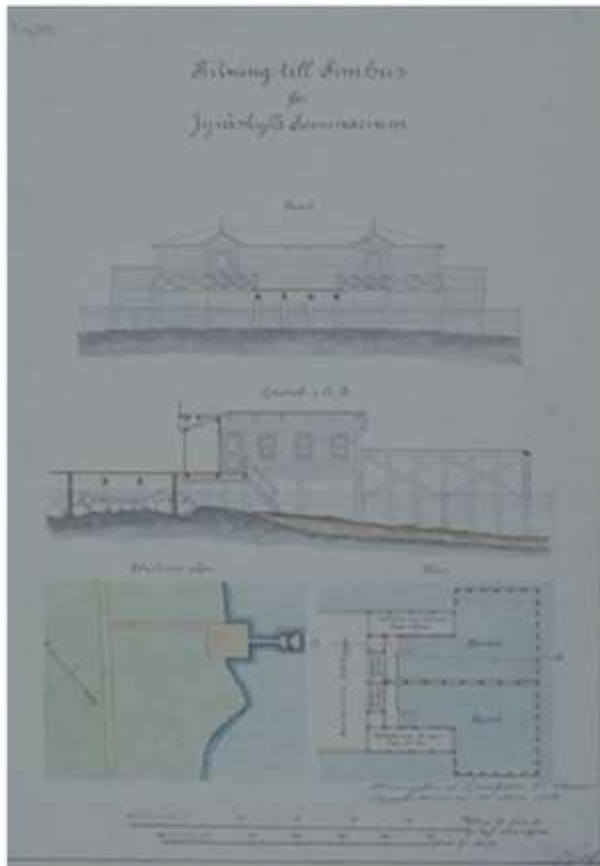

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: XX, 1908.

Rakennuksen tiedot: Rakennus toimi puutarha- ja palokaluston varastona. **Purettu** miesosaston puurakennuksien kanssa samana vuonna 1952 (merkitty vielä vuoden 1951 Jyväskylän kaupungin asemakaavaan). Purettu rakennuksen tuntumaan sijoittui Alvar Aallon kampuksen henkilökunnan asuinrakennus (nyk. G-rakennus).

Rakennus 21 Uimahuone & Rakennus 29 Laituri

K. Kiseleff, 1983, KA

Asemakaava, 1917, KA

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1981

Rakennuksen tiedot:

Ensimmäisessä suunnitelmassa 30.1.1980 uimahuoneita on kolme. 19.3.1883 laaditut uudet piirustukset sisältävät yhden kahteen osaan jaetun uimahuoneen.⁵⁰

Seminaariväen uintimahdollisuus turvattiin erottamalla Jyväsjärven rannalla Jyväsjärven rannasta pieni suorakaiteinen muotoinen alue uimahuonetta ja veneitä varten. Ensimmäinen piirustus on hyväksytty samanaikaisesti miesosaston

⁵⁰ Sovelius-Sovio 1996, 80.

piirustusten kanssa 30.1.1880. Rakentaminen on kuitenkin jäänyt kesällä 1882 toteuttamatta ja uudet piirustukset on päivätty 19.3.1883...Ensimmäisessä suunnitelmassa 30.1.1880 uimahuoneita oli kolme. 19.3.1883 laaditut uudet piirustukset sisältävät vain yhden jaetun uimahuoneen.⁵¹

Harjun pellon alue Jyväskylän rannalla kuului alun perin seminaarille.

Myöhemmin Älylämäki tunnettu maa-alue oli jo siirtynyt kaupungin omistukseen ja kaupungin raja siirtynyt Kramsun kadulle...Tärkeä osa Seminaarin kokonaisuutta oli Jyväskylän rannassa sille varattu maakaistale halkolaitureineen. Polttopuita kuljetettiin rannasta ylös Seminaarinmäelle nykyisen Hämeenkadun kohdalle varattua reittiä pitkin. Halkolaiturin yhteydessä Seminaarilla oli myös oma uimalansa vuoteen 1916 asti.⁵²

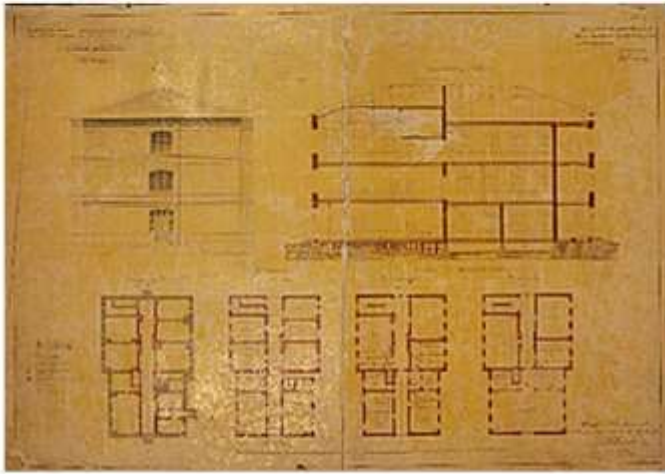
Rakennus purettu. Jyväskylän rantaviiva on vähitellen siirtynyt etäämmälle 1895-1896, kun rautatien rantavallit rakennettiin täyttömaalle⁵³

⁵¹ *Sovelius-Sovio 1996, 81.*

⁵² *Julin 2012, 3.*

⁵³ *Julin 2012, 13.*

Rakennus 22 Päärakennus II, Naisosaston päärakennus, *Historica*

K. Kiseleff, 1879, JYM

Tapani Kahila, 2000, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1881

Rakennuksen tiedot:

Historica valmistui Jyväskylän seminaarin naisosaston päärakennukseksi, jossa järjestettiin suurin osa seminaarin naisosaston opetuksesta. Yläkerrassa sijaitseva juhlasali oli naisosaston arvokkain tila, jossa juhlittiin kevät- ja joulujuhlat sekä pidettiin päivittäiset aamuhartaudet.⁵⁴

⁵⁴ *Ilves* 2016, 10.

Päärakennus muodostuu kahdesta peräkkäisestä melkein nelikulmaisesta osasta, joista kaakkoisosa on kolme metriä luoteista kapeampi ja hieman lyhyempi. Kaksijakoisella rakenteella on haluttu korostaa rakennuksen erilaisia tehtäviä ja erottaa ne toisistaan. Myös rakennuksen läpi ulottuva käytävä on ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa korkeampi...Kapeanevan osan käytävä on erotettu toisessa ja kolmannessa kerroksessa väliseinällä. Näin on haluttu rauhoittaa toisessa kerroksessa asunnot ja kolmannessa luokkatilat voimistelutiloista...Rakennuksen leveämmässä osassa ensimmäisessä kerroksessa on viisi harjoituskoulun luokkahuonetta ja portaikko toiseen kerrokseen. Kapeammassa osassa on neuvotteluhuone (konferenssrum)..., yksi harjoituskoulun luokkahuone, lastentarhan Sali ja varastohuone.

Toisen kerroksen leveämmässä osassa on portaikko, kaksi seminaarin luokkahuonetta, opettajien kokoushuone ja vahtimestarin asunto (huone ja keittiö). Leveällä pariovella varustettu käytävän väliseinä erottaa nämä tilat kapeammasta osasta, jossa on siivoojan asuinhuone, kaksi kolmen hengen internaattihuonetta, opettajattaren kaksi huonetta ja keittiö sekä kiertoportaat.

Kolmannessa kerroksessa on portaikko, kaksi seminaarin luokkahuonetta sekä opetusvälineiden ja tekstiilikäsitöiden säilytystila,... voimistelu-juhlasali, oikealla sivulla on huone voimisteluvälineille ja vasemmalla pukeutumishuone.⁵⁵

Opetusharjoittelua varten perustettu tyttömallikoulu ja myöhemmin kasvatusopillisen korkeakoulun harjoituskoulu toimivat myös osittain näissä tiloissa. Rakennuksen päädyssä ylhäällä on edelleen kello, jolla oppilaita kutsuttiin seminaarin aikana oppitunneille. Rakennus peruskorjattiin moderniin **asuun 1960-**luvulla ja uudelleen 1997-1998, jolloin sen ullakkokerroksen rakennettiin lisätilaa opetukselle ja näyttelytoiminnalle.⁵⁶

⁵⁵ *Sovelius-Sovio 1996, 43-45.*

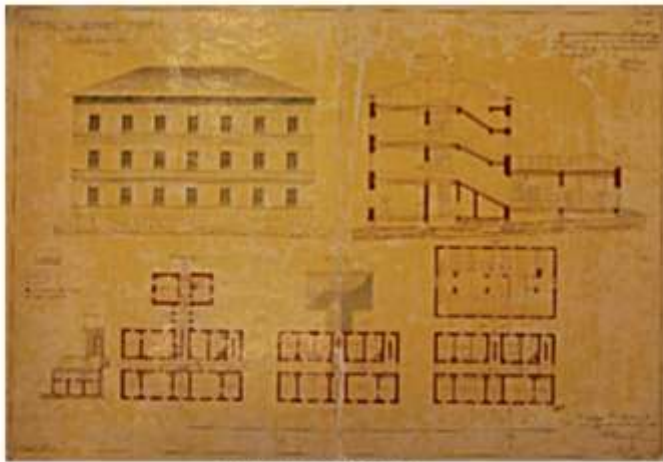
⁵⁶ *Ilves 2016, 10.*

Kesän alussa 1965 historian laitos muutti entiseen naisosaston päärakennukseen, jota tuolloin kutsuttiin III-rakennukseksi. Yliopiston rakennusten uudelleen nimeäminen tapahtui syksyllä 1977, jolloin III-rakennus nimitettiin H-rakennukseksi eli Historicaksi.

Peruskorjaukset:

- 1964-65
- 1997-98, ullakkokerrokselle rakennettiin lisätilaa opetukselle ja näyttelytoiminnalle

Rakennus 23 Oppilaskoti, Internaattirakennus "Naatti", kansliarakennus, Educa

K. Kiseleff, 1879, JYM

Kuva noin 1910-luvulta, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: L.I.Lindgvist, K. Kiseleff, 1879-81.

Rakennuksen tiedot: Rakennus valmistui Jyväskylän seminaarin naisoppilaiden asuntolaksi. Rakennukseen oli sijoitettu myös johtajattaren asunto, lastenseimi ja lastentarha, mallikouluinternaatti, opettajattarien asuntoja sekä erillinen sairashuonesiipi.⁵⁷

⁵⁷ *Ilves* 1016, 11.

Pohjapiirros on suorakulmion muotoinen, johon sairasosasto liittyy rakennuksen luoteispuolella lyhyen käytävän välityksellä. Jokaisessa kerroksessa on pituusakselin suuntainen, talon läpi ulottuva käytävä. Se on jaettu vaatekomoilla ja läpikäytävällä kahteen osaan siten, että opettajien asunnoille ja lastenseimelle jää osa käytävää omaksi eteiseksi. Koska talossa oli puulämmitteiset uunit, on puiden ja veden kuljetusta helpotettu tavarahissillä (noutokone, nostokone). Kerrosten välinen portaikko on keskellä rakennusta luoteispuolella ja koillispäädyssä. Internaattirakennuksen on kolme sisäänkäyntiä: lastenseimen sisäänkäynti lounaispäädyssä, opettajien koillispäädyssä ja internaatin asukkaiden keskellä rakennusta sairasosaston taloon liittyvässä käytävässä.⁵⁸

Erillinen sairashuonesiipi purettiin 1974 Arto Sipisen Musica-rakennuksen läheisyydestä (ks. asemapiirustus rakennuskortti 27) kulkuväylää varten.

Educassa oli naisopiskelijoiden internaatti 1950-luvulle saakka, kunnes Alvar Aallon suunnittelemat korkeakoulurakennukset asuntolarakennuksineen valmistuivat. Sen jälkeen rakennuksessa toimi Suomen ensimmäinen kasvatustieteen laitos.⁵⁹

1960-luvun jälkipuoliskolla peruskorjauksen jälkeen psykologian, kasvatustieteen ja erityispedagogiikan laitos nykyään Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos.

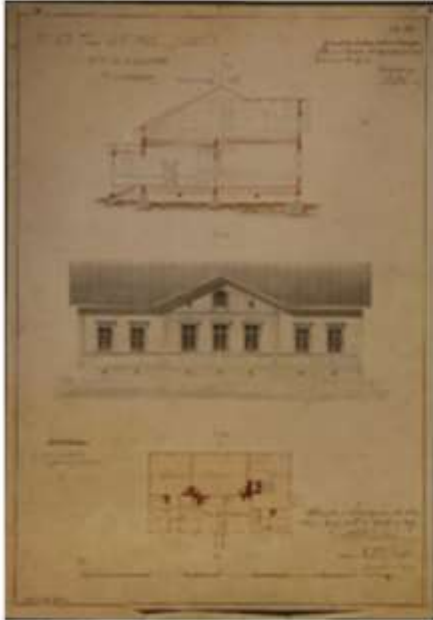
Peruskorjaukset:

- 1965-66 (piirustukset 1964-65)
- 1974 siipirakennus purettu (piirustukset 1973)
- 2001

⁵⁸ *Sovelius-Sovio 1996, 39.*

⁵⁹ *Pirinen 2009, 260.*

Rakennus 24 Talousrakennus 2, Naisosaston talousrakennus, Käsityönopetuksen rakennus

K. Kiseleff, 1879, JYM

Kuva 1960-luvulta, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta:

Rakennuksen tiedot:

Talousrakennuksen kaupunginpuoleisella sivulla on silityshuone, ruokasali ja keittiö. Nämä huoneet ovat piha puolen huoneita korkeammat. Pihan puolella on ensimmäisenä rengin huone (drängrum) ja sille yhteinen eteinen silityshuoneen kanssa; taloudenhoitajattaren huone, tilava eteinen josta on käynti myös vintille ja varastohuone...Hirsirunkoisen rakennuksen seinärakenteessa on käytetty uusrenessanssille ominaisia klassismista kehittyntä koristelua. Seinäpinta on jäsennely listoituksin erisuuntaisin laudoituksin.⁶⁰

⁶⁰ *Sovelius-Sovio 1996, 33.*

”Seminaarin naisosaston lopettamisen jälkeen entisessä naisosaston ruokalarakennuksessa oli toiminut mm. JKK:n yliopistoruokala *Lozzi*, kasvatustieteen laitos, *Keski-Suomen yhteiskoulu*, *Kilpisen koulu* ja viimeksi *Historian laitos lukuvuosina 1964-65* naisosaston päärakennuksen peruskorjauksen aikana.

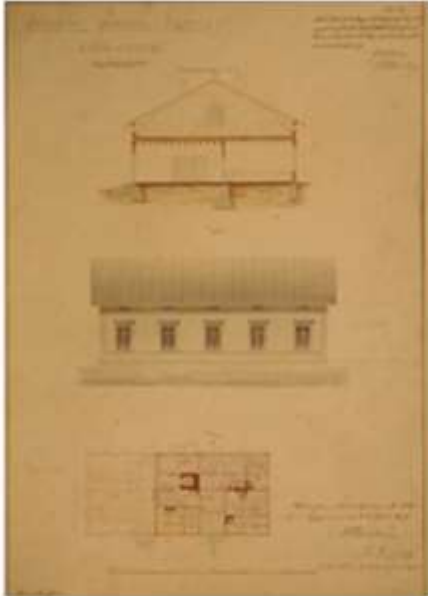
Rakennus oli huonokuntoinen ja...se oli saanut lisänimekseen ”Lautatarha” ja tullut ainutlaatuiseksi sen ansiosta, että se oli kaupungin ainoa koulu, jossa hevonenkin saattoi kuunnella opetusta: korkeakoulun *Hupi-hevos*en haka oli nimittäin ikkunan alla.”

Rakennus purettu 1967 nyk. Historica-rakennuksen peruskorjauksen valmistuttua.

Kuvassa on Vaasankadun, Voionmaankadun ja Yliopistonkadun risteys. Huhtikuun 2019 työmaa paljastaa Puuroportin ulkokuonerakennuksen perustukset. Ulkokuonerakennuksen siipi näkyy sivun 93 oikeassa kuvassa.

Rakennus 25 Leipomorakennus 2, Naisosaston leipomorakennus, sauna- ja pesutuparakennus

K. Kiseleff, 1879, JYM

JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

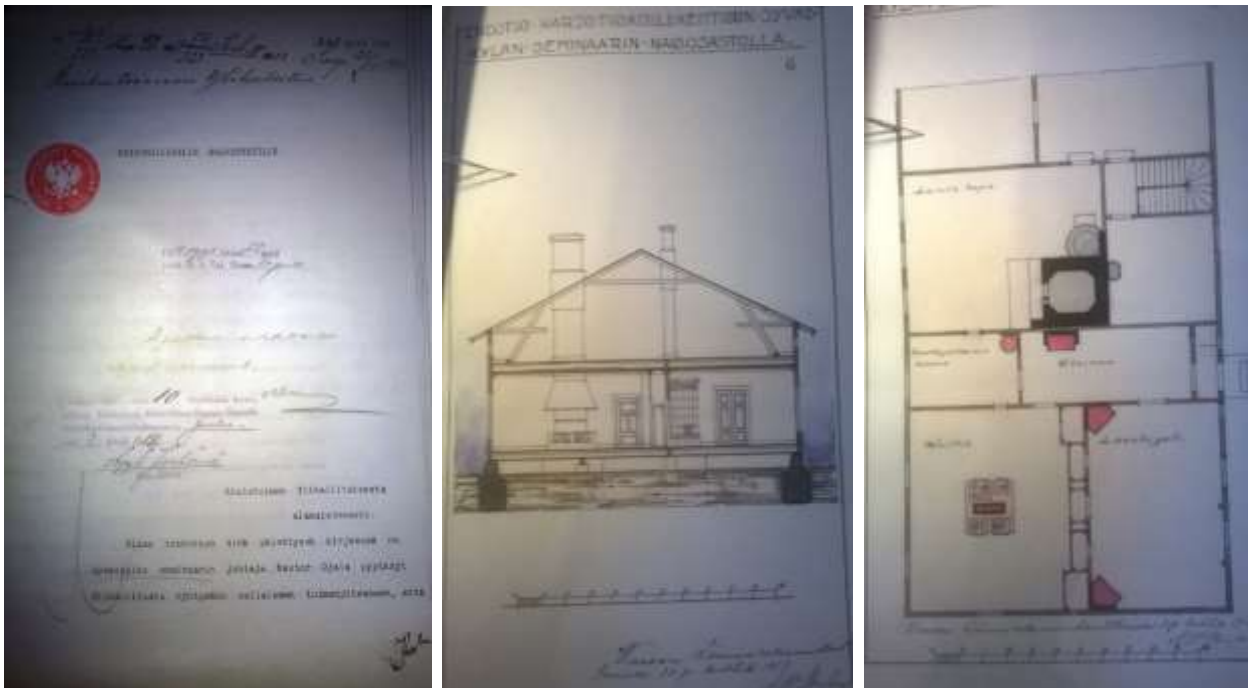
Seminaarin Puuroportin pihapiirin kuva on aikaisintaan vuodelta 1928, jolloin Seminaarimäen läheisyyteen valmistui arkkitehtien T. Salervon ja H. Åbergin suunnittelema normaalikoulun yläkoulun ja lukion rakennus, joka näkyy Jyväskylän yliopiston museon kuva-arkioston kuvassa.

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff

Rakennuksen tiedot:

Vuonna 1877 laaditussa pohjapiirroksessa leipomorakennukseen on suunniteltu kuusi huonetta: leivintupa, pesutupa, mankelihuone; pesijän asuinhuone, tilava eteinen, sauna ja pukuhuone. 30.4.1879 piirustuksessa rakennuksen pinta-alaa on lisätty yli kolmanneksella, koska siihen on liitetty tilava, 45 komerolla varustettu opiskelijoiden talvi- ja kesävaatteiden säilytys huone. Siinä ei ole lämmityslaitetta, mutta piirustuksiin on merkitty palomuuuri lämmitysuunia varten. Huoneen on kai arveltu saavan riittävästi lämpöä vierisen leipomotuvan suuresta uunista. ⁶¹

⁶¹ Sovelius-Sovio 1996, 34

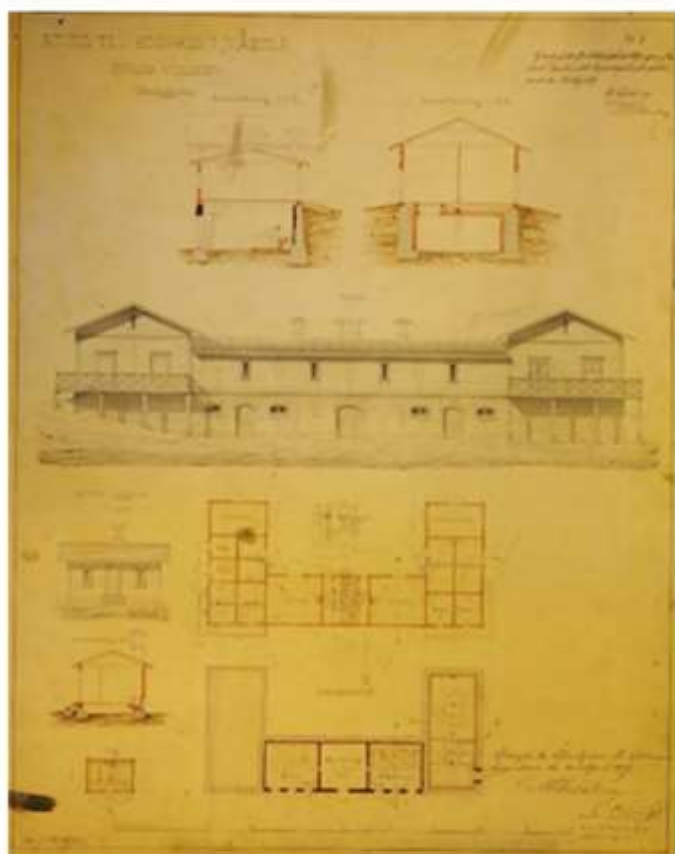
Kuvat 38 (1-3): Ehdotus harjoituskoulukeittiöön Jyväskylän seminaarin naisosastolle: anomuksen etusivu, poikkileikkaus ja pohjapiirros A.W. Stenfors 1913, KA Helsinki

Yläpuolella olevat kuvat on otettu asiakirjasta, joka sisältää anomuksen Ylihallitukselta Keisarilliselle Majesteetille Jyväskylän seminaarin johtajan Nestori Ojalan pyynnöstä. Anomuksessa pyydetään myöntää 8,200 markkaa seminaarin naisosaston sauna- ja pesutupaturakennuksen päädyssä olevat ”joutilaat huoneet” muuttamiseen koekeittiöksi. Ojala mainitsee kirjessään, että kotitalouden opetuksen toimineen vuokrahuoneistossa erillään seminaarista. Hän perustelee muutospyynnön sillä, että vuokrahuoneiston käyttäminen kotitalousopetusta varten käy varsin vaikeaksi harjoituskoulun oppilaille, siksi tulevaisuudessa on mahdollistettava kotitalouden opetuksen seminaarin alueella.

Asiakirjaan sisältävät Waasan läänin rakennuskonttorissa 30.4.1913 A.W. Stenforsin signeeraamat muutospiirustukset sekä kustannusarvion.

Rakennus purettu 1967

Rakennus 26 Ulkokuoneraakennus

K. Kiseleff, 1879, JYM

Vasemmalla Käsiyörakennus (Ruokala-, taluusrakennus), oikealla ulkokuoneraakennus, kuvaaja Olavi Njöd, 1965, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1880

Rakennuksen tiedot:

Ulkohuonerakennuksen pohjakaava on leveän U-kirjaimen muotoinen puurakennus. Rakennusta toteutettaessa on käytetty hyväksi maastoa siten, että pihan puolelta päästiin suoraan ensimmäiseen kerrokseen.⁶²

Korkeakoulun aikana rakennus on todennäköisesti toiminut mm. yllä mainitun Hupi-hevosen tallina. Hupin haka näkyi vieressä olevan ”lauttatarhan” – naisosaston talousrakennuksen ikkunan alla.

Sota-aikana vuonna 1943 syntynyt Hupi oli Suomen ainoa akateeminen hevonen viimeisinä vuosinaan. Yliopiston palvelukseen se tuli vuonna 1949. Hupi oli viimeinen samaa nimeä kantaneiden, Jyväskylän seminaarissa, kasvatustieteellisessä korkeakoulussa ja yliopistossa työskennelleiden hevosten ketjussa. 1940-luvulla korkeakoululla oli myös Huru- ja Sujo-nimiset hevoset. Oppilaitoksen hevosen tehtäviä olivat muun muassa puutarhan ja kasvimaan tuotteiden vieminen torille myyntiin, polttopuiden ja postin kuljetus sekä jätteiden kuljetus tunkiolle. Hupi kuljetti myös opiskelijoiden opinnäytetyöt kuten suuret huonekalut korkeakoululta rautatieasemalle opintojen päätyttyä. Hupi sai lopetustuomion syksyllä 1968 opetusministeri Johannes Virolaiselta.

Hupista on tallennettu monia tarinoita. Eläinlääkäri kuvailee lausunnossaan vuodelta 1968 Hupia ”salavihaiseksi”. Perjantaina 13. päivä helmikuuta vuonna 1959 se oli käynyt opiskelija Reijo Paunosen kimppuun puutarhurin talon nurkalla, vaikka Paunonen oli yrittänyt kiertää hevosen kaukaa. Hupi oli todistajien kuvauksen mukaan nostanut opiskelijan puolen metrin korkeuteen, sillä

⁶² Sovelius-Sovio 1996, 35.

seurauksella, että tämän takki repesi. Korkeakoulu maksoi Paunoselle korvausta takista 10 000 markkaa – uuden takin hinnan.

Hupi oli erityisen rakas Aallon kirjastossa työskennelleelle Eero Penttiselle, joka mielellään ruokki Hupia. Penttisen kerrottiin Hupin takia jättäneen meetvurstin syönnin. Kortepohjan ylioppilaskylästä löytyy Hupille omistettu huone, sillä kylää rakennettaessa saivat siihen rahoja lahjoittaneet nimetä huoneen mielensä mukaan. Ylioppilasyhdistys antoi yhdelle huoneelle nimeksi Hupi. Vaikka Hupin taidot ja voimat jäivätkin koneellistumisen takia käyttöä vaille, jouduttiin kerran hälyttämään elävät hevosvoimat apuun ja irrottamaan yliopiston traktori lumihangesta. Traktori oli merkiltään Ferguson, ja tapauksen jälkeen Hupi sai lempinimen Hupison.⁶³

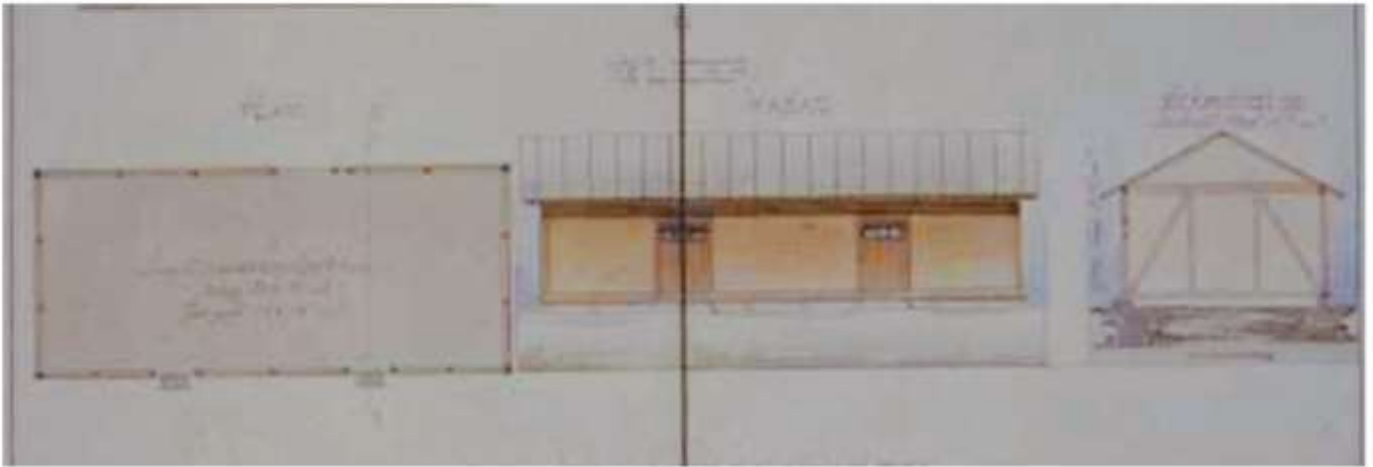

Kuva 39 Hupi kuvattuna 1940-luvun lopulla nykyisen Educa-rakennuksen vieressä, JYM

Rakennus purettu 1967

⁶³ Tiedonjyvä 1/2007, Kirsi-Marja Nurminen, Akateemisen hevosen länget.

Rakennus 27 Halkovaja, puuliiteri/autotalli Susanna

K. Kiseleff, 1879, JYM

Kuva 1973, ennen purkoa, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018, Kuvassa (vas.) kiviportaat, jotka ovat nykyisin Musica-rakennuksen vieressä.

Promootiotomikunta autossa Seminaarinkadulla, JYM

Opiskelijoita ja Susanna-auto autotallissa – entisessä halkovajassa, JYM

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1880

Rakennuksen tiedot: Korkeakoulun aikana autotalli "Susanna". Kasvatustieteellisen korkeakoulun ylioppilaskunta nimittäin hankki omistukseensa vanhan 1920-luvun auton 1960-luvulla, josta mainitaan ylioppilaskunnan historiassa (Marja-Liisa Hyvösen suullinen tiedonanto).

Rakennus purettu 1974. Vuonna 1976 suunnilleen sen paikalle, kiviportaiden vierien valmistui Arto Sipisen suunnittelema Musica-rakennus.

■ Seminaarin puurakennukset, purettu 1967

■ Seminaarin puurakennukset, purettu 1974

■ Vanha Vaasankatu, ennen 1973

■ Uuden tielinjauksen osa, asemakaava 1973

■ Hallintorakennus ja kirjasto, valmistuivat 1974

■ Ateneum & Musica, valmistuivat 1976

Kuva 40: Puuroportti-alueen muutokset 1971-1974. Pohjana on Arto Sipisen asemapiirros 15.4.1971. Hallintorakennus ja kirjasto olivat 1971 jo rakenteilla. Athenaeum- ja Musica-rakennusten rakentamisvaihe käynnistyi 1974 (piirustukset 1973), jolloin purettiin vihreällä merkittyjen seminaarin puurakennusten lisäksi D-rakennuksen sairashuonesiipi.

Rakennus 28 Käymälä, halkovaja

K. Kiseleff, 1880, JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

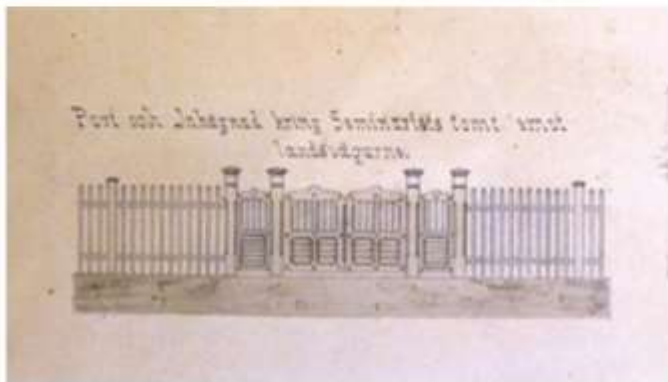
Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff, 1882

Rakennuksen tiedot: purettu 1974

Rakennus 29 Laituri (ks. Rakennus 21)

Rakennus 30 Likakaivot (17 kpl) (ohitettu)

Rakennus 31 Aidat ja portit

K. Kiseleff, 1879, JYM

K. Kiseleff, 1879, JYM

Kuva Harjulta Seminaarille, Vaasankadun portti (Puuroportti) ympyröity. Kuvassa nähtävillä myös aita. JYM

Tanja Ruokolainen, 2018

Arkkitehti ja rakentamisajankohta: K. Kiseleff 1880

Rakennuksen tiedot:

Seminaarin tontti ympäröitiin pystysäleaidalla ja johtajan puutarha samanlaisella, mutta matalammalla aidalla. Aidan ja porttien piirustukset sisältyvät 30.1.1880 hyväksytyihin miesosaston piirustuksiin. Aitaan sijoitettiin portit nykyisen Yliopistonkadun kohdalle (Puuropotti) ja lounaissivulle, josta lähti ajotie Kauppakadulle (Muuramen tielle). Porttien keskellä oli kaksiosainen ajoportti ja molemmin puolin jalankulkijain portit⁶⁴.

Seminaarin alueelta johtaa kaupungille useita portteja. Seminaarinkadun puolella niitä on kolme, jossa yhden mentävää nimeltään Penninportiksi. Siitä aikaa kielletty alue. Puuropotti on Vaasankadun puolella naisten ruokalan vieressä⁶⁵

Kuva 41 Penninportti ja Villa Rana (veistosali) Seminaarinkadulta, JYM

⁶⁴ Sovelius-Sovio 1996,

⁶⁵ Keskinen, E. & Saarialho, K. 1963.

5 Seminaarin puistoalue ja rakennuksien pihapiirit

Seminaarin alueen puisto – ja puutarhan rekonstruktio pienoismallissa perustuu asemakaavojen lisäksi yliopiston museon kuva-arkiston valokuviin sekä ilmapuviin: vuoden 1926, 1930-luvun (kuva sisältyy useampaan rakennuskorttiin; ks. miesosaston rakennuskortit 7-10) ja Puolustusvoimien Topografiakunnan arkistosta löytyneen ilmapuvaan vuodelta 1943 (kuva sisältyy Moirislammen ennallistamissuunnitelma - kappaleeseen).

Kuva 42 Jyväskylän seminaarin alue 14.4.1926 (Ahonius), kuva tuotteesta: Jääppinen, Jussi "Kaupunki siipien alla - Jyväskylä vanhoissa ilmapalokuviissa" 2014.

Esimerkkinä on Villa Ranan ympäristön pienoismallin rekonstruktio. Vanhan- ja uuden kuvan vertailussa näkyy, että Seminaarium rakennukselta Villa Ranalle johtava puistokuja on säilynyt Seminaarin ajoilta tähän päivään saakka.

Tanja Ruokolainen 2018

Kuva 1920-luvulta, JYM

Tanja Ruokolainen 2018

6 Keskeisimmät suunnittelijat

Ensimmäinen asemapiirustuksen on tehnyt siviili-insinööri K. A. Rottström 7.8.1877. Lopullisen perustusvaiheen punatiilisten seminaarirakennusten asemointi laati Yleisten rakennusten ylihallituksen yliarkkitehti Ludvig Isak Lindgvist. Suunnittelutyöstä/ rakennuspiirustuksien laatimisesta vastasi ylihallituksen arkkitehti Konstantin Kiseleff. Jyväskylän seminaarin rakennustoimikunnan työhön 10.7.1880 oli valittu arkkitehti K.L. Nylander

6.1 Arkkitehti Constantin (Konstantin) Kiseleff (1834-1888).

Constantin Kiseleff syntyi 17.1.1834 Haminassa Helsinkiin siirtyneen kauppaneuvos Feodor Kiseleffin kuusilapsiseen perheeseen sen nuorimmaksi jäseneksi. Hän tuli ylioppilaaksi vuonna 1852 ja kirjoittautui seuraavana vuonna intendenttikonttorin arkkitehtioppilaaksi. Esimiehenä oli tuolloin saksalaissyntyinen Ernst Bernhard Lohrman. Constantin Kiseleffin oppiaika kesti vuoteen 1856, jolloin hän lähti jatkamaan opintojaan ulkomaille...⁶⁶

Kiseleff opiskeli ulkomailla vuosina 1856–1863, muun muassa Italiassa, Pariisissa sekä Münchenissä. Hän toimi vapaana arkkitehtina vuoteen 1869 asti, jolloin hänet palkattiin yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdiksi. Vuosina 1875–1886 hän oli viraston 1. arkkitehti. Vuonna 1863 ulkomaanmatkojen jälkeen hän palaa Helsinkiin ja toimii vapaana arkkitehtina.

⁶⁶ *Sovelius-Sovio 1996, 99.*

Kiseleffin tullessa ylihallitukseen, sen johtajaksi oli valittu samana vuonna Axel Hampus Dalström (1869-1882). Hänen kuoltuaan johtajaksi tuli Ludvig Isak Lindgvist (1882-1887)-⁶⁷

Constantin Kiseleff oli 29 vuotias asettuessaan Helsinkiin ja hän kuoli 54-vuotiaana. Toimikauden pituudeksi jäi 25 vuotta. Rakennushallituksen palveluksessa hän oli 17 vuotta...⁶⁸

Ensimmäisen arkkitehdin kaudellaan rakennushallituksessa vuosina 1875-1886 Kiseleff suunnitteli *Jyväskylän* ja *Kymölän* yhdistetyt seminaarit, Tammisaaren seminaarin normaalikoulun rakennuksen ja johtajattaren asuinrakennuksen 1884 sekä *Uudenkarlepyyn* ruotsinkielisen miesseminaarin internaatti-johtajan asuinrakennuksen 1880. Hän teki myös piirustuksia päärakennusta varten 1883, mutta rakennettiin vasta 1893 muiden suunnittelemana.

Laajuudeltaan ja rakennusmassaltaan *Jyväskylän* ja *Kymölän* rakennukset olivat ylivoimaisesti suurimmat hänen toteuttamansa hankkeet. Ryhtyessään suunnittelemaan *Jyväskylän* seminaarin rakennuksia hänellä ei ollut esikuvia, sillä laitos oli lajissaan ensimmäinen Suomessa ja koko maailmassa. Useat ulkomaiset opettajaseminaarit toimivat vanhoissa luostarirakennuksissa ja jos uusia oli rakennettu; ne olivat vain joko mies- taika naisseminaareja. Haaste yhdistetyn seminaarin suunnittelemisessa oli vaativa 1800-luvun yhteiskunnallisen ja moraalisen käsitystavan taustaa varten. Tämä ajattelu heijastuu jo asemapiirroksessa..⁶⁹

Jyväskylän seminaarin rakennuksia suunnitellessaan Constantin Kiseleff loi sisäoppilaitoksen perustyyppin, joka vaikutti muiden seminaarien (ehkä myös

⁶⁷ *Sovelius-Sovio 1996, 100.*

⁶⁸ *Sovelius-Sovio 1996, 82.*

⁶⁹ *Sovelius-Sovio 1996, 83.*

muiden sisäoppilaitosten) suunnitteluun seuraavina vuosikymmeninä. Hänen osallistumisensa neljän eri seminaarin rakentamiseen osoittaa, että hänen kokemustaan seminaarirakennusten arvostettiin.⁷⁰

6.2 Knut Leonard Nylander (1839-1886)

Siviili-insinööri, arkkitehti Knut Leonard Nylander toimi urakoitsija, - valvovana arkkitehtina Seminaarin rakennustyömaalla 10.7.1880 – 17.6.1883 rakennusten valmistumisen asti.

Knut Leonard Nylander (8. lokakuuta 1839 Oulu – 18. syyskuuta 1886 Bogskär) oli *Valtiorautateiden* arkkitehti... toimi VR:n rataosaston ensimmäisenä arkkitehtina 1876-1878. Hän piirsi muun muassa Oulun ja Vaasan ratojen rakennukset, myös Oulun asemarakennuksen. Suomessa oli alkanut rautateiden suunnittelu ja rakentaminen. Ensimmäisen radan Helsingistä Hämeenlinnaan tuli olla valmis 1862. Sitten oli vuorossa rata Riihimäeltä Pietariin ja Hämeenlinnasta pohjoiseen Vaasaan ja Ouluun saakka.

Radat tarvitsivat asema-, talous- ja henkilökunnan rakennuksia. Näitä Edelfelt apulaisineen piirsi rautatiejohtokunnalle hyväksyttäväksi. Knut Nylander kouluttautui vanhalla mestari-oppipoika-menetelmällä arkkitehdiksi. Näin Edelfeltkin oli saanut oppinsa Carl Ludvig Engeliltä.

Edelfelt suunnitteli Helsinki-Hämeenlinna-radan isommat rakennukset. Myöhemmin muun muassa Keravan asema rakennettiin 1876-78 Nylanderin suunnitelmien mukaan. Riihimäen ja Pietarin välisen radan Suomen puolen III-IV luokan rakennusten tyyppiirustukset tiedetään Nylanderin tekemiksi. Myös monien muiden ratojen rakennuksia pidetään Nylanderin piirtäminä.

⁷⁰ *Sovelius-Sovio 1996, 87.*

Samojen tyyppiirustusten käyttö jatkui rautateillä Nylanderin kuoleman jälkeenkin. Vasta 1892 VR palkkasi Bruno Granholmin uudeksi arkkitehdiksi. Rautatierakennusten lisäksi Nylander suunnitteli yksityisrakennuksia ja maaseutukirkkoja.

Suvun perinteiden mukaan meri kiehtoi Nylanderia. Hän valvoi useiden majakoiden rakennustyömaita. Hän kuoli onnettomuudessa Bogskärin majakan rakennustyömaalla 1886.

Arkkitehti Theodor Höijer kirjoitti 1886 muistosanoissaan Nylanderin olleen taiteellisesti lahjakas ja praktisesti maan kokeneimpia arkkitehteja. Ystävällinen, vaatimaton persoona, joka viihtyi työmailla ja saavutti ihmisten täyden luottamuksen.⁷¹

6.3 Alfred Wilhelm Stenfors (1866-1956)

Alfred Wilhelm Stenfors (26. lokakuuta 1866 Hollola – 22. toukokuuta 1952 Vaasa) oli suomalainen arkkitehti ja Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtaja.

Stenfors valmistui arkkitehdiksi Suomen polyteknillisestä opistosta vuonna 1890. Hänet nimitettiin yleisten rakennusten ylihallituksen ylimääräiseksi arkkitehdiksi samana vuonna. Stenfors muutti Vaasaan, jossa toimi piirustuksen opettajana Vaasan reaalilyseossa vuosina 1894–1911. Opettajan toimen ohella Stenfors työskenteli myös Vaasan lääninrakennuskonttorin apulaisarkkitehdin ja vt. esimiehen eli niin sanotun lääninarkkitehdin tehtävissä.

Stenfors nimitettiin Yleisten rakennusten ylihallituksen ylijohtajaksi vuonna 1921. Stenforsin ylijohtajakausi sattui aikaan, jolloin Helsingissä vallitsi asuntopula.

⁷¹ Mäkelä, Vilpa 2012, 14–15.

Hänen kiusallisiin tehtäviin kuului huoneistojen järjestäminen valtion virastoille ja asuntojen järjestäminen virastojen virkamiehille. Stenfors jatkoi edeltäjänsä Onni Tarjanteen tavoin ylihallituksen suomalaistamista.

Stenforsin ylijohdajakausi jäi hyvin lyhyeksi ja hän siirtyi takaisin Vaasaan jo syksyllä 1922, kun hänet nimitettiin Vaasan lääninrakennuskonttorin esimieheksi. Vaasan lääninarkkitehtina Stenfors toimi vuoteen 1934 asti. Hän piti myös yksityistä arkkitehtitoimistoa. Stenfors kuoli Vaasassa vuonna 1952.⁷²

6.4 Yrjö Blomstedt (1871-1912)

Yrjö Oskari Blomstedt (9.3.1871, Helsinki - 6.12.1912) Jyväskylä valmistui arkkitehdiksi Teknillisen Korkeakoulun edeltäjästä Polyteknillisestä opistosta vuonna 1895. Samana vuonna Blomstedt täydensi opintojaan Sortavalan seminaarissa. Vuosina 1896-1898 Hän opetti Rauman seminaarissa ja Jyväskylän seminaarin miesten käsityön ja piirustuksen lehtorina hän aloitti vuonna 1898. Kansanperinteestä kiinnostunut Blomstedt oli taustavaikuttajana myös Jyväskylän Seminaarilaisten Kansatieteellisen Museon perustamisessa. Yrjö Blomstedt oli arkkitehtien P.E. Blomstedt ja Aulis Blomstedt isä.

Jo opiskeluaikoinaan Yrjö Blomstedt kiinnostui suomalaisesta kulttuuriperinteestä ja kansallisromanttisesta tyylistä. Kiinnostus suomalaisen arkkitehtuurin omaleimaisemman tyylin kehittämiseen näkyi Blomstedtin työssä läpi uran. Blomstedt oli aktiivinen kansallisromantiikan puolestapuhuja, ja hän kannusti myös muita rakennusalan ammattilaisia suosimaan työssään kotimaisia ja kareliaanisia aiheita

⁷² Wikipedia, 2018.

Blomstedt kasvoi suomenmielisessä perheessä. Hänen lapsuudenkodissaan tuettiin muinaistutkimusta ja perhe harrasti esimerkiksi suomalaistyyllisiä käsitöitä. Blomstedt oppi arvostamaan Kalevalaa ja näki sen ja karelianismin liittyvän toisiinsa erottamattomasti. Usko siihen, että Karjalassa yhä elää kalevalaisen hengen mukainen kansankulttuuri säilyi Blomstedtilla läpi elämän. Kansanomaisuuden arvostus ja suomalaisen muotokielen etsiminen liittyivät toisaalta teollisen kulutuskulttuurin vastustamiseen ja aidon käsityön ihannointiin. Blomstedtin ajatusmaailmassa olikin samankaltaisuutta englantilaisen arts and crafts -liikkeen kanssa.

Vuonna 1894 Yrjö Blomstedt toteutti opinto- ja tutkimusmatkan Karjalaan Victor Sucksdorffin kanssa. Pienten apurahojen avulla Aunuksen Karjalaan toteutetusta matkasta muodostui merkittävä virstapylväs suomalaisen arkkitehtuurin historiassa. Matkan tarkoituksena oli etsiä rakennusosia ja koristemuotoja, joissa näkyy ”puhdas suomalainen leima”. Kansanomaisten detaljien kautta Blomstedt toivoi voivansa kehittää suomalaista rakennustaidetta uudenaikaisempaan ja omaleimaisempaan suuntaan. Matkan päätteeksi Blomstedt ja Sucksdorff luovuttivat Suomen Muinaismuistoyhdistykselle noin 150 valokuvaa ja 500 piirustusta, ja vuosina 1900 ja 1901 matka-aineisto julkaistiin kokonaisuudessaan teoksessa Karjalaisia rakennuksia ja koristemuotoja. Teoksesta muotoutui karelianismin tärkein kulmakivi suomalaisessa arkkitehtuurissa ja sitä pidetään arvossa myös kansatieteellisenä tutkimuksena.

Polyteknillisestä opistosta valmistuttuaan Blomstedt täydensi opintojaan Sortavalan seminaarissa vuonna 1895. Siellä ollessaan Blomstedt kiinnostui myös suomalaisen käsityöperinteen elvyttämisestä. Vuonna 1898 hän osallistui Suomen Yleisen Käsiteollisuusyhdistyksen huonekalukilpailuun ja voitti toisen palkinnon. Samana vuonna Blomstedt alkoi toimia Jyväskylän seminaarin miesten käsitöiden ja piirustuksen opettajana, missä hän toimi lehtorina aina kuolemaansa saakka. Jyväskylässä Blomstedtin oppilaihin kuului muun muassa kansanelämän tallentajana tunnettu, niin ikään kansanomaisia rakennuksia kuvannut, Samuli Paulaharju.

Yrjö Blomstedt omaksui opetukseensa Uno Cygnaeuksen ajatuksen koulusta, jossa oppilas kasvatetaan työn kautta työhön. Kansallisten perinteiden ohella Blomstedt piti merkittävänä myös käden työtä ja estetiikkaa. Yrjö Blomstedt tunnetaan myös museoalan kehittäjänä – hän kannatti muun muassa etnografisen museon perustamista Jyväskylään. Blomstedt kannusti myös oppilaitaan kansallisten esineiden keräämiseen.

Blomstedt vaikutti arkkitehtina erityisesti Jyväskylän kaupunkikuvan kehittymiseen. Hän suunnitteli kaupunkiin monia jugendrakennuksia ja kehitti Jyväskylän asemakaavaa ruutukaavasta vapaampaan suuntaan. Arkkitehtuurissaan Blomstedt hyödynsi Karjalasta keräämiään koristeaiheita ja yhdisti kansanomaiset detaljit uudenaikaiseen art nouveauun innostamaan muotokieleeseen. Blomstedtin arkkitehtuuria on verrattu muun muassa arkkitehtien Herman Gesellius, Armas Lindgren ja Eliel Saarinen töihin.

Yrjö Blomstedtin merkittävimpiin töihin lukkiutuu esimerkiksi Jyväskylän seminaarin laitosrakennus Villa Rana. Piirustus- ja veistosalirakennukseksi suunniteltu Villa Rana valmistui vuonna 1905, mutta alkuperäisessä koristemaalauksessa käytettyyn sammakkoaiheiseen ornamenttiikkaan viittaavan nimensä rakennus sai vasta 1960-luvulla. Blomstedt suunnitteli myös Keski-Suomen kansanopiston Suolahteen ja huviloita muun muassa Raumalle. Monimuotoinen arkkitehti jätti kädenjälkensä myös suomalaisen kirkkoarkkitehtuurin historiaan. Suomen rakennustaiteen museolla on kokoelmissaan Yrjö Blomstedtin originaalipiirustuksia, jotka on saatu lahjoituksena arkkitehti Aulis Blomstedtin kokoelman mukana vuonna 1980.⁷³

⁷³ *Museum of Finnish Architecture, 2012.*

7 Lähdeluettelo:

Ernvall, P., Korhonen, M., & Nurminen, M. (2016). *Taavettilan riihi :*

Rakennushistoriaselvitys. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, tiedemuseo. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6913-4>

Ernvall, P., & Nurminen, M. (2016). *Ryhtilä : Rakennushistoriaselvitys jyvaskylän yliopiston seminaarinmäen voimistelusalirakennuksesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, museo. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-6915-8>

Forsberg, M. (2008). *125 vuotta seminaarinmäen puistoalueiden historiaa :*

Jyväskylän yliopiston seminaarinmäen puutarha- ja ulkoalueiden suunnitelmat vuosina 1882-2007 : Jyväskylän yliopiston seminaarinmäen ympäristöhistoriallinen selvitys. Helsinki: Alvar Aalto Säätiö : Alvar Aalto - museo : Senaatti-kiinteistöt. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1066222>

Halila, A. (1963). *Jyväskylän seminaarin historia*. Porvoo: WSOY. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.351091>

Hedman, T. (1993). *Paja ja puutarhurin talo : Rakennustutkimus jyvaskylän yliopiston seminaarinmäen vanhasta pajasta ja puutarhurin asuinrakennuksesta*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston museo, kulttuurihistoriallinen osasto. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.422736>

Sovio, I. & Tuominen, M. (24.5.2015) Eero Sovelius-Sovio, Helsingin sanomat.

Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://www.hs.fi/muistot/art-2000002825474.html>

Ilves, A., Hassinen, P., Hummastenniemi, H., Hyvönen, M., Koski, M., Myyrä, S., . . .

Vuorinen, P. (2016). *Kampusopas : Arkkitehtuuria, historiaa ja nähtävyyksiä jyväs kylän yliopiston kampuksilla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston tiedemuseo.

Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://ju.finna.fi/Record/jykdok.1524681>

Julin, P. (2012). Ruusupuiston alueen vaiheita. selvitys ruusupuiston asemakaavan muutosta varten, jyväs kylän kaupungin kaavoitus Viitattu 5.4.2019 osoitteesta:

http://www2.jkl.fi/kaavakartat/05_085/aluehistoria.pdf

Jyväskylän seminaari, ilmakuva Viitattu 5.4.2019

osoitteesta: <https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK19711111:319>

Jyväskylän yliopisto, v. (2007). Tiedonjyvä 2007/1. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta:

<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/22573> <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200912164542>

Karjula, A. (1998). *Jyväskylän seminaarin puutarha ja seminaarinpuisto vuosina*

1863-1934 Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-1998775849>

Keskinen, E., & Saarialho, K. (Eds.). (1963). *Jyskyjen seminaari : Jyväskylän*

seminaarin satavuotismuisto 1963. Helsinki: Valistus. Viitattu 5.4.2019

osoitteesta: <https://ju.finna.fi/Record/jykdok.497251>

Lönnbeck, G. F. (1890). *Uno cygnaeus : "Suomen kansakoulun isä"*. Helsingissä; Helsinki: Weilin & Göös'in osakeyhtiön kustantama; Weilin & Göös. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://juu.finna.fi/Record/jykdok.796723>

Mäkelä, Riitta ja Vilpa, Erkki. (2012). Lahjakasta sukua. (sunnuntai -liite) kaleva, 3.6.2012, s. 14–15. oulu: Kaleva oy. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: http://kirjastolinkit.ouka.fi/kaleva/Kes%C3%A412/Lahjakasta_sukua.htm

Mäkipelkola, R. (2008). *Seminarium-rakennuksen rakennushistoriallisia vaiheita vuosina 1883-2006* Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://juu.finna.fi/Record/jykdok.1113040>

Mäkipelkola, R. (2017). *Alustavia perustietoja fennicum-rakennuksesta* ().Jyväskylän yliopisto, Avoimentiedon keskus, tiedemuseo.

Pirinen, H. (2009). Seminaarin ja korkeakoulun rakennettu ympäristö. *Jyväskylän yliopiston historia. osa 1, seminaarin ja kasvatusopillisen korkeakoulun aika 1863-1966* (pp. 255-280) Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <https://juu.finna.fi/Record/jykdok.1125652>

Sovelius-Sovio, E. (1996). *Jyväskylän yliopiston kampusalueen vanhat rakennukset : Rakennettu vuosina 1879-1883* Viitattu 5.4.2019 osoitteesta: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-1996625365>

Suomen arkkitehtuurimuseo (2012)

Yrjö Blomstedt. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta:

<http://www.mfa.fi/arkkitehtiesittely?apid=15836345>

Vuorinen, P. (Ed.). (1996). *Työ miehen kunnia : Arkkitehti yrjö blomstedt jyväs kylän seminaarin lehtorina vuosina 1898-1912*. Jyväskylä: [Jyväskylän yliopisto] :

Kopijyvä. Viitattu 5.4.2019 osoitteesta:

<https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.602959>

Wikipedia (2018) Viitattu 5.4.2019 osoitteesta:

https://fi.wikipedia.org/wiki/Alfred_Wilhelm_Stenfors

Lyhenteet:

JYM – Jyväskylän yliopiston tiedemuseo, Avoimen tiedon keskus

KA – kansallisarkisto

RakH – Rakennushallituksen arkisto

RGIA - Venäjän valtion historiallinen arkisto (Российский государственный исторический архив)

Constantin/ Konstantin Kiseleff – Arkkitehti *Konstantin Kiseleffin* etunimi on kirjoitettu sekä C:llä, että K:lla kautta aikojen. Hän itse kirjoitti etunimensä C:lla *Constantin*. Ylioppilasmatrikelissa 5.10.1852 etunimi kirjoitettiin K:lla Konstantin ja Uusmaalaisen osakunnan jäsenkirjassa 12.10.1852 hänen etunimensä oli taas kirjoitettu C:lla Constantin.

OSA II

Muistojemme Moiris

*Moirislammen ennallistaminen &
puistoalueen kehittämissuunitelma*

Sisällysluettelo

1	Historia	120
2	Tutkimukset ja puiston nykytila.....	127
3	Aikaisemmat ennallistamissuunnitelmat	133
4	Puisto urbaanisessa kaupunkirakenteessa, Ennallistamissuunnitelma ja konsepti	140
5	Muistojemme Moiris (seminaarin Moirislammen alueen ennallistamissuunnitelma).	145
6	Lähdeluettelo.....	165

1 Historia

*”...Syksyisin illoin kuinka paloi tähdet,
Avaruus lammen tyynen peilipintaan
kuvastui äärettömin mittakaavoin,
kuvastui puhtaana kuin lähteen silmään,
Lapsuuden lauluun: kristalliseen jokeen.
Polkuja; jotka kaartelivat rantaa
kuljimme, kysymykset huulillamme.
Ikuiset tähdet, milloin liekään teiltä
kysytty kiihkeämmin: mistä; minne?...*

*Tulivat rakentajat. Moirislampi
Katosi muistojemme sanakirjaan.”*

(Lauri Pihkala, Moirislampi)

Seminaarin ensimmäiseen asemapiirrokseen oli vuonna 1877 merkitty sen pohjoiselle metsäalueelle soikean muotoinen kosteikko.

Seminaarin rakennustöiden yhteydessä, jotka suoritettiin vuosina 1879-82, kosteikosta kaivettiin lampi. Se sijaitsi eri kohdassa kuin nykyinen tekolammikko – suunnilleen siinä, missä tänä päivänä on rehevä lehtokosteikko.

Alkuperäisen lammen alue kuului osana Seminaaripuiston suunnitelman, jonka alkuaan teki -- puutarhuri L.A. Jernström 1880-luvun alussa. Alkuperäistä suunnitelmaa ei ole säilynyt, mutta kirjeenvaihdon perustella tiedetään, että suunnitelma piti sisällään alueelle sijoitettavan lammen perustöiden ohjeet sekä ohjeet suoperäisen maaston kuivaamisesta patoamalla. Lampi kaivettiin alueella jo olleesta kosteikosta siten, että keskelle jäi saari. Opiskelijat rakensivat saareen vievän kaarisillan ja huvimajan saarelle. Moirislammen alue oli suurempi, kuin nykyään ja kauttaaltaan metsäinen. Lampi toimi ensin vesivarantona rakennusten muuraustöitä varten. Sittemmin siitä saatiin talousvettä ja kasteluvettä puistoon. Lammen rantaan rakennettiin palokalustevaja (vuonna 1898, T.R.). Lampi toimi myös tulipalojen varalta sammutusveden varantona.¹

Romanttinen tekolampi "Moiris" siltoineen ja huvimajoineen kuuluu monien seminaarilaispolvien muistoihin.

Oppineet seminaarilaiset antoivat tekolammelle nimen Moiris, Egyptissa Fajumin keitaalla sijaitsevan tulvajärven Moeris (nyk. Qarun) mukaan. Tuhansia vuosia sitten järvi oli osa Niilin tulva-allasta. Faaraon Amenemhet III valtakaudella järven vedenpinta oli laskenut, tällöin osa järvestä kuivatettiin ja muutettiin tekolammeksi.

Ensimmäinen säilynyt seminaarin alueen asemakaava, johon on merkitty puolikuun muotoinen Moirislampi, on vuodelta 1894 (A.W. Stenfors) Siitä seuraavissa asemakaavoissa ja oppilaiden piirroksissa lampi esiintyy milloin pyöreän muotoisena saarineen, milloin taas puolikuun muotoisena.

¹ Peltonen & Raatikainen 2007, 3.

Seminaarin asemakaavoissa lammen muotoon liittyvät epäselvyydet ja ristiriidat voivat helposti johtaa tutkijoita harhaan. Jotkut heistä väittivät, että Moirislampi sai pyöreän muodon vasta 1900-luvulla. Kuitenkin lammen keskellä olevan saaren ja siihen johtavan sillan mainitaan olevan olemassa jo Leinbergin seminaarin varhaisessa vaiheessa. Silta sekä huvimaja näkyvät jo useissa Seminaarin varhaisimmissa 1800-1900 vaihteen kuvissa (kaikki kuvat eivät ole päivättyä). Yleisten rakennusten ylihallituksen konttoreissa lammen muoto todennäköisesti kopioitiin edellisistä asemakaavoista, joten asemakaavoja pitää tulkita kriittisesti.

Lammen muodon vaihtelevuus asemakaavoittain ja piirroksittain johtuu myös siitä, että keväällä lampi täyttyi tulvavedellä, mutta kesäisin sen ”rinkulan” kapeampi ja mahdollisesti myös matalampi osa kuivui olemattomiin, ja lampi muuttui puolikuun muotoiseksi. Niin tänäkin päivänä rehevän kosteikon painanteen altaat, jotka muistuttavat Moirislammen alkuperäisestä paikasta, täyttyvät keväällä sulavedellä ja kuivuvat vähitellen kesän edetessä. Kuivana kesänä 2018 altaat kuivuivat kokonaan. Tämän oletuksen vahvistaa myös se, että Moirislampi ilmenee kaikissa Blomstedtin oppilaiden 1900 – luvulla keväisin tai alkukesäisin ennen kesälomaa tehdyissä asemapiirroksissa pyöreän muotoisena.

1900-luvun alkupuolelta olevissa valokuvissa lammen ympäristö on metsäinen. Pensaskerrosta ei ole juuri lainkaan, joten näkymiä avautuu runkojen lomitse. Kenttäkerros on metsänpohjakasvillisuutta. Lammen rantoja ei ole tuettu, vaan ne ovat kasvillisuuden peittämiä. Harjunrinteillä kulkee sorakäytävät.²

² Jyväskylän kaupunki, 2010, Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma, 4.

Kuva 1 Postikortti päivätty 1903, valokuvaaja Alexander Achates Michelsson 1890–1910, JyM

Lammen ympäristö oli suuressa suosiossa seminaarilaisten keskuudessa, ja siihen liittyi useampi perinne. Yksi niistä oli oppikirjojen upottamisen rituaali kurssien päätyttyä.

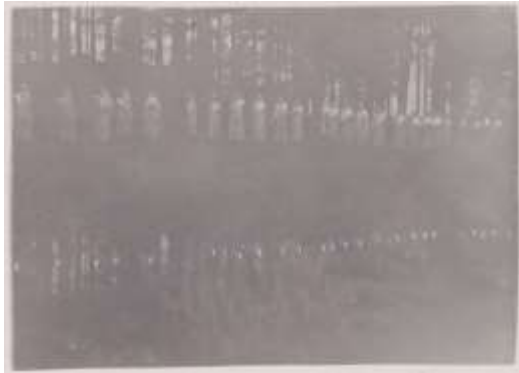
*Tavaksi tuli myöhemmin, uusien rakennusten aikana
keväisin upottaa "Moirikseen" joku tentitty oppikirja;
tavallisesti pojille varsin visainen ruotsin alkeiskirja".³*

Kaikista näyttävien perinne oli nunnakulkue, kun kesäyönä lakanoihin kääriytyneet naisopiskelijat –"nunnat"- kiersivät lammen ympäri kynttilöitä kantaen "kansankynttilä"-kulkueena.

Jyväskylän yliopiston museon kuva-arkistossa on paljon valokuvia Seminaarin toimintavuosilta, joissa opiskelijat ovat viettämässä vapaa-aikaa Moiriksella.

³ Halila, 1963, 159.

Kuvissa näkyy seminaarin opiskelijoita saarella, sillalla sekä saareen rakennetulla huvimajalla.

Kuva 2 "Nunna"-kulkue, JYM

Kuva 3 Seminaarin oppilaita huvimajassa, JYM

Kuva 4 Saareen johtava silta, JYM

Kuva 5 Moirislammen saari, JYM

Sen jälkeen, kun 1910-luvun puolivälissä Seminaarin alue oli kytketty kaupungin vesi- ja viemärijärjestelmään, lammen merkitys vesivarantona hävisi. Ränsistynyt lampi täytettiin tarpeettomana lukuvuoden 1929-1930 aikana suunniteltua urheilukenttää varten.

Lehtori K. Rikala antoi 1910-luvun alussa käskyn, että Moiris-lampi täytettäisiin leikki- ja pallokentäksi, sillä lampi oli jo perin rumentunut. Vihdoin 1920-luvun lopussa lampi täytettiin...⁴

⁴ Halila, 1963, 281.

Useassa seminaarinaluetta koskevassa tutkimuksessa mainitaan, että urheilukenttä oli suunnitellusti rakennettu täytetyn Moirislammen paikalle. Aimo Halilan mukaan 1920-luvun lopussa lampi täytettiin kokonaan ja paikalle raivattiin kenttä. Kuitenkin ilmakuvassa 1943 näkyy, että entisen Moirislammen alue on epätasainen ja se alkoi täyttyä kasvillisuudella. Ilmeisesti kenttä yritettiin rakentaa, mutta siinä todennäköisesti epäonnistuttiin haastavan maanperän takia. Maastoon alkoi pian muodostua painanteita ja sen seurauksena raivattu alue mahdollisesti lammikoitui, kuten on nähtävillä vuoden 1943 ilmakuvassa. Nämä painanteet ja lammikoituminen ovat alueella nähtävillä vielä tänäkin päivänä. Urheilu- ja pallokenttä toteutettiin eri kohtaan, korkeammalle maastolle, nimittäin Moirislammen pohjoispuolelle puiston laittaan silloisen Vaasan kadun läheisyyteen. Kenttä näkyy jo 1900-luvun oppilaiden asemapiirroksissa. 1960-luvun lopussa suurin osa kenttäaluetta jäi kadun uuden linjauksen alle (nyk. Voionmaankatu), jolloin purettiin myös Seminaarin naisosaston Puuroportin puurakennukset. Niiden paikalla on nykyään Vaasankadun, Voionmaankadun sekä Yliopistonkadun tienristeys (ks. karttapiirros rakennuskortti 27).

Seminaarin toimintavuosien viimeisessä asemapiirroksessa 1934 näkyy lammen alue. Aluetta kiertävä polku sijaitsee pääpiirtein samoilla sijoilla, kuin nykykosteikkaa – vanhaa Moirista – kiertävä käytävä. Se on siis sama polku, joka oli osana Moirislammen ympärijuoksun reittiä. Moirislammen ympärijuoksu kuului myös Seminaarin perinteisiin.

J. E. Kyrönseppä (Seppelin) muistelee:

Urheilun harrastus 1920-luvun alkuvuosina oli Jyväskylän seminaarissa melko vilkasta. Ihailemamme lehtori Arvo Vartia oli liikuntakasvatusasian läpitunkema ja osasi innostaa poikia...

Moiriksen ympärijuoksu oli syksyn suuri tapaus oman laitoksen piirissä. Se oli luokkienvälinen viestijuoksu,

seitsemän edustaja luokalta. Rata kierrettiin kahteen kertaan ja kertyi siitä matka 1510 m. Koko matka oli ns. murtomaata.⁵

Kuva 6 Jyväskylän keskusta (Seminaarimäen alue rajattuna) 01.07.1943. Puolustusvoimat, Topografiakunta

Täytetyn Moirislammen alue ei ole vielä kasvanut umpeen vuoden 1943 mennessä, ja erottuu selvästi sitä ympäröivästä metsästä. Korkeakoulun alueella näkyy vielä kokonaisuudessaan seminaarin aikainen rakennuskanta sekä puistoalue ennen vuonna 1952 alkaneita Alvar Aallon kampuksen rakennustöitä. Samana vuonna purettiin Seminaarin kampuksen laidalta Vaasan kadun viisi vanhaa pihapiiriä.

⁵ Keskinen & Saarialho, 1963, 215-216.

2 Tutkimukset ja puiston nykytila

Kaupungin asemakaava

Kuva 7 Jyväskylän kaupunki, asemakaava

Tutkijoiden mielipiteet:

Katariina Peltonen & Kaisa Raatikainen *Moirislammen puiston kehittämissuunnitelma*, 11.6.2007:

- Jyväskylän kaupungin metsäsuunnitelmassa Moirislammen alue on luokiteltu erityisalueeksi eli viheralueeksi, jonka olemus tai käyttö on niin poikkeavaa, ettei sitä voida sisällyttää mihinkään muuhun metsäsuunnitelman hoitoluokkaan. Asemakaavassa Moirislampi on määritelty puistoalueeksi, ja se on sisällytetty vireillä olevaan Seminaarinmäenmäen kampuksen suojelukaavaan.
- Puisto on hyvin hoitamattoman näköinen, kostean lehdon alueella on kasoittain puutarhajätettä, muovi- ja lasijätettä ja jopa rakennusjätettä...
- Vuohenputki on monin paikoin vallannut alaa muulta kasvillisuudelta kenttäkerroksessa.
- Lehtipuutaimikko on monin paikoin tiheää luoden ryteikkömaisen olemuksen.
- Puistoalueella voisi olla monenlaisia käyttömahdollisuuksia virkistys- ja opetuskohteena huomioon ottaen, että puiston välittömässä läheisyydessä

sijaitsevat Normaalikoulun ala- ja yläaste, Cygnaeuksen koulu, Voionmaan koulu, Seminaarimäen yliopistokampus, Alvar Aallon kampus, Ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän ammattiopiston yhteinen musiikkikampus.

Forsberg, Mari. 125 Vuotta Seminaarimäen Puistoalueiden Historiaa: Jyväskylän Yliopiston Seminaarimäen Puutarha- Ja Ulkoalueiden Suunnitelmat Vuosina 1882-2007:

- Seminaarinpuistossa on lisärakentamisesta; suurista muutoksista ja vähentyneestä hoidosta huolimatta säilynyt vuosikymmenten takaisen seminaarin puutarhan piirteitä. Menneistä ajoista muistuttavat yliopistoalueen kumpareinen maasto, korkeuserot, nupukivetys, polut, vanhat puut ja luonnonkasvit. Erityisesti vanhat portaat ovat alueelle leimallisia. Koko Seminaarimäen viheralueella on näkyvissä pitkäaikainen hoitopuute. Hoitoon ei ole osoitettu riittävästi resursseja ja jopa nykyisen tason ylläpitävä hoito on ollut heikkoa...Puisto ja muu kasvillisuus on ränsistynyt. Pusikoituminen on saanut aikaan avoimien alueiden ja näkymien umpeutumisen.

Jyväskylän kaupunki, 2010, Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma:

- Moirislammen puiston varhaisimpia rakenteita ei juuri ole jäljellä. Altaasta on mahdollisesti pieni painanne havaittavissa, mutta muuten sen hahmo on täysin kadonnut. Karttavertailujen perustella voidaan havaita muutamien käytävälinjauksen sijaitsevan samoilla sijoilla kuin 1900-luvun alussa. Nämäkin linjaukset ovat osin katoamassa. Voionmaankadun vieressä oleva niitty on osa vanhaa urheilu- ja pelialuetta. Tästä alueesta on Voionmaankatu lohkaissut suurimman osan. Kasvillisuudesta puistosta on säilynyt Moirisharjun rinteiden kasvillisuus ja puiston eteläosan metsäisyys, vaikka se nykyisin on luonnontilassa.

Vuonna 2012 Jyväskylän kaupunki suoritti Moirislammen puiston kunnostustyön sekä osittaista puiden poistoa. Siitä huolimatta puisto on tänäkin päivänä synkän ja ryteikkömäisen näköinen. Nykyään puistossa

suoritetaan vain satunnaisia hoitotoimenpiteitä, kuten ensisijaisesti käytäville kaatuneiden puiden poistamista.

Keväisin puistoalueen painanteessa on syviä lätäköitä. Alkukesästä maata peittävien risukasojen välistä kasvava vihreä kasvusto koostuu valtaosin nokkosista ja vuohenputkista, jotka kesän edetessä kasvavat ihmisen korkuisiksi ja estävät maastossa kulkemisen lähes kokonaan. Lammella on tehty jotain istutuksia. Vesikasvit kuitenkin kuolivat kuumana ja kuivana kesänä 2018. Loppukesästä lampi oli muuttunut haisevaksi lätäköksi, vaikka lammella pitäisi olla toimiva pumppaamo, kuten ilmenee Jyväskylän kaupungin 2010 viheryleissuunnitelmasta:

Nykyinen pumppu putkistoineen, ohjausjärjestelmä sähköistyksineen ja paineputki lampeen uusitaan. Vesi syötetään altaaseen poistorakenteen vastakkaiselta puolelta veden vaihtumisen varmistamiseksi.⁶

Nykytilankuvat:

Toukokuu 2018

⁶ Jyväskylän kaupunki, 2010, Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma, 10.

Kesäkuu 2018

Marraskuu 2018

Joulukuu 2018

Puiston kunto johtuu myös siitä, että lähialueella on ollut pitkään rakennushankkeita: 1928 Normaalikoulun yläaste ja lukio, 1950-luvulta lähtien Alvar Aallon kampus, 1960-luvulla oli purettu Puuroportin rakennukset, sekä osa Pitkädun puutaloista, 1970-1976 Arto Sipisen yliopiston rakennukset, jolloin hävitettiin viimeiset jäljellä olevat Seminaarin puurakennukset Puutarhurintaloa ja Ryhtilää lukuun ottamatta. Loput Pitkädun puutaloista puistoalueen laidalta purettiin 1980-luvun alussa. Niiden paikalle rakennettiin neljä pienkerrostaloa ja Keski-Suomen

konservatorion rakennukset. Vuosina 2001-2002 Moirislammen puiston välittömään läheisyyteen sijoittui Normaalikoulun ala-asteen työmaa.

Vanhan Moirislammen paikalle on pitkään viety kaupungin ja lähistöllä olevien puutalojen puutarhajätettä sekä rakennusjätettä.

Jätteillä pilattu maaperä todennäköisesti johti siihen, että ajan saatossa mäntyvaltainen maisema muuttui reheväksi lehtometsiköksi.

Vasta marraskuussa, kun jäätyneen kosteikon maaperällä pystyi kävelemään, pääsin ottamaan kuvia kosteikon keskeltä.

Alla olevissa kuvissa näkyy, että kaatuneen puun juuristossa on havaittavissa paljon rakennusjätettä tiilikivipaloja- ja metalliromua puutarha jätteiden seassa.

3 Aikaisemmat ennallistamissuunnitelmat

Moirislammen aluetta kaavailtiin 1970-luvulla suunnitellun Jyväskylän yliopiston viheraluepuutarhan osaksi. Viheraluepuutarhahanke ei kuitenkaan koskaan toteutunut, Sen sijaan alueella tehtiin tuolloin kattavan lajistoninventoinnit...⁷

Arkkitehtitoimisto Arto Sipinen laati Seminaarinmäen käyttösuunnitelman vuonna 1977. Käyttösuunnitelmassa todettiin, että alueen harjumaisema oli alkanut rappeutua...Männikköä haluttiin kehittää elinvoimaiseksi, koska sillä nähtiin olevan tärkeä merkitys kokonaisuusmaailman kannalta. Moirislampea ehdotettiin kunnostettavaksi ennalleen ja sitä varten tehtiin tarkka lajikohtainen suunnitelma... (arkkitehtitoimisto Arto Sipinen Oy,1994, 19-21) Jyväskylän yliopiston Seminaarinmäen käyttösuunnitelma. Osa-alueen asemapiirros 4.11.1977. SA) Suunnitelma sisälsi myös ajatuksen ulkotilojen käyttämisestä opetus- ja virkistystiloina Aallon alkuperäistä ajatusta mukailen.⁸

Arto Sipinen kannatti Moirislammen kunnostamista vuoden 1977 Jyväskylän yliopiston käyttösuunnitelmassa. Tässä yhteydessä määriteltiin kunnostussuunnitelmaan istutettavien uusien puiden, pensaitten ja köynnöskasvien lajit ja paikat. (arkkitehtitoimisto Arto Sipinen Oy,1994, 20) Jyväskylän yliopisto suoritti alueella

⁷ Peltonen. & Raatikainen 2007, 6.

⁸ Forsberg, 2008, 51.

kasvistotutkimuksen ja Jyväskylän kaupunki teki puiston kartoituksen vuonna 1979. Samana vuonna Terttu Raatikainen esitti Jyväskylän yliopiston viheraluepuutarhan esiselvityksessä koristekasvilammikon ja tuoksupuutarhan perustamista alueelle. (Raatikainen 1979, 32). Virve Veisterä puolestaan ehdotti viheraluepuutarhasuunnitelmassa 1982 Moirislammen alueelle vesipuutarhan eli hydroksen perustamista.

Veisterän ehdottaman laajan kokonaisuuden rakentamiseen ei ollut taloudellisia mahdollisuuksia. Jyväskylän omistukseen kuuluva Moirislammenpuiston alue kunnostettiin vuosina 1984-1986. Kunnostustöiden yhteydessä rakennettiin uusi lampi vanhan lammen sijaintipaikan liepeille, noin sata metriä alkuperäisestä itään. Lammen puistoista muodostui biologisesti rikas puistomiljöö. Puiston rakentamista koordinoivat Rakennusviraston kadunrakennusosasto ja puistotoimi. Puistosuunnitelman laati Vihersuunnittelu J. Rajala. Rakennus- istutus- ja vesihuoltosuunnitelmat kuuluivat Jyväskylän kaupungin kunnallistekniikan suunnitteluosastolle. Puiston rakentamiseen osallistui talkoolaisina opiskelijoita ja opettajia yliopistolta ja konservatoriolta. Myös monet yhteisöt ja yritykset osallistuivat materiaalihankintoihin ja talkootöihin. Moirislammen avajaiset pidettiin toukokuussa 1986.⁹

⁹ Forsberg, 2008, 55.

Moirislammella sijaitsevan muistomerkin kaiverrus: *”Moirislammen puisto rakennettiin osittain talkoovoimiin 1984-1986. Puiston rakentamisella haluttiin elvyttää 1880-luvulla rakennetun ja 1920-luvulla täytetyn Moirislammen muistoa. Alkuperäinen Moirislampi sijaitsi tästä n. 100 metrin etelään.”*. Lisäksi laattaan on kaiverrettu kaikkien tahojen nimet, jotka osallistuivat Moirislammen puiston rakentamiseen.

Moiris nimi olisi hävinnyt yliopiston historian kirjoihin, ellei uutta Moirislampea olisi kaivettu Konservatorion rakennuksen lähistöön vanhan Moiriksen muistoksi.

Virve Veisterän Moirispuiston suunnitelma vastaa paljon minun omaa luonnosteltua viisiotani. Viittaan hänen lampi-puro-kosteikon kasvilajisuosituksensa kunnioittaen hänen ammattitaittoaan. Esimerkkeinä käytän hänen lammenpuutarhasuosituksiaan ja viittaan hänen kuviinsa. Virve Veisterän suunnitelman mukaan koko Seminaarinmäki jäsennettiin kahdeksan pääalueeseen:

1. Solarium - Aurinkopuutarha
2. Horti duarti annorium Neljän - vuodenajan puutarha
3. Vernalia - Kevätpuutarha
4. Horti convolvulariae - Köynnöspuutarha
5. Lucus - Lehtopuutarha
6. Hydros - Vesipuutarha
7. Arenaria - Nummipuutarha
8. Hortus silvaticus - Puistometsä.

Seminaarimäen maisemahoitosuunnitelman perusideaa lähdettiin kehittämään Merivuoren ”kaavallisen pienmiljöön muotojärjestelmä” – tutkimuksen puutarhamiljöön nimityksen pohjalta.

Suurimmat maisemarakennustyöt on suunniteltu Moirislammen alueelle; joka vesipuistoaiheena nauhana työntyy Köyhälammelle saakka. Vesisarjan aloittaa lampipuutarha-aihe. Ensimmäiseen lampeen on suunniteltu saari ja huvimaja (6A kartassa 6) perinteisen Moiris-aiheen mukaisesti. Vesipuutarhan toteutussuunnittelu vaatii lisäselvityksiä alueen pohjaolosuhteista.¹⁰

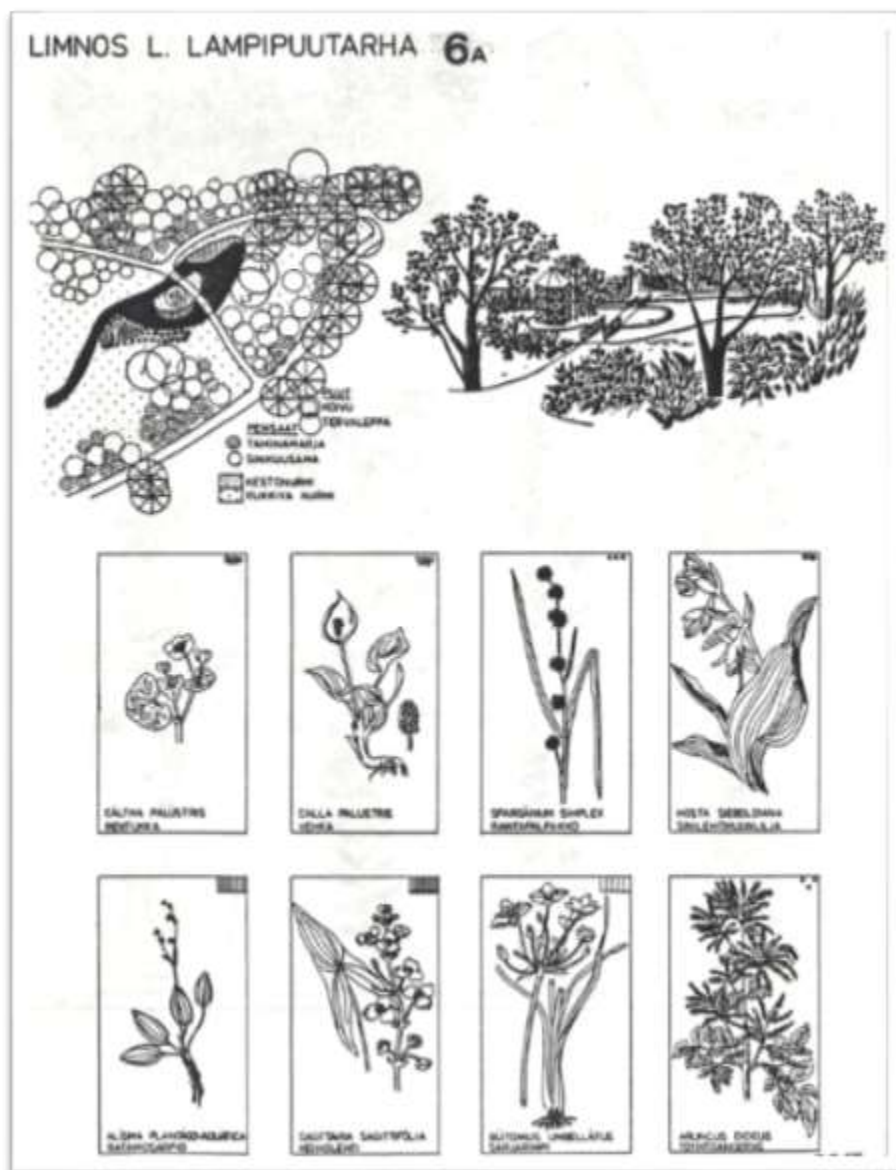
Vesipuutarhan 6.(Moirislammesta Kyhälampeen) kuului kuusi tyyppimuunnosta:

1. 6A Lampipuutarha - Limnos
2. 6B Puropuutarha - Akvaatikus
3. 6C Kosteikkotarha - Palustria
4. 6D Noropuutarha - Uliginosia
5. 6E Lähdepuutarha - Fontalia
6. 6F Kaskaadipuutarha - Kaskaadis (Iristarha)

¹⁰ Veisterä, 1982, 94.

Kuva 8: Veisterä, 1982, 80

Kuva 9: Veisterä V. 1982, 80

Virve Veisterän suunnitelmassa on saari siltoineen ja huvimajoineen sekä läpikulku käytävä, jotka ovat olennaisia myös minun suunnitelmassani, läpikulukäytävää lukuunottamatta.

Kasvit, joita Virve Veisterä suosii lampipuutarhaa varten ovat näkyvissä kuvassa 9:sän. Alapuolelle olen koonnut kuvat kasveista luonnossa.

Kuva 10: Sarjarimpi

Kuva 11: Keiholehti

Kuva 12: Rentukka

Kuva 13: Ratamosarpio

Kuva 14: Rantapalpakko

Kuva 15: Vehka

Jyväskylän kaupungin omistukseen kuuluva Moirislammen puiston alue kunnostettiin vuosina 1984-1986.

Kunnostustöiden yhteydessä rakennettiin uusi lampi vanhan lammen sijaintipaikan liepeille, noin sata metriä alkuperäisestä lammesta itään. Moirislammen puiston avajaisia pidettiin toukokuussa 1986.¹¹

¹¹ Forsberg, 2008, 55.

Moirislammen kunnostamisen aikoihin Jyväskylän kaupungin kaavoitusosasto tutki myös mahdollisuutta Voionmaankadun ylittävän sillan rakentamista. Siltä olisi parantanut kevyen liikenteen yhteyksiä harjunalueella. Kevyen liikenteen yhteyden lisäksi ajateltu silta palvelee myös ekologisena yhteytenä, vihersiltana (Voionmaankadun yleissuunnitelma, 1985).¹²

4 Puisto urbaanisessa kaupunkirakenteessa: ennallistamissuunnitelman konsepti

Seminaarenmäen alueen viihtyvyys on herättänyt kysymyksiä, sillä viheralue on ollut huonossa kunnossa. Viime vuosina jotain puiston osia on hoidettu, mutta Moirislammen alue on yhä rehevöitynyt ja epäsiisti, jopa synkkä. Kuntonsa takia Moirislampi on pysynyt ajankohtaisena aiheena.

Kymmenien vuosien aikana on ehdotettu lukuisia suunnitelmia siitä, mitä Moirislammelle ja sen lähiympäristölle pitäisi tehdä. Puiston kulttuurihistoriallista ja opetuksellista merkitystä korostetaan, ja siksi sen restauroimista pidetään erityisen tärkeänä.

Jyväskylän kaupungin keskusta tiivistyy ja asukasmäärä lisääntyy niin kuin kaikissa kasvavissa keskuksissa. Viime aikoina keskustan alueelle on rakennettu paljon uusia asuintaloja ja koko ajan rakennetaan lisää. Keskustan virkistävät viheralueet ovat muutenkin vähäisiä. Huomioin, että Seminaarin harjun metsäkaistaletta ja Alvar Aallon puistoaluetta ei ole riittävän paljon opiskelijoiden ja kaupunkilaisten virkistyskäytössä. Jyväskylän keskusta kaipaisi lisää julkisia tiloja, jotka mahdollistaisivat kokoontumisen,

¹² Jyväskylän kaupunki, 2010, *Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma*, 5.

seurustelun sekä yhteisölliset elämykset. Moirislammen alue voisi toimia tällaisena kaupungin julkisena elämysten tilana.

Tilaa tarvitaan monenlaisia toimintoja varten. Kaikkina vuoden aikoina on tarvetta muun muassa lasten ja nuorten omaehtoiselle liikunnalle. Vuonna 2017 Moirislammen viereen pystytettiin Timo Hannusen kiviveistokset, joita Freestyle-laskijat käyttivät temppujaan varten. Siitä seurasi kiista julkisuudessa, sillä kaikkien mielestä taideteoksia ei ollut tarkoitettu urheilua varten.

Lasten ja nuorten liikunnallinen aktiivisuus on nykyään hälyttävän alhaista, ja siksi heidän liikkumisensa tukemisen tulisi olla yhteiskunnan tärkeysjärjestyksessä hyvin korkealla. Kaupunkisuunnittelussa tulisi ottaa kaikenlaiset toimijat huomioon. Taideteokset piristävät julkista tilaa, mutta on kapeakatseista rajata ne vain visuaaliseksi iloksi. Puistotaiteenkin teoksista voidaan iloita paljon monipuolisemmin, esimerkiksi juuri liikkumisessa.

Mielestäni taideteos on taiteilijan lisäksi jokaisen muun tulkittavissa, ja on arvokasta, että taiteen päältä voi ponnistaa uutta taidetta – kirjaimellisesti. Niinpä julkisten taideteosten tulisi olla kulutusta kestäviä ja jopa inspiroida liikkumaan.

Jyväskylän tulisi liikuntakaupunkina rajoittamisen sijaan toimia esimerkkinä ja tukea monimuotoista liikuntakulttuuria kaikin keinoin.¹³

¹³ Kilkki, O. 14.1.2018, Keski-suomalainen

”Kaupungissa on ihmiskunnan tulevaisuus. Kaupunki on elämäntapa ja uusia urbaanisia tapoja kehittyä koko ajan” ¹⁴

Viime aikoina on kehittynyt yksi uusi kansainvälinen urbaani trendi - pienimuotoiset Boutik- festivaalit. Kaupunkilaiset hakevat elämyksiä ja yhteisöllisyyttä omien aatteidensa ja ihanteidensa mukaan. Kaupunkeihin sijoittuvien festivaalien keskiössä voi olla taide, kulttuuri, design, musiikki tai luonto, mieluiten historiallisessa ympäristössä. Mahdollisuus kaikkiin edellä mainittuihin löytyy Moirislammen alueelta.

Jyväskylän kaupungin kehittämä KEHÄ VIHREÄ – konsepti noudattaa teoriassa samaa periaatetta.

KEHÄ VIHREÄ on kaupunginpuistojen, viheralueiden ja julkisten tilojen verkosto, joka ympäröi Jyväskylän keskustaa. Viherkehä on Jyväskylän keskuspuisto, joka sulkee kaupungin keskustan sisäänsä – asetelma on päinvastainen kuin keskuspuistojen kohdalla yleensä.

Kehän muoto on tilaisuus tuoda viheralueiden virkistys- ja liikuntamahdollisuudet lähelle kaikkia kaupunkilaisia. ¹⁵

Vuonna 2010 Kehä Vihreä projektin puitteissa Kaupunki otti esille vuoden 1985 vihersillan suunnitelman. Sillan oli tarkoitus yhdistää Moirislammen puisto ja Mäki-Matin perhepuisto Voionmaankadun ylittävällä kevyen liikenteen sillalla. Tämä suunnitelma ei ole toteutunut.

Pitkädun musiikkikampukseen suunnitellaan laajennusta, mutta mitään näkyvää muutosta Moirislammen puistolle ei ole odotettavissa.

¹⁴ Jarva, R., *Kaupungissa on tulevaisuus 1967*, lyhytelokuva,

¹⁵ *Jyväskylän kaupungin esite.*

Seuraava tiiviisti dokumentoitu ja perusteleva kirjallinen esitys kytkeytyy ennallistuspiirrokseen. Vertailussa olevassa karttapiirroksessa on puiston nykytilaa kuvien kera. Kosteikon altaat piirsin karttaan silmänmääräisesti, kuin myös kosteikosta johtavat tulvavesien poisto-ojat, koska ne eivät ole merkittynä kaupungin asemakaavaan.

Piirros 1

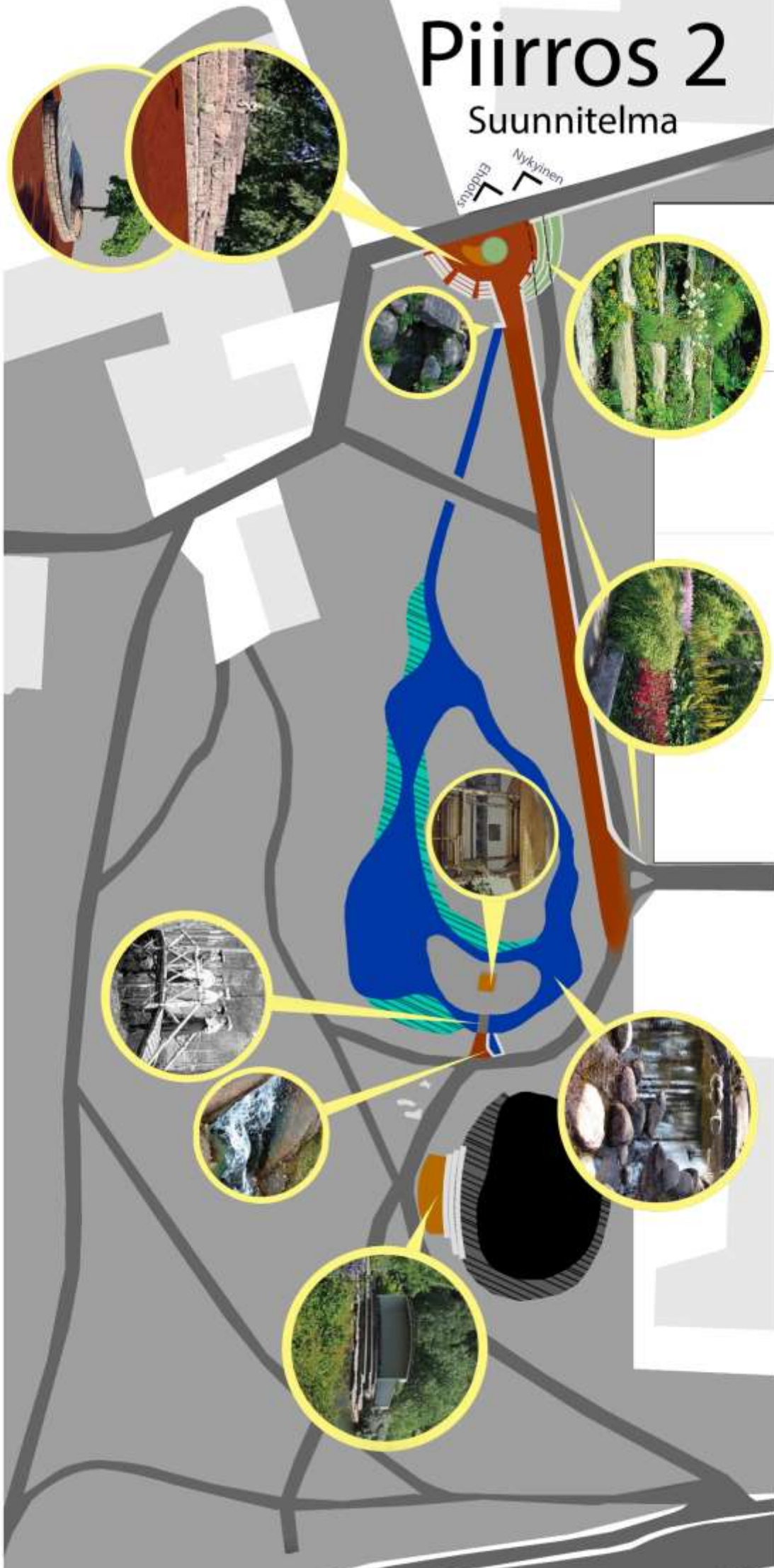
Nykytilanne

Piirros 2

Suunnitelma

Ehdotus
Nykyinen

Moirislammen alueen ennallistamissuunnitelma

Moirislampea nykyistä ryteikköistä tilaa kuvaa **asemapiirroksen 1** on merkitty silmänmääräisesti havainnollistetut kosteikon lammikot, sekä tulvavesiojat (niitä ei ole merkitty kaupungin asemakaavaan). **Piirros 2** esittää palautettua vesiuomaa sekä puistoalueen suunnitelman havainne-kuvineen.

Tällä hetkellä Seminaarinaikainen Moirislammen puisto ja Aallon kampuksen puistoalue on jäsentymätön ja epäyhtenäinen. Suunnitelmassani pyrin ensisijaisesti luomaan alueelle maisema-arkkitehtuurin näkökulmasta ratkaisun, joka mahdollistaa näköyhteyden useasta suunnasta Moirislammelle sekä lammelta puiston eri osiin aina Alvar Aallon kampukselle asti.

Musiikkiopistolta Normaalikouluun päin johtaa käytävä, jonka toista päätä ei näe. Käytävä on melko kapea, hieman kiemurteleva ja sen ympäröi tiheä, varjoinen kasvusto. Käytävä päättyy huoltotien yli Normaalikoulun rakennuksen seinään. (kuva 17). Suunnitelmassani käytävän linjaus muutetaan siten, että siitä tulee suora ja nykyistä leveämpi väylä. Väylä päättyy Normaalikoulun piha-alueelle noin 4 metriä nykyisestä käytävästä Alvar Aallon koulurakennukseen päin.

Väylän kautta avautuu näköyhteys Musiikkiopiston rakennukselta Alvar Aallon kampukselle. Väylän tärkeyttä ja arvokkuutta voidaan korostaa punahiekoituksella. Sitä tulee ylläpitää ympärivuotisesti. Tällä hetkellä käytävän lumikinoksessa on kävelijöiden tekemä polku. Se on muun muassa koululaisten aktiivisessa käytössä. Lopputalvesta – alkukevästä käytävien hanki muuttuu äärimmäisen liukkaaksi, tuolloin liikkuminen puistossa on lähes mahdotonta.

Käytävä Moirislammelta Normaalikoulu-rakennukseen päin.

*Kuvat ylärivissä: **tämänhetkisen näkymä** (musiikkiopistolta Normaalikouluun johtava käytävä päättyy koulun rakennuksen seinään/kulmaan)*

*Kuvat alarivissä: **näkymä suunnitellulta väylältä**, joka on 1-4 metriä nykyistä käytävää vasempana Käytävän päästä päähän avautuu optinen yhteys Alvar Aallon kampukseen. Tosin koulun pihaan tiheästi istutetut puut valitettavasti peittävät näkymän Aallon kampukselle.*

Pyrin suunnitelmallani saavuttamaan maisemallisesti moniulotteisen näkymän sekä monipuolisen puistomuodon kuitenkin verrattain pienillä muutoksilla, jotta katsojan ulottuvilla olisi samanaikaisesti luonnontilassa oleva Moirisharjun rinne, kosteikko saarineen, kukkahuutarha sekä Alvar Aallon kampus. Toisin sanoen yhdellä silmäyksellä voi hahmottaa kirjavan kokonaisuuden arkkitehtuuria, kasvillisuutta, vettä, valoa ja varjoa.

Sapokan vesipuisto Kotkassa oli minulle inspiraation lähteenä, koska sen kriteerinä oli puiston moninaisuus. Lisäksi Sapokan merimaisemissa sijaitseva puisto on mainitusti toiminut eräänlaisena kasvilajikkeiden koehuutarhana, jonka tuloksia on hyödynnetty muissa puistoissa. Tosin Sapokan puisto on mittakaavaltaan paljon suurempi kokonaisuus. Käytän Sapokan puiston kuvia suuntaa antavina havainne-kuvina, koska sieltä löytyy vastaavia puiston elementtejä, joita olen suunnitellut Moirislammen puistoon.

Normaalikoulun rakennuksen kohdalla maaston korkeusero on kolme metriä, mikä mahdollistaa amfiteatterin tapaisten penkkirivien rakentamisen. Penkit voidaan valmistaa luonnonkivestä puolipyöreän piazzan ympärille samantapaisesti, kuin antiikin raunioita muistuttava kivi-amfiteatteri Sapokassa. Se sopii hyvin Alvar Aallon kampuksen konseptiin, jonka esikuvana oli antiikin arkkitehti, sekä arkaaiset puhdaspintaiset rakennusmateriaalit, kuten punatili ja luonnonkivi. Antiikin rakennukset näyttävät kauniilta ja arvokkailta raunioinakin. Kivi-amfiteatteri on olemassa osana Aallon kampuksen. Suunnittelemani amfiteatteri lukeutuisi Alvar Aallon kampusarkkitehtuuriin ja samalla toimisi arkkitehti-historiallisena raunioelementtinä Jyväskylän normaalikoulun ala-asteen postmodernin rakennuksen (arkkitehtitoimisto Lahdelma & Mahlamäki) kanssa.

Amfiteatteri voisi toimia muun muassa Normaalikoulun ala-asteen ulkoilmaluokkana. Vastaavia ulkoilmaluokkia on Virve Veisterän suunnitelmassa. Kivilohkareesta muodostuva amfiteatteri on myös hauska liikuntakohde pienille koululaisille yhdessä sen yhteyteen suunnitellun kivipengerryksen kanssa. Kivipengerrykset tarjoaa mahdollisuuden kiipeilyyn.

Amfiteatteria vastapäätä huoltotien varteen sijoittuu pyöreä kukkapenkki. Sitä voidaan käyttää muun muassa opettajan penkinä ja odotuspaikkana koululaisten huoltajille. Tämä puutarhaelementti toimii samalla esteenä, jotta huoltotielle päin laskevat lautailijat ja pyöräilijät eivät ajautuisi tielle.

Kuvat 16 (1&2: 1. Katkelma asemapiirroksesta Suunnitelma, 2. Sapokan vesipuiston, amfiteatteri, havainne-kuva: <https://www.kotka-seura.fi/merikaupunki-kotka/puistojen-kotka/sapokan-vesipuisto/>

Piazzan vastakkaisella puolella olevan puiston leveämpään osaan, jonka toisena rajana on Pitkäkadun kerrostalopihan verkkoaita, rakennetaan penkereet mäntypuut säästäen. Penkererivi rajataan huoltotiestä kiviaidalla, joka rakennetaan samanlaisista kivilohkareista, kuin amfiteatterikin (esim. punaisesta graniitista).

Väylä laskee piazzalle loivaa alamäkeä. Alvar Aallon suunnittelemat korkeakoulun kampuksen puistoon penkereet koulun kohdalta piti purkaa aikanaan, koska ne estivät lumen aurauksen. Suunnitelmani penkereet sijaitsivat puiston laidalla, joten ne eivät olisi aurauksen tiellä. Toteutettuna penkereet jollain tapaan korvaisivat Aallon puiston menetetyn elementin. Pengerrys sekä amfiteatterit olivat Alvar Aallon perinteisempiä aiheita, varsinkin (erityisesti) Keski-Suomessa, jota Aalto kutsui Pohjolan Firenzeksi sen kumpuilevan maaston takia.

Rinne Norssia vastapäätä huoltotien vieressä, jonne suunnittelen pengerryksen, aukion sekä kiviampiteatterin.

Pidän hyvänä sitä, että pengerrys näyttää havainne-kuvan 18 tapaisesti. Kivi-kukkapengerrys yhdistyisi luontevasti sen taakse sijoittuvaan hollantilaiseen ”kotoiseen” kukkatarhaan sinne, missä tällä hetkellä kasvaa tiheä sekametsinkö. Metsikkö rajautuu Pitkäkadun kerrostalojen piha-alueiden aitauksiin.

Kuva 17: Marja Holma, Alvar Aalto museo

Kuva 18: Cathy Wilkinso/Pinterest

Pitkädun talojen aidan ja käytävän välissä oleva kolmionmuotoinen metsäpalsta.

Suunnitelmani mukaan paikka tulee avartaa kukkapuutarhaa varten raivaamalla lehtopuut, vähintään kaikki lehtipuutaimet, joista muodostuu tiheä kulkua estävä alakasvusto. Sen sijaan kaikki järeät mäntypuut – 24 kpl – säilytetään. Tämän ansiosta kyseisestä puiston osasta tulee valoisa ja samalla osittain varjoisa. Riittävä valo mahdollistaa kukkapuutarhan istuttamisen. Kukkapuutarha rajataan käytävästä matalalla tukimuurilla kuvan tapaisesti.

Lähempänä huoltotien risteystä kasvaa muutama iso haapapuu. Ne säästyvät amfiteatterin ja puiston eteläkulmauksessa sijaitsevan jätteiden keräyspisteen väliin. Jätteiden keräyspiste rajataan puiston puolelta köynnösaidalla.

Kolmionmuotoiseen puiston leveään osaan pengerryksen taakse on myös mahdollista luoda lisää polkuverkostoa ja sijoittaa sinne puutarhaa rikastuttavia elementtejä, kuten esimerkiksi Timo Hannusen vastaavia kiviveistoksia.

Kuvat 19: (1 ja 2): 1. Pitkädun puoleisen metsikön lähtötilanne, 2. suunnitteluun kohteen havainne-kuva (Gardener.ru, kuvaaja M. Щеглов)

Oikeassa kuvassa on suunniteltuni kukkupuutarhan vain suunta antava kuva. Kukat ja pensaat siihen voisivat valikoida tarkemmin puutarhaalan asiantuntijat. Pääasia että kyseestä puiston osasta tulee värikäs ja valoissa vastapainoksi väylän toisella puolella olevalle kosteikon lehdolle, joka koko kesän kautena pysyy tasaisen vihreänä massana.

Virve Veisterä suunnitteli toteutumattomaksi jäänyttä aurinkopuutarhan Alvar Aallon rakennusten keskelle. Suunnitelmani kukkupuutarha sijaitsee eteläisessä paahteisessa rinteessä välittömässä kosketuksessa Aallon kampukseen, ja se sopisi auringonvaloa vaativille kasvilajille. Tässäkin osiossa on mahdollista hyödyntää Virve Veisterän suosituksia.

Puiston muokkausta hankaloittavat alueella havainnoidut liito-oravat. Tätä on käytetty syynä siihen, miksi puistolle ei käytännössä tehdä mitään. Kysymys luonnontieteen asiantuntijoille kuuluukin: Estääkö suunnitellusti harvennettu metsikkö ja risukasojen poistaminen liito-oravien elämää, vaikka ne asuisivatkin alueella?

Hydroksen eli vesipuiston kokonaisuutta suunnitellessa olen huomionnut kosteikon painanteen altaiden olemassa olevat paikat ja koot tarkastellessani kosteikon tilaa kevästä syksyyn 2018. Altaat ovat siis alkuperäisen Moirislammen jäänteitä. Tulvavesi kuivuu altaissa vähitellen kesän säästä riippuen. Vuoden 2018 kesä oli poikkeuksellisen kuiva ja kuuma. Kesän aikana altaat ja tulvapoistovesi-ojat kuivuivat lähes kokonaan.

Kosteikon painanteen lammikot lähellä Moirislampea toukokuussa.

Lammikko G-rakennusta vastapäätä.

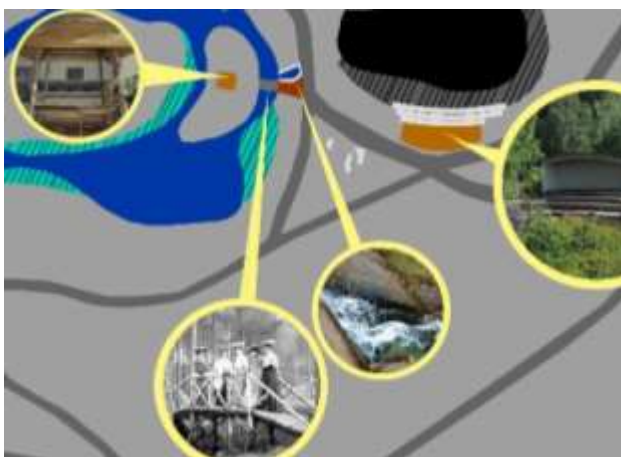
Tulvavesipoistonoja G-rakennuksen vieressä.

Suunnittelemani hydros alkaa matalasta kaskadista. Kosteikon painanteen pientä korkeuseroa hyödyntäen se johdatetaan olemassa olevasta Moirislammen tulvaveden poistoputkesta pumpun avulla. Kaskadi tulee sijoittaa sillan viereen, jossa kesäisin läpipääsemätön kasvusto peittää maata välittömästi käytävän vierellä. Alapuolella vasemmalla olevan kuvan olen ottanut juuri tästä kohdasta.

Kuvat 22: (1 ja 2): 1. Lähtötilanne, 2. Suunniteltu muutos havainne-kuva (Gardener, M Щеглов)

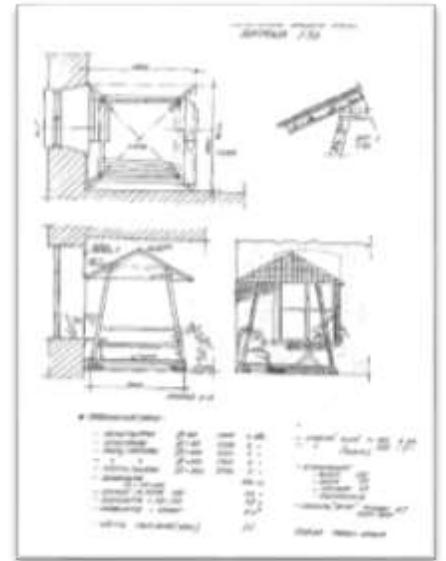
Hydroksen alueelle jää kaksi saarta. Ensimmäiseen pienempään saareen nyky-Moirislammen suunnalta johtaa ennallistettu silta, samanlainen, jonka seminaarin oppilaat rakensivat alkuperäiseen Moirislammen saareen – se olisi helppoa toteuttaa.

Kuvat 23(1&2): 1. Katkelma asemapiirroksesta Suunnitelma, 2. Alkuperäinen silta, kuvaaja Alexander Achates Michelsson, JYM

Kuva 24: Ennallistettu Moirislammella oleva huvimaja, toteuttanut Tapani Kahila. Kuva Jyväskylän yliopiston museon näyttelystä Opiksi ja huviksi 2002, JYM

Kuva 25: Tapani Kahilan piirustus huvimajasta, JYM

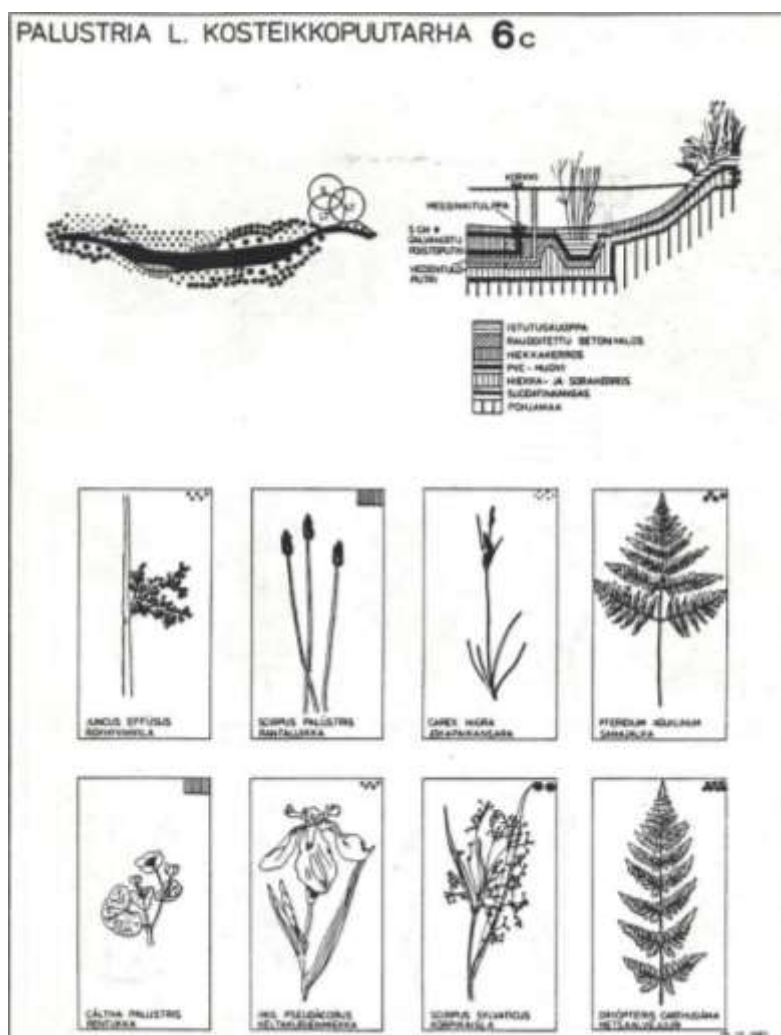
Saareen sijoitetaan seminaarin aikainen huvimaja. Jyväskylän yliopiston museon museomestari Tapani Kahila on ennallistanut huvimajan kuvien perustella museon perusnäyttelyä varten vuonna 2002. (kuva 24) ja piirustus (kuva 25). Huvimaja-saaresta avautuu näkymä toiselle suuremmalle saarelle. Suurempi saari jätetään pääpiirteittäin luonnontilaan ja sen villiluontoa on mahdollista tarkkailla pienestä saaresta. Keväisin kosteikon lehto on lintujen suosima pesintäpaikka. Suurempi saari rauhoitetaan villieläinlajeille ja se eristetään läpipääsemättömällä vesistöllä - hydroksella. Hydroksen kosteikkoineen on oltava riittävän leveä, jotta se suojelisi saaren villiluontoa mahdolliselta ihmisten tai lemmikkieläinten häirinnältä. Käytävien puolelta rannat voidaan myös rajata kivimuurilla.

Alapuolella vasemmalla oleva kuva havainnollistaa alueen reaalitilaa. Oikealla oleva kuva on suuntaa antava havainne-kuva hydroksen imagosta. Aita on kuvassa käytävän puolella.

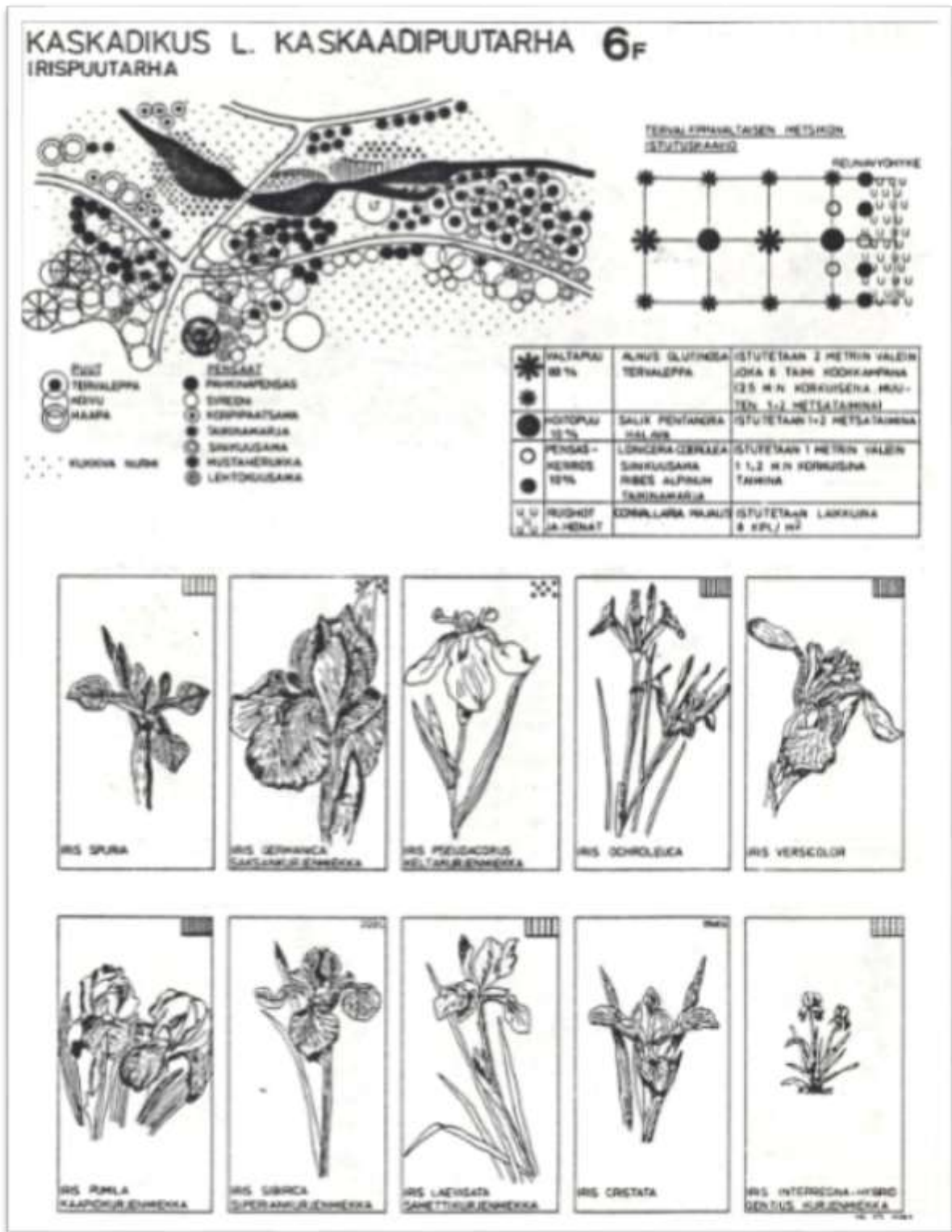
Kuva 26: (1 ja 2)1. Lähtötilanne 2. Suunniteltu muutos, havainne kuva. (Gardener.ru, Щезлов)

Virve Veisterän suosimat Palustrian - kosteikkopuutarhan kerrosrakenne ja kasviistutukset.

Kuva 27: Veisterä, 1982, -113.

Kaskadia ympäröi iiristarha, johon istutetaan Virve Veisterän suosimat iirislajit.

Kuva 28: Veisterä, 1982, -116.

Tulvapoistovesi-oja on suunnilleen yhtä leveä ja matala, kuin olemassa oleva oja, joka on mataluutensa vuoksi myös lapsiturvallinen. Ojan rannat tuetaan ja koristellaan luonnonkivillä. Ojan pää poistoputkineen päättyy reaalitylanteessa siihen kohtaan, missä suunnitelmassani pääkäytävä alkaa laskea piazzalle, kiviampfiteatterin takana. Poistoputki peitetään kivrakenteella havainne-kuvan vastaavalla tavalla (alla oikealla).

Kuvat 29 (1&2) 1. Katkelma asemapiirroksesta 2. Havainnekuva muutoksesta, Gardener.ru, kuvaaja M. Щеглов

Vuoden 2010 Jyväskylän kaupungin Moirislammen puiston viheryleissuunnitelmassa lukee:

Nykyinen pumppu (Moirislammen) putkistoinen, ohjausjärjestelmä sähköistuksineen ja paineputki lampeen uusitaan. Vesi syötetään altaaseen poistorakenteen vastakkaiselta puolelta veden vaihtumisen varmistamiseksi.¹⁶

Jyväskylän kaupungin suunnitelmassa esitetään altaan pohjan rakenne, joka sisältää ylhäältä alaspäin seuraavia kerroksia: Pintakerros;

¹⁶ Jyväskylän kaupunki, Kaupunkirakennepalvelut Yhdyskuntatekniikka (7.5.2010) Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma, -10.

hiekkakiviverhous, murske, suojageotekstiili, vettä pidättelevä rakenne, HDPE-muovikalvo tai betoniittimatto, tasauserros ja suodatinkangas.

Samaa rakennetta käyttäen voidaan toteuttaa kosteikkopuutarha hydroskin.¹⁷

Suunnittelualueella oleva rakennus on osa nykyistä Musiikkikampuksen kaupunkikuvallista kokonaisuutta, joka muodostuu Pitkädun ja Voionmaankadun risteysalueen molemmilla puolilla sijaitsevista kahdesta suurehkosta rakennuksesta. Rakennukset on suunnitellut arkkitehti Raimo Halonen. Suunnittelualueella sijaitseva opetusrakennus on valmistunut 1980-luvulla. Rakennuksella ei ole asemakaavallista suojeluarvoa.

Oppilaitosrakennus sijaitsee kiinni Pitkädussa ja sen takapiha avautuu puiston suuntaan. Takapihalla sijaitsee ulkoilmakonserttipaikka, joka on visuaalisesti osa Moirislammenpuiston ympäristöä.

Nuuskakujaa sekä Pitkä- ja Voionmaankatuja ympäröivälle korttelialueelle on tullut vireille asemakaavan muutos 26.9.2017, jonka tavoitteena on mahdollistaa kaupunkikuvallisesti korkeatasoista opiskelija-asuinrakentamista kaupan tonttia lukuun ottamatta koko korttelialueelle.¹⁸ Suunnitelman mukaan opistorakennuksen lisärakennukseen, jota rakennetaan parkkipaikalle, ei tule raja-aitaa, joten rakennus sijoittuu puiston viereen. Näin ollen puisto avautuu rakennuksen pihalta. Huomioitavaa on myös, että Pitkädun vastakkaiselle puolelle suunnitellaan rakennettavan uusia kerrostaloja¹⁹.

Suunnitellun uudisrakentamisen ja laajennusten myötä puiston alueen merkitys sekä käyttömahdollisuudet korostuvat entisestään.

¹⁷ Jyväskylän kaupunki, Kaupunkirakennepalvelut Yhdyskuntatekniikka (7.5.2010) Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma, -10.

¹⁸ Jyväskylän Kaupunki, Asemakaavaseloitus (20.4.2017) Kaavatunnus 06:099.

¹⁹ Jyväskylän Kaupunki, Asemakaavaseloitus (20.4.2017) Kaavatunnus 06:0100.

Kuva 30: Jyväskylän kaupungin havainnekuva musiikkikampuksen laajennuksesta.

Vuonna 2014 vanha konservatorion rakennus (nyk. Jyväskylän koulutuskuntayhtymä Gradia) peruskorjattiin ja laajennettiin. Puistoon avautuvalle pihalle tehtiin terassi ja katsomo penkkiriveistä, jotka mahdollistavat muun muassa ulkoilmakonserttien ja -tapahtumien järjestämisen.²⁰ Enää puuttuu esiintymislava. Suunnittelin pienen lavan Moirislammelle amfiteatteria vastapäätä. Suunnitelmassa on käytetty Sapokan vesipuiston saarella sijaitsevan lavan kuvaa. Se on vain suunta antava. Esiintymislava voi olla elementtirakenteinen, koottavissa vain tarpeen tullen. Silloin se on myös turvassa graffiti-taiteelta.

Suunnitelmassa on kahden-kolmen portaan luonnonkiviterassi, joka toimii myös lavan alustana. Tämä luonnonkiviterassi tehtäisiin samankaltaisesta graniitista kuin lähellä olevat Timo Hannusen kiviveistokset. Tämä tekee rannan muutoksesta yhteensopivan ja toisiaan tukevan kokonaisuuden. Kun lava ei ole paikallaan toimii kiviterassi oleskeluun ja istumiseen soveltuvana amfiteatterina.

²⁰ *Projektuuriset 11.3.2015.*

Moirislampi toukokuussa-ja elokuussa 2018

Kuva 31: Gardener.ru, kuva: M. Щеглов

Kuva 32: Seppo Hakkarainen, mobiili esiintymislava

Timo Halosen kiviveistokset Moirislammella.

Moirisharjulle ei ole erillistä suunnitelmaa. Havupuuvaltainen rinne luo kontrasti kosteikon lehdolle. Kuusten ja mäntyjen välistä tulee harventaa aluskasvillisuutta ja viedä pois lukuisat puutarhajätekasat.

Katariina Peltonen ja Kaisa Raatikainen omassa Moirislammen puiston kehittämissuunnitelmassaan ehdottivat Harjun rinteelle valkovuokkojen istuttamista.

Valaistusta on lisättävä. Suunnitelman toteuttaessa lisävalaisimia luonnollisesti tulisi sillan yli saareen.

G-rakennuksen takapihalla oleva nurmikko on hoitamaton ja paikoittain kalju.

Kosteikon ympäröivä viherreuna Harjurinteen käytävän molemmin puoliin muokataan siten, että kesäisin siellä hallitsevan ja läpipääsemättömän vuohenputken ja nokkosen sijan, kuten näkyy kuvassa, on nurmikkoistutuksineen.

Kuvassa näkyy G-rakennukselta Moirislammelle johtavan käytävän ympäristö toukokuussa

Kesäkuun alussa molemmin puolin käytävää maata peittää paksu vihreä "matto" nousevista vuohenputkista ja nokkosista.

Moirislampi, hydros, kosteikon istutukset sekä luonnon kasvit yhdessä kukkatarhan kasvien kanssa loisivat merkityksellisen luontorikkaan puutarhakokonaisuuden yliopiston historiasta kertovassa ympäristössä yhdistäen luonto- ja kulttuuriarvoja. Suunnitelma on luotu kunnioittaen (jatkumona) Jyväskylän seminaarin ajalta alkanutta puutarhahoitoperinnettä.

6 Lähdeluettelo

Forsberg, M. (2008). *125 vuotta seminaarinmäen puistoalueiden historiaa : Jyväskylän yliopiston seminaarinmäen puutarha- ja ulkoalueiden suunnitelmat vuosina 1882-2007 : Jyväskylän yliopiston seminaarinmäen ympäristöhistoriallinen selvitys*. Helsinki: Alvar Aalto Säätiö : Alvar Aalto - museo : Senaatti-kiinteistöt. Viitattu: 5.4.2019
<https://ju.finna.fi/Record/jykdok.1066222>

Halila, A. (1963). *Jyväskylän seminaarin historia*. Porvoo: WSOY. Viitattu: 5.4.2019 <https://ju.finna.fi/Record/jykdok.351091>

Ilves, A., Hassinen, P., Hummastenniemi, H., Hyvönen, M., Koski, M., Myyrä, S., . . . Vuorinen, P. (2016). *Kampusopas : Arkkitehtuuria, historiaa ja nähtävyyksiä jyvaskylän yliopiston kampuksilla*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston tiedemuseo. Viitattu: 5.4.2019
<https://ju.finna.fi/Record/jykdok.1524681>

Kaupungissa on tulevaisuus, lyhytelokuva. Jarva, R. (Director). (1967).[Video/DVD] Filminor Oy.

Jyväskylän kaupunki. (2010). *Moirislammen puiston viheryleissuunnitelma*. Viitattu: 5.4.2019

<http://docplayer.fi/9693046-Moirislammen-puiston-viheryleissuunnitelma-7-5-2010-jyvaskylan-kaupunki-kaupunkirakennepalvelut-yhdyskuntatekniikka.html>

Jyväskylän kaupunki. (2013). *Asemakaavaselostus luonnos. (18.11.2013)*
kaavatunnus: 05-072. Viitattu: 5.4.2019

http://www2.jkl.fi/kaavakartat/05_072/selostus.pdf

Jyväskylän Kaupunki. (2017). *Asemakaavaselostus (20.4.2017) kaavatunnus*
06:099. Viitattu: 5.4.2019

http://www2.jkl.fi/kaavakartat/06_099/selostus_ev.pdf

Jyväskylän Kaupunki. (2018). , *Asemakaavaselostus (18.4.2018) kaavatunnus*
06:100. Viitattu: 5.4.2019

http://www2.jkl.fi/kaavakartat/06_100/06_100_selostus_ltk2.pdf

Jyväskylän seminaari, ilmakuva Viitattu: 5.4.2019

<https://www.finna.fi/Record/musketti.M012:HK19711111:319>

Jyväskylän yliopiston museo. (2008) *Toimintakertomus*

Karjula, A. (1998). *Jyväskylän seminaarin puutarha ja seminaarinpuisto vuosina 1863-1934* Viitattu: 5.4.2019 <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-1998775849>

Katariina Peltonen & Kaisa Raatikainen. (2007). *Moirislammen puiston kehittämissuunnitelma, kurssityö, Jyväskylän yliopisto: Biologian laitos*

Keskinen, E., & Saarialho, K. (Eds.). (1963). *Jyskyjen seminaari : Jyväskylän seminaarin satavuotismuisto 1963*. Helsinki: Valistus. Viitattu: 5.4.2019

<https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.497251>

Kilkki, O. (14.1.2018). Onko kulttuurissamme tilaa omaehtoiselle liikunnalle? *Keskisuomalainen*, Viitattu: 5.4.2019

<https://www.ksml.fi/mielipide/mielipidekirjoitus/Onko-kulttuurissamme-tilaa-omaehtoiselle-liikunnalle/1094689#comments>

Opinkirjo kehittämiskeskus (2019). Viitattu: 5.4.2019

<https://www.opinkirjo.fi/?mid=387>

Projektiutiset (2019) Suomalaisen musiikkikampuksen peruskorjaus ja laajennus, [verkkolähde] <http://www.projektiutiset.fi/suomalaisen-musiikkikampuksen-peruskorjaus-ja-laajennus/> 11/03/2015

Raahen Museo (2015) Facebook päivitys, Viitattu: 5.4.2019

<https://www.facebook.com/Raahenmuseum/photos/eero-sovelius-sovion-lahjoittamaa-taidetta-raahesalin-l%C3%A4mpi%C3%B6ss%C3%A4-marraskuun-ajan/1146644118697239/>

Kuvalähteet

Jyväskylän Kaupunki, Asemakaavaselostus (20.4.2017) Kaavatunnus 06:099, katsottu 12.2.2019 osoitteesta:

http://www2.jkl.fi/kaavakartat/06_099/selostus_ev.pdf

[Seppo Hakkarainen, Esiintymislava](http://www.sele.fi/index.php/esiintymislava)

<http://www.sele.fi/index.php/esiintymislava>

Jyväskylän keskusta (Seminaarimäen aluerajattuna) 01.07.1943.

Puolustusvoimat, Topografiakunta

Wilkinson <https://www.pinterest.com/pin/610589661951397205/>

Susana Cano saved to Alvar Aalto

<https://www.pinterest.com/pin/300333868879533587/?autologin=true>

Alexander Achates Michelsson, v.*Seminaarilaisia moirislammella* Viitattu

5.4.2019 osoitteesta: <https://www.finna.fi/Record/ksm.urn:nbn:fi-ksmuseohttp%253A%252F%252Fwww.profium.com%252Farchive%252FArchivedObject-7FEEFD36-DC22-ED08-16C3-172DFEF19078>

Valokuvaaja: Михаил Щеглов, GARDENER.ru Viitattu: 5.4.2019

http://gardener.ru/gap/garden_guide/page323.php?cat=274

Kuvia on rajattu ja käsitelty tarpeen mukaan.

Ilman kuvaajatietoa olevat kuvat ovat Tanja Ruokolaisen ottamia.